H 4-138

ANNOTATIONUM Natalis Bede Doctoris Theologi Pariſienſis in Jacobum Fabrum Stapulenſem libri duo.

Et in Deſiderium Eraſmum Roterodamum liber vnus, qui ordine tertius eſt.

Primus, in Commentarios ipſius Fabri ſuper Epiſtolas beati Pauli.
Secundus, in eiuſdē cōmentarios ſuper IIII. euāgelia.
Tertius, in Paraphraſes Eraſmi ſuper eadem quatuor Euangelia, & omnes Apoſtolicas Epiſtolas.

De conſenſu Facultatis Theologice Pariſiēſis, ſup his libris emittēdis, teſtimoniū.

CVm multi dicerent errores inueniri in cōmētarijs, quos magiſter Iacobus Faber in epiſtolas Pauli, & in euāgelia edidit: multi etiā in Paraphraſibus, quas in nouum teſta-mentū euulgauit Eraſmus Roterodamus: ſcripſiſſetq; in cōfutatio-nē illorū magiſter Natalis Beda, Pariſieñ. ſtudij theologus nōnulla, quæ pro more iā obſeruato ſuæ præſentaſſet Facultati, ut per illius deputādos uiſitarent: ipſis perlectis poſt factā in Facultate eadē per deputatos ad id relationē ſuper his q̄ in huiuſmodi Bedæ ſcriptis cō-periſſent: cōſenſit & permiſit Facultas ipſos libros imprimi & uēdi-tioni exponi, tanq̄ qui utiliter & pie poſſent legi, utpote qui pleraq; complecterentur ad declarationē defenſionemq; ueritatis, & reuin-cenda peruerſa dogmata, non parum conducentia. Et pro libris qui-dem Fabri hoc determinauit ipſa Facultas XV. die Februarij, An-no. M. D. XXV. in æde ſancti Mathurini. Pro libris autē Eraſmi XVI. Maij. Anno M. D. XXVI. in collegio Sorbonæ: quemad-modum ex eiuſdē Facultatis decretis authentice ſignatis, quæ apud Impreſſorem aſſeruantur, conſtat.

N. 18.341

UNIVERSIDAD Y PROVA BIBLIOTECA DE ZARAGOZA

NATALIS BEDAE

in tres ſequentes annotationum libros pręfatio.

TAmetſi ex quo primũ uel oculis percurri, & quos Iacobus Fa-
ber prius in Epiſtolas Pauli, deinde in ſancta quatuor euangelia
Cõmentarios ædidit, & quas Deſiderius Eraſmus in eadẽ euan
gelia, ſimul & in apoſtolicas oẽs epiſtolas conſcripſit paraphra-
ſes: probe ſemper agnouerim ſcripta eiuſmodi in q̃ plurimis, tum catholi-
cæ fidei aduerſari, tum Chriſtianæ pietati, ac proinde fideliũ moribus ue-
hementer incommodare: Qm̃ tñ illis occurrere malis me meis uiribus nõ
poſſe exiſtimabã: obſiſtere aũt & neceſſariũ, & è re Chr̃iana plurimũ fore
haud ambigerẽ: aliud non uidi mihi relictũ remediũ, niſi ut in eam rem alio-
rum ſtudia cõmouerẽ. Quod & anxie ſatis effeci. Quid em̃ curaꝝ ac labo-
rum annis aliquot ſubierim, uti per potentes opere & ſermone tãtis ſuccur
reretur morbis, uel in errores præfatis in libris contentos ſcribendo, uel iu
ſtis aliĳs remediĳs prouidendo: Pariſienſum theologoꝝ cõplures non igno
rant. Dolenter ſane intuebar peſtilentẽ hanc doctrinã, aſſidua nouoꝝ libro
rum editione in dies altius radices mittere, inuectãq; eccleſiæ factionẽ per
iſtos homines (q ſolis humanitatis ac linguarũ præſidĳs inſtructi, ſacra oĩa
ediſſerere ſunt aggreſſi) in nõ paruã animaꝝ iacturã maiores ſemꝑ uires ſu
ſcipere, & eo quidẽ incurabilius, quo eiuſmodi ægritudinũ medicos. i. ſacra
rum literaꝝ profeſſores, iſti humaniſtæ theologizãtes, cũ Luthero (quem
in multis docuiſſe potius uident, q̃ ab eo didiciſſe: nimiꝝ quo priores mul-
ta ediderant quæ ipſe dũ ſcriberet uidiſſe potuit) uelut ſuæ artis plane im-
peritos aſpernarentur: utpote quos ꝑ̃dicant in ſolis philoſophicis, ac argu-
mentoꝝ ſophiſmatũq; tricis cõſeneſcere, uixq; diuina eloquia à limine ſalu
tare, nec minus à ueteꝝ theologoꝝ lectione, ſanctoꝝ uidelicet eccl̃iæ do-
ctoꝝ, prorſus abhorrere, & q deniq; ſcholaſtici licet uocitent theologi, ab-
ſolutũ tñ theologoꝝ nomen haudquaq̃ mereãt: id ſane uel ideo potiſſimũ
factitãtes, ut nomen iſtud ſibi uẽdicent græcizãtes, ac ueri germaniq; theo-
logi cenſeant: Quippe q diuinã, ut aiũt, purãq; theologiæ notitiã, proprĳs
è fontibus, non è lacunis hauriãt. i. ipſi diuinoꝝ tm̃ eloquioꝝ lectioni ac ſa
cræ Bibliæ textibus incũbant, non philoſophoꝝ diſciplinis, nõ ſcholaſticis
theologoꝝ ſcriptis: Bibãt inſuꝑ de fluminibus, quæ ab ipſo diuinę ſapien-
tiæ fonte propius emanãt, nõ à diſtãtibus, & ꝑ longa iam interualla ab ipſa
origine degenerantibus riuulis: id eſt qui ueteꝝ doctoꝝ ſcripta, Origenis,
Tertuliani, Cypriani, Baſilĳ, Hilarĳ, Chryſoſtomi, Ambroſii, Hierony-
mi, & conſimiliũ, pręmanibus habeãt: non aũt ſcholaſticoꝝ, ut Petri Lom
bardi, Altiſiodorẽſis, Alexãdri, Alberti, Thomæ, Bonauenturæ. Richar-
di, Ockan, Apalude, & id genꝰ ſcriptoꝝ alioꝝ. Ita ſuis ſe uerbis iactitãt hu
maniſtæ, q̃ & mũdo tubis ſuis intonãt: ſcholaſticis interim doctoribus ua-
rĳs nominibꝰ detrahẽtes: utpote q̃s mõ Rabinos, mõ craſſos, barbaros, po-
litioriſq; literaturæ ignaros, & eã ob rẽ illius inimicos appellitãt. Cæterũ q̃
infœliciter, cũ ſibi, tũ mũdo male cõſulti hoẽs imponãt, haud difficile poſt-
hac innoteſcit, ꝑſpectis (q̃bus ſua fœdarũt ſcripta) prauis dogmatibꝰ. Nec
eſt, ut mireẽ quiſpiã, Fabrũ, & Eraſmũ, uiros tã ſtudioſos, ingenĳs prope di
uinis pollentes, uarĳſq; in diſciplinis eruditiſſimos, in tot circa fidẽ errores
impegiſſe ac prolapſos fuiſſe. Neq; em̃ primi ſunt quibus iſtud tã infauſte
obtigerit. olim ſiquidẽ fuerũt & alĳ (quoꝝ nominibus ob id parco, quoniã
ſummas in eccl̃ia cathedras rexerũt) q ſolis cũ ſacrarũ literarũ ſtudĳs, tum
crebra ueterũ doctorũ lectione fulti, neglectis in theologia ꝑ̃ceptoribꝰ, de
his diſſerere aggreſſi, q̃ ſeipſos abſq; præuio magiſtro male docuerãt, in ua
rias inciderunt hæreſes. cuius eq̃dem rei cauſam, et in illis & in his, opinor,
nõ mõ ſuꝑbam mentẽ, à qua indubie nõ poteſt nõ procedere, ꝙ q̃s quauis
in arte magiſtrũ agere ꝑ̃ſumat, ſub cuius magiſtris nunq̃ fuerit diſcipulus.
q̊d Hieronymus in ep̃la ad Paulinum pulchre deducẽs, Hæc, inquit, à mę
ꝑſtricta ſunt, ut intelligeres te in ſcripturis ſacris ſine præuio & monſtrãte
ſemitã, nõ poſſe ingredi. & paulopoſt. Agricolæ, ait, cœmẽtarĳ, fabri, me-
tallorũ lignorũq; cæſores, lanarĳ q̊q; & fullones, & cæteri q uariã ſuppel-
lectilẽ & uilia opuſcula fabricãt, abſq; doctore eſſe nõ poſſunt, q̊d cupiunt:
quod medicorũ eſt promittũt medici, tractãt fabrilia fabri. ſola ſcripturarũ
ars eſt, quã ſibi paſſim oẽs uendicãt. Hactenus Hieronymus. Huius inquã
tãtorũ uirorũ lapſus in cauſa eſſe nõ tm̃ ſuperbiã exiſtimo, uerũetiam ꝙ ut
priores illi eccleſiæ doctores, innũeras ſcripturarũ obſcuritates elucidãdo,
myſteria clauſa reſerãdo, ac uiſas deniq; diſſidere ſentẽtias, in cõſenſum cõ
cordiãq; reducendo (è quibus uidelicet ueteres illi hæreſiarchæ, Marcion
Apelles, Sabellius, Fotinꝰ, Manichæus, Arrius, Macedonius, & reliq̃ ꝑdi
torũ id genus hoĩm turba, delirãdi occaſionẽ pro ſua arrogãti ignorãtia de
ſumpſerãt) pĳs huiuſcemodi ſuis ſtudĳs, ac ſacrarũ ſcripturaꝝ explanatio-
nibus, peſtiferas ꝑ̃nominatorũ hæreticorũ hęreſes reuicerunt ac dãnarũt:
ita in ſuis libris, ꝙ eos ſtilo graui ac arduo, & uarĳs tropis uſi, cõpoſuerant,
multa reliquerũt: q̃ paulatim ſunt à ſtudioſis cõperta obſcura, tecta, ac am-
bigua: multa inſuper ſecũ male, ut uidebantur, cohærentia. unde & q poſt
primos uenerũt hæretici, ſuorũ errorũ cauſas prætexuerũt. utputa Abbas

Ioachim, Almaricus, Abaelardus, Arnoldus, Marſilius Paduanꝰ, Valdo,
VVitcleffus, Hus, & cõſimiles. Et proinde ipſa ſanctorũ patrũ originalia
ſcripta (ita dño pro ætatũ diuerſitate ſuã regẽte eccleſiã, & cõtraria cõtrarijs
curari uolẽte) ꝑ humilioris eloqĩ uiros, pios tñ, ſtudioſos, ac doctos, rurſum
planioribꝰ illuſtrari traditiõibꝰ, reſerari ſermõe familiari, atq; reiectis dubijs
ambigua reſolui, & q̃ diſcrepare uidebant̃ in cõcordiã reuocari: ſi p̃terea in
eis nõnulla forte occurrerẽt catholicę ueritati minus cõſentanea, aut debita
cũ ueneratiõe declinari, aut cõueniẽti interp̃tatiõe in ſanũ intellectũ ꝑtrahi:
haud aliter & in ipſis ſacris libris, ſi qd aſpeꝝ adhuc indigeſtũ, uel inexplica
tũ ſupeſſe uideret, uoluit dñs ꝑ hos poſtreos doctores, claris facilibuſq; uer
bis explanari: ita tandẽ ut eoꝝ ſtudijs, zelo, ac doctrina, eorũdẽ tẽpoꝝ erro
res extincti oẽs fuerint ac ſuppreſſi. Et hæc qdẽ oĩa ex ueridicis conſtãt lite
ris ac hiſtorijs. Qñ igit̃ ſpreta neglectaq; ſcholaſtica theologia, certe cuius
ul' ſolis p̃fidijs memoratoꝝ nũc hęreticoꝝ ꝑuerſa fuerãt cõfutata dãnataq;
dogmata, hoc noſtro ſęculo Faber & Eraſmus, & alij qdã diuinas ipſas lite
ras, ac p̃uiorũ ſcripta doctorũ ꝑ ſe nulliſq; p̃ceptoribus tractare p̃ſũpſerũt:
qd mirũ ſi in dictorũ nuꝑ hæreticoꝝ ꝓlapſi ſunt impietates: & in eorundẽ
ĩciderũt ꝑicula, quorũ exẽplũ ſeq uoluerũt? Porro ut nõ apte in Manichęi,
Arrij, Sabellij, aut Donati hęreſes deuoluti ſunt: ita ꝑuerſe qdẽ cũ Valdõe,
VVitcleffo, Marſilio, & cæteris ſecũdo loco expreſſis hęreticis, de fide, de
meritis, de lib. arbitrio, de cõſilijs euãgelicis, de pœnitẽtia, alijſq; nõ paucis:
impie uero de ueneratiõe ſanctoꝝ, de ſacris eccleſiæ cõſtitutiõibus ac ritu,
deq; regulis patrũ, & alijs cõpluribus, ꝓculdubio ſentiũt ac definiũt. Et ni-
mirũ quicũq; his paria audebũt, paria experient̃ ſalutis diſpẽdia. Nẽpe q̊tq̊t
aſpernati remedia q̃ aduerſus hæc offendicula Chr̃s eccleſiæ ſuæ ſponſæ
prouidit, priuatis uolẽt gaudere legibus. i. uiuẽtes oẽs docere, & à nullis in-
ſtrui uiuentiũ. His ergo de cauſis cũ multa tẽtaſſem, ſuadẽdo & exhortãdo,
ſperãs ut ꝑnicioſis iſtorũ ſcriptis obuiã irẽt alij, ac ſcholaſtica corriperẽt ar-
ma, nec tñ profeciſſẽ: dũ inquã p̃ſtolor ſub diuina prouidẽtia, ſi qs exurge-
ret q diſſeminatos in p̃fatis Fabri & Eraſmi libris errores, ad cautelã prode
ret ac refelleret: Ecce uiri boni utrãq; Iacobo cũ p̃ſentẽ tũ futurã felicitatẽ
cupiẽtes, ita q̊d primo obtinere nequerũt, ſecũdo aggreſſu me inſtanter ur-
gẽt, ut q̊d nõ ſemel ſuaſerãt, mihi demũ ꝑſuaſerint: uidelicet ut ipſi Fabro ꝑ
amicas literas ſcriberẽ, hominẽ exhortaturus, ſaluti ut ſuæ conſulẽs: q̃ iam
edidiſſet ſcripta mature recognoſcẽs, innumera eoꝝ capita retractãda cura
ret, q̃ libris in illis reſperſa iam in manibus omniũ haberent̃: q̊ læti tandẽ de
fratris correctiõe, uere poſſemus illud Ouidianũ dicere: Vna manus nobis
uulnus opẽq; tulit. Ad uirũ itaq; tandẽ ſcribo, cũ quãta poſſum hũanitate,

& Chriſtiana nihilominus libertate. In quibus uerſaret̃ periculis non ſileo:
ad hæc & offero, ſi mea apud eũ monitio gratiã inueniret, me miſſurũ ad
eũ q̊s apud me cõmẽtarios eius haberẽ: quorũ in marginibus fermè oĩa q̃
diſplicebãt, annotarã: ut illa ipſe & uideret, & ubi opus haberẽt caſtigaret,
orbiq; paginis ad ædificationẽ editis, qdnã egiſſet planè declararet, nec re-
tractare puderet q̃ prius ꝑperã aſſeruiſſet. Cui meæ epiſtolæ reſpondẽs, cũ
fateret̃ ſeipſum, ut uerbis eis utar, non poſſe gratias nõ habere pro hũaniſſi
ma adhortatiõe mea, libros tñ meos ad ſe trãſmittẽdos, nec curat, nec q̃rit:
ſed optare ſe dicit rationes adiũgã, propter quas loca illa nota cẽſerẽ digna.
Quę ſanè poſtulatio ita me anxiũ ꝑplexũq; reddidit, ut me ſcripſiſſe prope
modũ pœniteret, partim ipſius rei magnitudine, partim uiriũ meaꝝ inſuffi
ciẽtia ꝑterritũ. Cęteꝝ agitatis undecũq; uarijs cogitatiõibus, cũ nõ occurre
ret, quõ negociũ, licet meis oĩno impar hũeris, rei tñ Chr̃ianę impẽdio con
ductuꝝ, iuſte poſſẽ declinare: ſtatui tandẽ ꝑiculũ facere, de diuina bonitate
ꝑ catholicoꝝ preces implorãda cõfiſus. Rẽ itaq; multis de cauſis arduã ag
gredior, duro in labore: ac cœpto opi ſic inſiſto, ut adiutore deo, q̊d cernit
opuſculũ, utcũq; abſolutũ prodierit, in q̊, ut non oĩa q̃ in Fabri cõmẽtarijs,
uel obelo, uel lima egerẽt, me attigiſſe fateor: ita eſſe poſſunt nõnulla forte
à me reprehẽſa, nõ in ſenſu, quẽ uel ipſe Iacobus author aĩo gerebat, uel hi
forſan concipiũt q ipſi pluſq̃ æquũ ſit fauent. uerisſime eñ Hieronymus
in epiſtola ad Pãmachiũ ſcribẽs: Amicus (inqt) praua q̊q; recte iudicat: &
ſcribũt ſæculi literę, amantiũ cæca eſſe iudicia. Semꝑ tñ illã ſequutus intel-
ligentiã, ac illi inſtitiſſe uideor, q̃ prima fronte, æqs ſolet lectoribus talibus
ex dictis ſeſe inſinuare. Id aũt unũ uelim piũ lectorẽ admonitũ: me quaſdã
propoſitiones notatuꝝ, nõ ut plane impias, ſed ut ab interp̃te aut paraphra
ſte cõtra debitũ officiũ poſitas. Non eñ ſicubi interp̃tis uerba ad euãgelica
alludũt aut illis uident̃ cõſona, continuo laudanda ſunt: quia interpretis eſt
euãgelica uerba ad mentẽ ſpiritusſancti ꝑ receptos ab eccleſia doctores ex-
preſſam exponere, non eadẽ reponere. Præterea ſiqñ maiores noſtri præ-
ſertim in facto aut ſtatu hominũ uariãt, eos qui alterã partẽ ſecuti ſunt non
omnino dãno, niſi ꝙ rẽ dubiã pro certa, ſine certa aut ratione aut authorita
te definiuerũt. Qđ idẽ de uarijs ſcripturæ ſanctæ lectiõibus intelligo. In o-
mnibus aũt à me notandis uelim diligẽtius animaduertat, q̃ animo, quo' ue
ſenſu à me notata ſunt. Sed ut inſtitutũ ſermonẽ proſequar: Iam annotatio
nũ in Fabri cõmẽtarios, oras fineq; ſpectabã: cũ mihi in mentẽ uenit, fore,
ut multis iniquũ uideat̃, ſi nõ ignorãs ego eadẽ fermè erroꝝ capita, nec mi-
nus fideliũ ſaluti noxia, in paraphraſibus Eraſmi legi, q̃ in Fabri cõmẽtarijs

arguiſſem:Chriſtianæ rei iuuandę ſtudio tantũ ductus,unius quidẽ lapſus
refellerẽ,alteriꝰ uero ne proderẽ quidẽ:p̄ſertim cũ eiuſdẽ literaturæ ambo,
parẽ in eccleſia prouinciã ſibi arrogarint:Eã ob rẽ decreui, ad duos in Fa-
bri errata cõſcriptos libros,tertiũ pro appẽdice adijcere,q ex ordine colle-
ctos è p̄dictis Eraſmi paraphraſibus errores cõplectat̃, & ꝑſtrictis ubi fue-
rit opus ratiũculis,(plurima em̃ iam uidebar in actis aduerſus Fabrũ cõfu-
taſſe)ꝗd me pro ueritatis zelo mouerit ad annotandũ,manifeſtet. Quæ tñ
oĩa,cũ ſapientũ, tũ ſedis apoſtolicæ, ac ipſius uniuerſalis eccleſiæ iudicio,
omni cũ honore ſubmiſſa uelim. Meus aũt procedẽdi modus qualis ſit nõ
opus eſt pluribus explicare:q̃m etſi uaria ſint reꝝ argumẽta,idẽ tñ ubiqꝫ &
facilis quidẽ proceſſus eſt. Quanq̃ uero pulchrũ ſit Fabro & Eraſmo uiſũ,
necnõ & promouẽdæ religioni ꝓutile, nouo dicẽdi genere.i.cultius politi
us'ue, diuinas tractare literas:à prudẽtibus tñ & exꝑtis uiris,maxime incau
tũ,impietatiqꝫ ac ſacrilegio uicinũ ſemꝑ eſt iudicatũ:pietatis & humilitatis
doctrinę,faſtũ ac gentiliũ literaꝝ lenocinia,quaſi hæc de ſe ſaluti conduce
rent, tã ſtudioſe ſuperinducere: Cũ eius author deus ꝑ apoſtolũ Paulũ in
pluribus epiſtolaꝝ eius locis, id oĩno diſſuaſiſſe uideat̃:& hanc ob uanitatẽ
Hieronymꝰ ſeſe diuinitus reꝑhẽſum,atqꝫ ſeueriter caſtigatũ:ad poſterorũ
cautionẽ in libello de inſtituẽda uirgine,literis mandandũ curauerit. Qꝫ ſi
priores eccleſiæ doctores ſcribẽdo nõ inculto,ſed ornato:nõ neglecto,ſed
accurato elegãtiqꝫ ſermõe nõnunq̃ uident̃ uſi:haud tñ in expoliẽdo ſermo
ne p̄cipuã fructificãdi ſpẽ,ut iſti,collocaſſe cõperient,quin potius, uel hoc
auſim affirmare,ꝙ ſi qs maturius rẽ ꝑpendat,cõperiet ipſos ſanctos docto-
res,ſemꝑ eo minus ac minus ſęculari elegãtiæ ſtuduiſſe,uſos'ue fuiſſe:q̃ cũ
ætate,in diuinis chariſmatibus auctiores euaſerũt. Quanq̃ tñ qs ſcholaſti-
coꝝ doctoꝝ fuerat eoꝝ ſtudia indigne laturus,quantacũqꝫ dicẽdi arte,etiã
ſi plusq̃ Demoſthenica uſi ſuos libros ſcriptores iſti cõpegiſſent: ſi non in
ipſa q̊qꝫ fidei dogmata turpiter impegiſſent? Nullus em̃ ita hebes,ac mẽtis
inops,(qcquid ſecus iſti interpretent̃) fuerit:q humanitatis artẽ,linguarũqꝫ
peritiã non ut dei dona agnoſcat ac laudet. Non certe illa cuiq̃ iuſte diſpli-
cere poſſunt. At rurſus placere debet nemini, ꝙ de huiuſcemodi gratijs
uterqꝫ deo ingratꝰ,ad multorũ exitiũ abuſus eſt. Deſinãt ergo,deſinãt theo
logorũ ordini peruerſis eoꝝ dogmatis ſeſe opponentiũ, falſo imputare, id
eos odio bonaꝝ(quas dicũt)literaꝝ agere. Sapiãt cũ eccleſia,catholice ſcri
bãt, qbuſcũqꝫ id leporibꝰ ac ornamẽtis facere libuerit:& prodeũtes bonaꝝ
literaꝝ inuidiã nobis obijciãt,ſi nõ ipſis gratulabimur,ſi nõ illoꝝ ſtudijs fa-
uebimus,ac deniqꝫ eoꝝ cõmendabimus libros. Non certe illos ad noſtras
ſcholas accerſimus:tantũ cupimus,ut alijs q politiores forſan literas q̃ mo-

res cupiunt, non ſic liberalibus ac ſuapte natura honeſtis artibus cõplacere
ſtudeãt:ut & illos,& ſe ꝑdant. Iam uero ſicubi uidebor in errorũ authores
ſeuerius dicere,id(niſi fallor)effecit in me,non ꝑſonę(cuius ſalutẽ ex aĩo ue
lim)ſed impię falſitatis odiũ,à qua ut reſipiſcãt,& catholicã ueritatẽ ample
ctant̃ ipſi errãtes, nõ ſemel admõeo:nec id q̄dẽ frigide,ſed ardẽter factitãs.
Porrò Eraſmi apologias nihil moror aut reformido: nec ab illis tã mihi,q̃
illi timeo:utpote quarũ fidutia fretus,nulli dũ quãtũuis iuſte arguẽti ceſſiſ-
ſe,quantũuis probe admonẽti paruiſſe uidet̃. Eſt p̄terea ob q̊d ego peculia-
ri ratiõe duxerim Eraſmo oppido q̃ timendũ:ꝙ ſcilicet cũ ad eũ ꝑ epiſtolã
hoc flagitantẽ,propoſitionũ plurimas quas hic reꝑhendo, ſuperiori anno
trãſmiſiſſem: ac pro charitate euãgelica cũ ipſo ꝑ literas idipſum q̊d de Fa-
bro p̄miſſum eſt egiſſem:nẽpe ut retractãdis erroribus ſuis & ſuę & multo
rũ ſaluti cõſuleret:ac ipſe mihi ꝑ epiſtolã ſpopõdiſſet, ſeſe oĩa q̃ minus recta
uiderent̃,correctuꝝ:ſuorũqꝫ lapſuũ ſæuiorẽ iudicẽ futurũ, q̃ ſuorũ fuiſſet
Auguſtinus:Ecce dũ promiſſũ pro illius ſalutari profectu magno deſide-
rio p̄ſtolor,recãtationis ac reſipiſcẽtiæ loco,oĩm eiuſmodi ꝑ me ad illũ miſ-
ſarũ propoſitionũ defenſionẽ manu ſcriptã proximis añ diebus ad noſtrũ
Pariſienſiũ theologorũ collegiũ binis cũ literis direxit. Ob id inquã uehe-
mẽter corã iudice deo ipſi Eraſmo timuerim,ne ſcilicet fixus adhæreat er-
roribus q̊s firmare ſua dicẽdi arte molit̃. Quidnã aũt ipſum theologorũ col
legiũ noſtrũ ſit illi reſponſurũ, aut quale de præfatis propoſitiõibus earũqꝫ
trãſmiſſa defenſione laturũ ſit iudiciũ,neſcio: Deus ſcit. At certo noui,in
fidei iudicijs nihil in eodẽ collegio p̄cipitãter agi,ſed om̃ia mature tractari.
non em̃ ſolent p̄cipitãter illic eiuſmodi cauſæ tranſigi, ſed penitiſſime diſ-
quiri cunctaqꝫ examinari,proqꝫ ſacræ ſcripturę teſtimonijs ac ſanctorũ aſ-
ſertionibus doctorũ dijudicari. Ibi ſane philoſophicæ diſciplinę ancillant̃,
p̄ſident diuina iura:ac interim ſacrorũ doctorũ placita audiunt̃, & nõ ſolæ
ſubtiliũ ꝑcontationũ theoricæ definitiões:q̃ ut ſunt ad exacuẽda pro tẽpo-
re ingenia non parũ utiles,ita hunc conſeſſum intrare,dũ aut de fide,aut de
fideliũ moribus negociũ agitat̃,non niſi urgeat neceſſitas ꝑmittunt̃: ut ob-
ſtruatur os iſtorũ qui picturatis,ut ſolent,uerbis nuſq̃ nõ eidẽ theologorũ
collegio maligne detrahẽtes,non ceſſant inculcare,illic oĩa iuxta illas ſubti
liũ ſpeculationũ rationes decerni. alioquin uel unicũ producãt ab huius no
ſtri collegij cenſura ſemel profectũ, quod ueritati catholicæ aut pietati ac
iuſtitiæ aduerſetur. ſed hoc,ſpero,non ſunt facturi. Qꝫ ſi Eraſmus (q ipſi
mos fuit hucuſqꝫ peculiaris)quæ in eius ſcriptis dãnamus,quibus prẹditus
eſt miris artibus ſaluare ac tueri contẽderit: grauiore opus erit diſcuſſione,
id eſt eccleſiæ iudicio:quod in fidei fauorem ut fiat, inſtantiſſime requiro.

Tantiſper em̃ à praua Lutheri doctrina penitus repurgari Chr̃ianitas non poterit, dũ in ea tolerabunt iſtoꝝ ſcripta, utpote quæ in plurimis Lutherana eſſe cõmonſtro. Utrũ aũt errores cõfutãdo, ſophiſtã (ut aiũt) dialecticũ, Scotiſtã, aut Occaniſtã agã, catholicoꝝ ſit iudiciũ, qui reꝝ huiuſmodi non ſunt ignari. Qñ igit̃ homines iſti fidei ipſius & eccleſiæ iura iniquiſſime inuaſerũt, nũ iuſte poterũt indignari, ꝙ neceſſitate quadã compulſus, illa pro meo modulo tueri (& ſi paꝝ promouerim) ſum enixus? Non illos traduco, ſed eoꝝ incõſultiſſima ſtudia. defenſorẽ nẽpe ago Chriſtianæ pietatis, qualẽ per lib. de Ciui. Dei ſeſe olim egiſſe teſtat̃ ſanctus pater Auguſt. q̃uis eo uel plurimũ ab eo differẽs, ꝙ ego ut tyronũ minimus, ille ut fortiſſimus & ueteranus dux Chriſtiãi exercit⁹, id genus prouinciã obierit. Is ergo cũ audijſſet q̃ſdã reſpõſiões parare ĩ tres primos illius opis ſui libros, ueritatis zelo motus id tulit indigne. q̃ de re ita in calce libri quinti ſcribẽs: Tres inqt priores de ciuitate dei libros cũ edidiſſem, & in multoꝝ manibus eſſe cepiſſent: audiui quoſdã neſcio quã aduerſus eos reſponſionẽ ſcribendo ꝑparare, deinde ad me platum eſt, ꝙ iã ſcripſerũt: ſed tẽpus quærãt, q̃ ſine ꝑiculo poſſunt edere. Quos admoneo, nõ optẽt quod eis non expedit: facile eſt enim cuiq̃ uideri reſpondiſſe, q tacere noluit. aut qd eſt loquacius uanitate: quæ non ideo poteſt quod ueritas: qa ſi uoluerit, etiã plus poteſt clamare q̃ ueritas. ſed conſiderent oĩa diligenter: & ſi forte ſine ſtudio partiũ iudicãtes, eſſe talia ꝑſpexerint quæ potius exagitari q̃ cõuelli poſſint garrulitate impudẽtiſſima & quaſi ſatyrica uel mimica leuitate: cohibeant ſuas nugas & potius à prudentibus emendari q̃ laudari ab imprudentibus eligant. Nam ſi non ad libertatẽ uera dicendi, ſed ad licentiã maledicẽdi, tẽpus expectãt: abſit ut eis eueniat, quod ait Tullius de quodã q peccãdi licentia fœlix appellabat̃: O miſeꝝ cui peccare licebat, hæc Auguſtinus: quæ nõ iccirco euulgauit, ꝙ aduerſarioꝝ uereret̃ conatus: at illoꝝ potius timebat ſaluti, q̃ ueritati reſiſtẽdo erant ꝑiculo graui expoſitrui. Quæ utinã Eraſmo pro ſalubri documento eſſe poſſint: ne ſi ſuo more pergit ſiue iure ſiue iniuria quęcũq; ſemel ſcripſit, mordicus tueri, in nullum magis q̃ ſemetipſum ſęuiat, et deo atq; ueritati obnitens, damnabilis pertinaciæ conſcientiã amplius prodat: a quo tamen malo liberet eum dñs. Hactenus aũt uiſus non eſt Iacobus Faber ſic quibuſcunq; in eũ ſcribentibus reſpondẽdo tam temerarius ac peruicax, impatienſq; correctionis: ut qui potius ſilere ſæpe delegerit, q̃ loquaciter ac proterue reſpondẽdo, erroribus errores ſuperaddere. Noſtri omniũ miſereatur diuina clementia. Amen. Actum Pariſiis, in domo noſtra pauperum, gymnaſio Acuti montis: die menſis Maij tertia. Anno à dominica incarnatione Milleſimo quingenteſimo uigeſimoſexto.

¶ Seqt̃ur Tabella literaꝝ ſerie collecta, ad indicanda ea que in ſequenti ope confutabuntur, aut contra ea aſſerentur.

ACtus ꝟtutum moraliũ ſi in deum per fidem referũtur, dona ſunt dei. 123. M

Adiuratus etiã iurat. 162. E

Adulterium poſſe efficere ut adulter non maneat maritus, et adultera uxor impie aſſeritur. 269. 279. S. T.

Aequocatio uocabuloꝝ Fabꝝ ſæpe decipit, & errare facit. 159, R

Agere & agi apoſtolos nõ recte diſcernit Iacobus Faber. 215. R

Agnũ paſchalẽ comeſtutos nõ oportuit ſeptem dies a fermento aut fermẽtatis abſtinuiſſe. 279, B

Allegoriæ ueteꝝ theologoꝝ male uilipenduntur ab Eraſmo. 235. B

Amare deum ſupra uires non obligatur nec tenetur homo, 169. A

Angeli ſunt adorandi adoratione duliæ, & ipſis congrua. 157. M. N

Angelos plorare fragilitatẽ noſtram male cẽſent Faber & Origen. 142. D

Angelos licet ſint adminiſtratorij ſpiritus, non tñ conſtat eſſe locutos in ꝑſona ſuperiorum angeloꝝ. 195. N. Et licet inferiores a ſuperioribus illuſtrentur, non tamen ab eis, ſed a deo mittũtur. 194, O. P

Angeloꝝ gaudium ſuper conuerſiõe peccatoꝝ maius eſſe q̃ ſuper ſalute iuſtorum non recte ſentit Faber. Nec q ſint iuſti ſecundum mentem domini.

Angelos eſſe creatos (202. F. G. H ſolum ut hoĩm neceſſitatibus inſeruiant erroneum eſt. 228, P

Apoſtoli nõ ut cithara inanime inſtrumentum, ſed cooperatores erãt dei ad prædicandum euangeliũ & ſalutẽ. 168 T. Fueruntq; ſolliciti de ſalute humana, ibidem. V. Neq; cogitare quid reſponderent prohibentur omnino, ſed confidere ſi impremeditati interrogarent̃ id ſibi a dño datum iri. ibidem. X

Apoſtoli an magiſtratu omni caruerint. 269. N

Arbitrium libeꝝ negat Faber. 159. T & 215, S

Arborem mediã, quæ neq; bona neq; mala ſit, male ponit Faber, neq; quę ſit arbor bona aut mala recte definit, fo. 156. ante O & Q

Arriana hæreſis ꝑ dæmonis aſtutiam olim recepta eſt, & nunc Lutherana per conſimiles fautores. 146. H.

Auguſtini ſententia de animæ reatu contrahendo, & eius origine, 32. B

Aulicos nimis ſugillat Eraſm. 264. P

BAptiſmate Chriſti renati nõ ſoli cenſendi ſunt eſſe filij dei. 63. F

Baptiſma præuiũ nõ eſt omnino neceſſarium ut ſpiritum dei quis habeat. 121. D

Baptiſmatũ Ioannis & Chriſti differẽtiam non recte aſſignat Faber. 157. P.

Baptiſmate ſuo num baptizatus fuerit Chriſtus ab Ioanne. 158. in ꝑpo. 17.

Baptiſma iterari poſſe, aut baptizatũ a fide quã ſuſcipientes ꝑ eo dederint, reſilire ꝑmitti, impium eſt aſſerere. 238. I

Bñdictio qua dominus bñdixit Noe & filijs eius, non effecit quo minus filij iræ & in peccato naſcerentur ex illis. 46. H. I

Beniamin tribum falſo dicit Eraſmus
præcipuam.285.T
Berſabee non eſt cēſenda immunis ab
adulterio ut Faber cenſet,150.V
Bigamus qs cenſendus, & cur ab epiſ
copatu & ſacerdotio repellendus,155.
156.157.per totum
Bonitas dei etiam debere uult.25.Y
Bonum omne a deo eſſe manifeſtum
quidem eſt, ſed nō ut Faber id ſibi uen
dicat.3.F.G
CAecus ille a natiuitate apud Io
annem nō eſt caſu ita natus.263.
k.L.M.
Caput eccleſiæ licet in ea quidā in de
licijs uiuant, Chriſtus eſt.124.T
Carnem ſic ſequi ſpiritum, ut Faber
cenſet, non eſt credendum: neqꝫ ꝙ ca
ro talis aſſimiletur carni Chriſti: neqꝫ
ꝙ paſſiones carni noſtræ ſolum inſunt
ad imitationem Chriſti.45.T.V.X.
Carnis lex & opera quæ ſint, uide fo.
57.Q.R. Male autē dicitur ꝙ lex pec
cati quæ eſt eſt in membris, haudqua
quam eſt quod mādat & petit infirmi
tas &c.48.S
Carnē noſtrā carni Chrī uniri in ſum
ptione Euchariſtiæ, non recte ſcripſit
Faber, nec quæ id ſequuntur.51.I.K
Caſu quopiā accidiſſe cæcitatem cæ-
co nato de quo Ioannes in euangelio,
improbe aſſeritur ab Eraſmo.L.M
Charitatem male præterit Faber in iu
ſtificando homine.22.X
Chriſtum ſolum non ſic decet honor
& glīa ut ſanctoꝝ nulla ſit honoratio.
Chrūs non catholice aſſeritur (5.R
ſupra oēs ſperans.28.O.et ſequenti.
Chriſtus an fuerit ſine lege.56.R
Chriſtum natum in originali iuſtitia
non recte aſſerit Faber.60.V.
Chriſtus ſcda natiuitate ſcdm Fabrū,
quæ eſt ſpūs regeneratio, nō recte dē
renatus in Iordane, 61.Z. Neqꝫ ſcdm
illam Chriſtus eſt primogenitus inter
multos fratres, ut Faber prætēdit.ibi.
C.et ſeq. Neqꝫ per eam dicitur frater
Mariæ & apoſtolorum.65.E.
Chriſtus ſcdm ꝙ homo nō eſt putan-
dus ubiqꝫ diffuſus.114.ante.R. Vide
inconuenientia quæ ex Fabri contra-
ria aſſertione ſequuntur, ibidem.S
Chrūs nō ſolus fuit morti obnoxiꝰ.115
Chrī mortē prius procurauit (Y.Z
ꝗ īpedire conatus eſt diabolus.185.Q
Chriſti pœnas nō pro qnorūdā pecca-
toꝝ debitis penis acceptat deus ita ut
illi nullas dent: nec pro quorundā poti
us acceptaret ꝗ pro oīm.205.P.
Chriſtus qualis & ꝗta ſit lux.220.M
Chriſtū ſemp plus poſſe in ſe, ꝗ in apo
ſtolis poſſit: nō eſt catholicum.225.X
Chriſti.i. diuinā doctrinā nullo modo
inflare, non recte aſſeritur. ibidem.Y
Chriſti aſcēſus ad patrē, licet id Faber
aſſerat, non eſt ſine modo, ibidem.Z
Chriſti uerba an ceciderint.228.E.
Chriſtum paſſum eſſe oīa a deo, nulla
ab hominibus: itē ꝑſoluiſſe omne debi
tum noſtrū ſic ut ſine opibus bonis ſal
ui ſimus, temerarie aſſerit Faber.228.F
Chriſtus nō eſt Hieroſolymę circūci-
ſus licet purificatus.239.poſt M.
Chriſtus non ſolus nulla peccati labe
contactus fuit: ſed etiā Maria.240.N
&.145, ante F
Chriſtus nō ut hō purus alicuius unꝗ
eguit hortatu: nec ꝑ baptiſma factus
eſt ſpūalis aut ſpiritualior.239.O
Chriſtus nō Danielem rettulit ieiunā
do ſed Moyſen & Heliam.ibidem P
Chriſtū cenſuit Petrus filiū dei non ſo
lū ſingulari amore dei in Chriſtū: ſed
etiam natura & æterna generatione.
Chriſtū nō auſum fuiſſe plu (245.A
res ꝗ tres aſſumere in hortum ad ago
nem ſuum impie dicitur, ibid.F
Chriſtus nō ſolus ſed & ſacerdotes tol
lunt anīoꝝ morbos, & exigūt pniam
cum fiducia.251.A, Quomodo docue
rit orandum & ieiunādum, ibidem B.
Chriſtus an quæ non intelligenda ſci
ret anteꝗ euenirent, dixerit.257,P
Chriſtum noluiſſe Pilato reſpondere
unde poſſet ad cauſæ defenſionem in-
ſtrui, & ſubindicaſſe Pilato non fuiſſe
liberꝫ abſoluere ipm: impiū eſt.264.Q
Cibi cōes & immundi Iudæis uetiti
ſunt, nō ut ipſi eſſent puriores & ſanio
res, ſed ne cōtra ꝑſcriptū dn̄i facerent.
Et licet cognouiſſent cām prohibitio-
nis, nihilominus obtempaſsent.83.A
Ciborum diſcrimina deteſtatur cū Lu
theranis Eraſmus,278.Z
Claues non ſolus Petrus a dn̄o acce-
pit ſed etiā reliqui apoſtoli 175.O
Clauſtraliū diſciplinas & corpoꝝ caſti
gationes impie damnat Faber,130.O
Cleophas & Alpheꝰ nō idē uir.167,S
Cleophæ non filij ſed ex filia nepotes
fuerunt Iacobus, Ioſeph, Simon, & Iu
das Thaddæus.175,O
Clichthoueus theologus inſignis pro
be ſub Lutheranoꝝ nomine etiam Fa
bri damnat errata,133.A,
Cœnā dn̄s qua agnū paſcalem cū ſuis
comedit, & corpus ſuum inſtituit, fe-
ria quinta fecit non ſexta,190.E
Cogi & cōpelli cōminationibus ad be
nefaciendū Chriſtianoꝝ neminem nō
recte definit Eraſmus.275.N.
Cognitus eſt deo numerus tam dam-
nandorum ꝗ ſaluandoꝝ.69.& ſeq.
Cognitione ſpirituali ſcripturæ nō ca
ruit hactenus eccleſia.106,O. Nec ea
ab linguaꝝ cognitiōe, ſed a ſpiritu ſan
cto datur.ibi.P. Nec omnis cognitio
a deo data humiliat, quia ſcientia inflat
niſi adſit humilitas.108.S
Cognoſcit nos Deus etiam anteꝗ in
nobis ortum ſit lumen.129.I
Communes & immundi cibi: uidean
tur cibi.
Confidendum num in ſolo deo.18.L
Confidere in fide & opibus, &c.19.P
Conſilium temerariū dat Faber Deo
quo beatorum numerus citius com-
pleatur quam qua uia Deus conſtitu-
it.74.Q
Contendere in iudicio an liceat Chri
ſtianis,98.per totum. Vide etiam Liti
go & litem ago.
Continentiam perpetuam a paucis
poſſe ſeruari, impium & ſcandaloſum
eſt dicere: nec minus irreligioſum ab
ea dehortari.244.B

Conuerti ad deum, & per hoc (ut Faber uult) ſaluari, utqꝫ ſit ĩ poteſtate peccato is.64.M
Corpus pc̄ti nõ recte interp̄tat̃ Faber eſſe Adam & filios eius.53.F
Corpus Chriſti quomodo ubique eſſe & cœlum implere dicat Faber: & probatur corpus hominum alioꝝ in pluribus locis ſimul eſſe poſſe.115. per totũ
Corporis caſtigatio eſt deo placens & non ſine merito dum rite fit.131. per totum
Corpus domini non dixit Paulus, ſed Eraſmus frangi.281.E.F
Corporis organo non omnia fiunt humana opera.282 I.
Correctionẽ ad fraternam obligatur etiam qui ſpiritualis non eſt.176.T
Credulitatẽ ſolam eſſe uiã ad immortalitatem non recte dicitur. 226.I
Cultum ſolius dei eſſe puꝝ ſic docuit Faber, ut ſanctorum cult⁹ multis iam ſit abiectus.144.C
Cultui diuino adhibendi ſunt hymni ſanctorum & ſimiles ſcripturæ ut ſunt proſæ quas ſequentias uocant, licet nõ ſint in biblia.213.O
Dæmões & hoĩes dãnati poſſunt uelle quæ de ſe honeſta ſunt, & de genere bonorum: non tamẽ eſt illis purgatorij locus: quia non uolunt ea iuſte, 203 L.
Debere etiã bonitas dei põt.18.Y
Debet, tenetur, ſeu obligatur quis alteri bifariam.24.B
Debitorẽ deus coronæ, p̄miſſæ.27.C
Debitũ & gratiã idem eſſe, et cauſam, et effectum reſpectu diuerſorũ, nihil repugnat.72.73.L.M
Delicta parentũ puniuntur tpaliter in filijs licet neget Eraſmus.263.k.
Denariũ licet oẽs beati accipiant, non tamen mercedem æqualem.178 X
Deſperationi quo proprior eſt peccator reſipiſcens, hoc ſaluti uicinior eſſe non recte dicitur.267.D.
Deo nolente fieri multa.230.M.
Deũ nõ iudicare ex operib. ſed ex fide & pietate &c. & ita pœnitẽtiæ op̄a nihili facere: improbatur.255. M.
Diem nouiſſimũ q̄ dicit Chriſto ut filio dei ignotum errat.255.D.
Diem iudicij non ignorare Chriſtum &c.245.E.
Dies feſtos, ieiunia, delectũ ciboꝝ, nõ patientes aboleri, Zachariã non Ioannem poſcere, ex ſententia Lutheranorum cenſet Eraſmus.148.N.
Dilectionis ueteris & nouæ ſc̄dm Fabrũ diſtinctio, conuincit ipſum in doctrinis ſuis ſibi non conſtare, & catholicæ doctrinæ repugnare.216.Z.
Dilectio uetus cõcordat cũ noua.ib.B
Neutra ãt præcipitur a deo &c.217.C
Diligere inuicẽ, & diligere proxi. ſicut Chr̃s dilexit, idẽ prætendũt.218.F
Diues ille epulo nõ dicet̃ forte ſed certe cruciandus in perpetuũ.203.k.L
Diuites nũquam fuerunt a fide Chriſti ſuſcipienda reiecti. 106.M.
Diuortium quatenus liceat. 278.Y.
Dixit dñs dño meo, &c. Dauid in ſpũ quidẽ dixit, ſed non inſtrumẽtum tm̃ actum ut cithara, 182. in princip.
Dñm qui uocant deũ, non fatentur ideo ſe ſeruos ſaltem peccati. 52. N
Donis ſpirituſſancti quõ utatur homo, & non utantut homine dona: obſcure inculcat Faber 95.X
Dona ſpirituſſancti ut prophetiæ etiam non credentibus in Chriſtum data ſunt.112. I
Dormiemus omnes, &c.118.P
Duodecim pro undecim male ſcrpſit Eraſmus.281.G.H
Ecclesia dãnat aſſerentes deũ creaſſe mala & id negantes quoſdã, ꝙ neutri id recte faciant.4.I
Eccleſiam temerarie incuſat Faber ignorantiæ, dicitqꝫ cognitionis ſpiritualis expertem.93.O
Eccleſia in cœlo triũphans & in terris adhuc militans male cõfunditur a Fabro.126.127.A & E.
Eccleſia fideliũ hoĩm aliqñ fuit ĩ terris quoꝝ nullus erat in cœlis 128.H.
Eccleſiæ ſtatũ penitus eſſe mutandũ, aut religiones a patribus introductas reijciendas, impie aſſerit Faber addẽs ſibi in eã in Chriſto eſſe fidutiã.C.189
Eccleſiæ & ſynagogæ diſcrimẽ in recipiẽdis ſurdis & mutis, 268.I.
Eleazari legiſperiti factũ cõuincit Fabri ſn̄iam eſſe erroneam.84 E
Electione & pactiõe ſaluandos nouo modo diſcernit Faber.179.B
Elegantiã eloquij nõ eſſe in ſanctis literis requirendã: nec tñ deeſſe b. Paulo nec cæteris.146 F & ſeq.
Enoch unde ſit meritum, & num ĩ cœlo iam regnet.229 Z
Ep̄m eſſe unius uxoris maritũ, non recte interpretatut Eraſmus.289 I
Epiſtolã quam eccleſia cẽſet Pauli ad Hebrę. non eſt dubitandũ illius eẽ q̄uis dubitet Eraſmus.246.H
Epiſtolã Petri ſecundã & Pauli ad Hebræ. Eraſmus male in dubiũ reuocat, utrum illoꝝ ſint.290. L. &c.
Epiſtola Ioan. & Iacobi negat illorum eſſe Eraſmus. ibidem. Q.R.
Epiſtolaꝝ Pauli trãslationem, uide in uocabulo Translationem.
Eraſmicaꝝ propoſitionũ in Paraphraſibus eius cenſuræ, 234. in fine
Eraſmũ q̄ Lutheranos errores ĩ m̃tis ſonet p̄ſerti ĩ cõtẽnẽdis religioſoꝝ ĩſtitutis, q̄ ſolẽni uoto p̄feſſus fuerat, & q̄ colloquia ſcandaloſa edidit, pie admonet Beda ad reſipiſcentiã & ad ĩtermiſſam diui Auguſtini canonicoꝝ regulam reſumendã.268.G
Eraſmus ſibi contradicit. 285 O.
Eraſmi in theologia ĩperitia.288 B
Eraſm⁹ ad Manichæos ut ſępe alibi accedit cẽſens legẽ a Moſe datã ĩ ſuillæ carnis prohibitiõe nõ eẽ a deo. K. 290
Eraſm⁹ ſibi licere cẽſet Auguſtini & Hiero. ſcriptis paſſim nõ aſſentiri. 291
Errores V viclef.93.N
Euãgeliũ ſolũ noſſe & uni deo cultum ĩpẽdere decere Faber docẽs multos in errorẽ traxit, & ſibiipſi contradixit. (145.D.E
Euangelio nõ oẽs aduerſantur artes liberales.197 V.
Euãgelica doctrina tota eſt recipiẽda, ſed non ſola.198.Y
Euangelij q̄dã loca inexplicabilia ma-

le ſentit Eraſmus,235.C
Euangelio minorẽ honorẽ deferũt Lu
therani q̃ quos arguunt.258.S
Euangelium nouo more uocat Eraſ-
mus teſtamentum uetus.265.T
Euchodiæ & Sinthici aſſis, uertit Eraſ
mus, pro Euchodiam rogo & Synthi
cen deprecor.286.X.
Exhortationũ liber pro uſu Meldenſi
diſcrepat a ueritate fidei.252.C

FAbrum Beda ĩterrogat quos cẽ-
ſeat diuino motu ĩpulſos.1.C.D
Faber incauta pietate hũanis opi
bus derogat, & ſcripturam ad ſenſum
ſuum detorquet.9.D.E
Fabrum quõ decepit diabolus.19.N.
Faber ſecum diſſentit.65.P.
Faber uota ſancta paruifacit.88.R
Faber inepte græcam literam ſectatur
93.O.
Fabri ſentẽtiæ ſeſe interimunt.86.pro
poſitione,81.& alibi ſæpe.
Fabrum fallit equiuocatio.139.R
Fabri arrogantia qua ſe pollicetur di-
cturum ab uſitatis & receptis euarian
tia.Ibidem.S.
Fabri & aliorum inanis gloriatio de li-
guæ græcæ peritia.152.
Fabri in euangelia Commentarij non
excutiunt tenebras a mentibus homi-
num, ſed plurimas inijciunt, nec ea ra-
tione commendandi ſunt ꝙ maiorum
non ſectantur ueſtigia: maleque dicit
diligentiam nihil facere ad euãgelij in-
telligentiam, & alia temeraria.147.I.
Fabri error & ſecũ diſcrepãtia.167R.
Faber ideo in multa incidit errata, ꝙ
ſacræ ſcripturæ intelligentiam ex ſan-
ctis & ab eccleſia receptis expoſitorib.
accipere neglexit.189.D.
Fabri aſſerta hæretica multa.207.
Faber ſolũ euangeliũ & ſcripturas ca-
nonicas recipiẽs, ſua ſcripta & ſancto-
rum doctorum reprobat.213.N
Fabri doctrina ſecum pugnat & catho
licæ in multis repugnat.216.Z
Faber aſſerit Deum præcepiſſe actus
qui nõ niſi peccata eſſe poſſunt.127.A
Fabri hallucinatio miſeranda.218 E
Fabulam de re euangelica abſurde di
cit Eraſmus.270.X
Facere arborem bonam præceptũ eſt,
facere malã permiſſum ob liberꝶ arbi.
Facere quod in ſe eſt, non (73.N
ſecuudum hominem ſolum eſt: qa ho-
mo nihil ſolus facit.222.N
Factionẽ impie uocat Eraſmus Chri-
ſtianoꝶ cõmunionẽ ſeu eccl'iã.289.H
Factores legis quõ reuera iuſtificẽtur
Fermẽto ueſci certis dieb. pro 11.L
hibitum eſt ſub pęna capitis: quod do
minus non feciſſet, ſi ſine c pecato illo
ueſci licuiſſet.86.k
Fides an ſit totius bouitatis uirtutum
moralium principium.7.F. & an ui-
uificet & iuſtificet & non potius cha-
ritas.63.H.
Fidem ſine charitate non ſufficere mõ
ſtrat Paulus Apoſtolus: & diuus Ia-
cobus ſine operibus mortuam eſſe.
18.L.M.
Fides & charitas duplex eſt, una uiua,
& altera mortua.22.V.
Fides non recte definitur eſſe fortitu
do & ſanitas mentis.82.Z
Fidei & nõ fidei diſcrimẽ nõ recte ex
cogitauit Faber 175. poſt P. nec bene
dixit: fides ligat &c. ibidem R.
Fidẽ infuſam imaginẽ eẽ ꝟitatis: am-
bigue & nõ theologice dictũ 182.I
Fides de qua dñs: Fides tua te ſaluũ,
uel ſaluam fecit: qualis ſit 206.S
Fidem poſſe haheri ex auditu, infun-
dente eam homine ſine gratia dei. nõ
recte aſſerit Faber 221.N
Fidei aut per fidem gratis, nõ propter
opera legis donari felicitatem, Luthe
ranam ſapit hæreſim 247. ante k.
Fides dicitur non recte eſſe obœdien
tia, cum aliter ſit definienda 251.Z
Fidẽ ſufficere ad ſalutẽ cũ Luthero in
nuit Eraſm⁹ cõtra ueritatẽ 260.A &
261.C.E. & alibi ſępe: ut 296.O Q R
Fidelis cum infidelibus habitatio qua
tenus licita ſit: & utrum proſit non ba
ptizatis infantibns fides parentum.
102.C D E F G H.
Fidelis ut infidelem nõ relinquat, nõ
p̃cepit, ſed conſuluit apoſtolus 106.N
Fidutia Fabri de eccleſiæ ſtatu 152.C
Fractio panis.i. modus frangendi, in
dicauit chriſtum diſcipulis 211.G H
Frigere quicqd hũanũ eſt &c.267.B,
Fructum etiam ſibi non domino tm̃
Paulus ex Romanis cupiuit 7.Y Z,
Futura omnia de neceſſitate eueuire
per peram innuit Faber 65.O

GAlilæi & Galiææ cur dicantur
qui chriſtum ſequabãtur 210.D
Gemit hõ, & ei⁹ ẽ gemit⁹ 57.k,
Genealogia & generatio chriſti ſecũ-
dum carnem non eſt neganda 159.T,
Generationem chriſti naturalem nõ
ſolũ legalẽ deſcribit Matthęus 141.A
Gerſon de ficti lucis angeli illuſioni-
bus decernit 96.A B C &c.
Gloria nunqd gratis a deo det 165.M
Et ꝙ propter eam adipiſcendam ope
rari debeamus, licet Faber neget, ibi.
Gloria in altiſſimis deo nõ rectius le-
git a græcizãtibus q̈ ab eccleſia 196.S
Gradus ſummus ſctĩtatis, beatitudi-
uis, pietatis &c. non eſt negandus eſſe
in homine dũmodo de hũana ĩtelliga-
tur ſanctitate, beatitudine, &c.226.A
Gratia qũo ſit uita æterna 13.Y
Gratiam quomodo dicat Faber iuſti
ficationem eſſe, nõ plene didicit 24.C
Gratis dari ſalutẽ id ẽ ſine opibus bo-
nis non catholice aſſeritur 72.k,
Græcam literam temerarie præfert
Faber ab eccleſia receptæ 93.O,

HAbitatio fidelis cum infideli
coniuge non eſt de præcepto.
103. per totum & 106.N
Hæreſum & alia in deum, ut deus eſt
crimina, non ſunt ſic irremiſſibilia ut
peccata dæmoniorum 171.E
Hæreſiarchas & pſeudo apoſtolos
uult dominus extingui 242.X
Hebræorum aut Iudeorum neminẽ
chriſti recens nati fidem requiſiuiſſe
perperam aſſeritur 150.X
Heliã Faber pro Heliſeo ponit 182.I
Hieronym⁹ q̃ iuuenis ſcripſit emẽda-
uit, trãſlationẽ cõmunẽ ſecutus 4.M
Hieronymus falſo inculpat Iudæo ni

mis credulus falſa aſſeruiſſe in confici
endo argumēto lib. Sapientiæ. 78. G
Homo purus ſine Chriſti matre nullus ab omni peccato immunis. 36. P
Horas canonicas & ſacrꝝ cottidianum male uilipendit Eraſmus. Q
IAcobum apoſtolum nō id ſenſiſſe quod Eraſmus illi imponit. 257. C
Iacturam animæ non fecit Chrūs ad redimendas multas. 245. E
Idiotas non eſſe ad euangeliȷ̄ lectionē aut alterius doctrinæ ſubtilis exhortā dos, 265. S
Ieiunium Faber præcipit nequis magni eſſe meriti exiſtimet. 98. X
Ieiunium utrum nullum exegerit dominus a ſuis diſcipulis. 252. ante D.
Ieſum matri non debuiſſe obœdientiam, ſed dumtaxat deo patri, temerarie aſſeritur. 250. T. V
Ieſum nihil præmiȷ̄ poſtulare, ſed tantum ambitioſum fuiſſe in unctione facta per Magdalenem abſurde dicitur, (270. Y
Imitatio Chriſti non eſt cauſa mortis noſtræ. 30. T. & 34. I.
Inimicos odio ſectari num licuerit priſcis Iudæis. 163. I. & utrū ſcripſiſſe ueteres imprecabant mala inimicis. ibid
Inſyncæra fides & inſyncæra cōſcientia quorꝝ reuera ſint. 289. G
Interpellare pro nobis gemitibus quō conueniat ſpirituiſancto. 59. Q. R
Ioānem euangeliſtam mortuum eſſe, 44. X, licet negetur. 233. Y
An ab uxore reuocatus ſit. 212. L
Ioannis Baptiſtæ ſermones quid ueteris & quid nouæ legis prætenderent, male definit Eraſmus, 266. X
Iob ſeruauit dilectionem in euāgelio præceptam. 218. G. H, & ad Sathanā mala inferentem attendebat: eratqꝫ agens non ut inſtrumentum, 229. I
Ionadab filiȷ̄ patris præcepto parētes laudantur a domino. 153, ante E
Iudas Thadæus apoſtolus, non eſt Iacobi filius, ſed frater, 241. V.
Iudæi ſæpe ſerui fuerunt. 214, P
Iudæorum religio non probe dicitur craſſa ſuperſtitioſa, & a maioribus illis tradita: cum ſit a deo inſtituta. 283. L.
Iudicia ſecularia inconſulte damnantur. 156, C. Nec placet ꝙ dicunt iudiciȷ̄ metum ex mala conſcientia naſci. 291. X (M. N
Iuramentum non omne eſſe illicitum: nam & Chriſtus & Apoſtolus Paulus aliqñ iurauerunt. 160. Y. Z, 288. D
Iuſtificari ex fide quid ſit. 10. H
Iuſtificatio hoīm mltis attribuit. 11. M
Iuſtificatio quomodo ex ſide, operibꝰ, & deo ſit. 22, D. & ꝙ eius uariȷ̄ modi, 16 T. Q, fiat ex operibus, 129. I
Iuſtitiā triplicem ponit Faber incaute 11. N. & ꝙ ex deo ſit ut opera bona. O
Iuſtitia dei an ſit Chriſtus, 12. T, & quomodo differunt iuſtitia hominis, & iuſtitia quæ ex deo eſt. 161. V
Iuſtitiæ nō eſt una rō, nec unꝰ modus ut ſentit Faber non diſtinguens. ibi. S
Iuſtitia ſeu uirtus dei in homīe eſſe nō poteſt niſi duplex, quæ ponitur, 13. X
Iuſtitiæ originali non competit formaliter animam deo gratā facere, ſed charitati ſoli. 61. Y.
Iuſtitiā duplicē eē: unā hoīs aut opū quę dei non ſit: alterā in hoīe eſſe quę ſic ſit dei ut nullatenus ſit hoīs: merū eſt Fabri ſomnium 207. V
Iuſti non ideo moriuntur ut Chriſti ſint imitatores 31. Z
Iuſti faciūt bona opa nō tm̄ ad Chriſti imitationē, ſed etiā ex obligatione qa tenentur ea facere 35. O
Iuſti chriani nō oīno ſani ſunt 36. Q
Iuſtū in omni ope etiā bono peccare Lutherana cenſet hęreſis 74. P
LAudari poſſunt hoīes boni & opera bona 124. Q. R
Laurētiȷ̄ Vallæ & æqualiū latini ſermonis nō theologiæ pitorꝝ ſcripta in theologia euanuerūt: q̊d futurꝫ ſimilibus uériſimile eſt 285. Q. R. S
Lex quō iuſto non ſit poſita 35. O
Lex Moyſi male dicitur fuiſſe lex q̈ ſynagoga aſtringebatur Moyſi ut uiro ſuo 38. A. B
Legi carnis nō oēs uixerūt ante Chriſti aduentū 39. D. Quin etiā ipſa lex ſpiritalis eſt ibidem. F
Legē dei nō ſolū naturalē, ſed et poſitiuā infringens punit iuſte 84. D
Legē nō eſſe uinū uerę uitis. i. nō eſſe ius diuinū ſed humanū: impie innuit in uerbis Fabri 223. S
Legis ueteris obſeruatio quātūuis anxia neminē p ſe uitiȷ̄s & cupiditatibꝰ inuoluebat 238. M
Legem iubere ut odio habeas inimicū eſt impiū dicere 241. ante T
Nihil uetare q̈ occidere, erronee ſcribit Eraſmus ibidē. T
Legem ſeruare nō dixit dn̄s iuueni, non ſatis eſſe ad ſalutē obtinēdā, ſed ad perfectionem 244. D
Legem ueterē non puniuiſſe niſi crimina publica, falſum eſt 262. G
Legē ueterē male uocat Eraſmꝰ carnalē, & ꝙ uictimis & terroribus fecerit hypocritas 266. Y. & Z
Legē potius irritaſſe q̈ coërcuiſſe cupiditates impie dicit Eraſmꝰ 275. M
Legē euāgelicā liberare Chrianos à lege peccati an cōcedendū 276. O
Lex uetus impie dicit uerboſa 285. P
Libertatē euāgelicā ad Lutheranam hæreſim trahit Eraſmus 267. C
Lini ſancti nō uidetur liber de paſſione Petri & Pauli 143. H
Lites agere ſeu litigare, & ad iudicē ſupiorē puocare nō ſp illicitū eē docet Paulus facto ſuo 98. M. N
Lucas euāgeliſta Mariæ pximos parētes nō nominat, nō itēdēs eiꝰ deſcribere genealogiā, ſed Chri 141. C
Lutheranę hęreſeos ī multis author & aſſertor eſt Faber 131. A
Lux q̈lis & quāta Chrs. 220. M
MAccabęi ſeptē cū mr̄e martyres reprobāt Fabri ſn̄iam, carnes immūdas citra pctm̄ edi potuiſſe aſſerētis 84. F
Magdalenā unicā eē 184. O. et ſororē Lazari, de qua Marci 16. 219. I. de q̈ iterꝝ uide 198. propo. XCVII.
Mali poſſunt uera dicere, etiā ad ædificationem aliorum 1. A
Mala quomodo deus faciat et non faciat 10. I

Mala opera an faciant ſumme mi-
ſeros 14.Z
Manichæis accedit Eraſmus 291.Y
Manſiones in cœlo multæ 178.Y
Manſuetudinẽ Chriſti animaſſe Iu-
dã ad maleficiũ, abſurdũ eſt 270.Z
Marcũ euãgeliſtam cũ alio Marco
confundit Faber 185.R
Maria mater dñi uere fleuit in paſſio
ne filij 210.E. Eſtq; ad mẽtem eccle-
ſiæ uita noſtra 219.I
Mariã Eraſmus ab originali pctõ nõ
eximit 248.I.& ibid. N. Eam nemi-
nem ſalutaſſe cũ abijt ad Helizabeth
temerarie dicitur ibidem.M
Mariã an non ubiq; Chriſtus matrẽ
agnorit: ſed tm̃ mulierẽ, ubi eam mu
lierem uocauit. 259.X
Martyriũ etiã in antiqua lege iuſtifi-
cabat ipſum rite obeuntes 25.F
Merita iuſtoꝝ nõ ſunt tenebræ cen-
ſenda 74.O. Nec dicẽtur nulla eſſe,
ut uult Faber 108.V.et 207.T
Meritis ſuis fidutiã adhibere licet, dũ
modo non temerarie 215.T
Meriti Mariæ fuiſſe quod illi à dño
offerebatur per angelũ, non negauit
angelus, ſed Eraſmus 247.K
Merita negãtes 227.A.& 291.T.Z
Mercedẽ male definit Faber eẽ gra-
tiæ non debiti 97.G.H
Mentiũ ſupno fauore deſtitutaꝝ fœ
turę nõ ſemper ſunt tribuli &c. 1. A
Mẽs Chr̃i nõ eſt ſpũs ſctũs 95.P
Mens noſtra nõ eſt deo ut inſtrumẽ
tũ inanime ſeſe nõ mouẽs 150. M.N
Miraculorũ operatio non probat ali
cuius ſanctitatem 192.I. Ea ſolus de-
us facit ut primus agens ibidem.M
Miſericordia dñi ꝑuenit et ſe. 201.E
Moyſes nõ erat uir ſynagogæ 37.X
nec certo ſcit an ſit reſuſcitatus cum
Chr̃o. 40.I. Neq; fuit ſpõſ⁹ ſynago-
gæ, nec aĩa eı⁹ 40.L. Neq; reſuſcita-
tionẽ eius ſi cõſtaret, uocaret Paulus
mortẽ: neq; ſynagoga ob eã mœro-
re cõficeret ibid. N.O. nec ei et carni
oẽs ſub lege fructificabant 42.P
Monarchiã ſine lege diuina ꝑſcribit
in politia ſeculari Faber 80.P
Mors corporis eſt pœna pctõ Adę
debita 30.T.& oĩb⁹ obeũda 31.X.Z
Morti ſunt oẽs obnoxij ꝑter Chr̃m
115.Y.Z.et qd mori in dño. ibidẽ.Z
Morti ſũt oẽs obnoxij ꝑter Chr̃m, q
tñ ꝓ oĩbus mortu⁹ eſt ibidem. Y.Z
Mori ĩ dño aut Chr̃o qd ſit ibid.Z
Mori magis hominem in quo defe-
cit fides, q̃ in quo deficit charitas, nõ
recte aſſerit Faber 223.T
Mortẽ ſuã Chriſt⁹ lugubrẽ eẽ & de
plorandã cẽſet, licet ſalutarẽ 254.I
Mori omnibus ſtatutũ eſſe, male ne-
gat Eraſmus. 282.K
Mortẽ &c. neminẽ æquo aĩo tuliſſe
niſi q fidẽ in charitate radicatã cõiun
xerit, improbatur. 290.P
Mulierũ digreſſum à ſepulchro dñi
non uere narrat Faber 246.G
Muſto ſpiritualis doctrinæ & diuini
amoris poti ſunt multi añ aduentum
Chriſti, licet neget Eraſmus 260.B
NAaman nõ ter ſolũ, ſed ſepties
in Iordane mergi iuſſus 250.X
Natiuitas multiplex Chriſti, & an ſe
cundũ tẽporalẽ cenſendus ſit natus
in iuſtitia originali 60.T.V
Nuptijs cũ intereſſet Chriſtus an ſol
uendũ curarit matrimoniũ 212.L
Natura diuina nõ eſt creaturæ etiam
beatæ natura 227.C
Neſciat quõ deus numeꝝ dãnando-
rum 70.C.& ſequenti.
Nolẽte deo facta eſſe multa 230.M
OBedientiã etiã matri debuit do-
minus noſter 250 T.V.et 204
X.et ꝙ illi ſemper mater fuit. ibidem
Oculi diſcipuloꝝ uiderũt nõ ſolũ nõ
reluctãdo, ſꝫ etiã cõcurrẽdo 174.N
Odiũ uirorũ licitũ eſt, hoĩm q̃uis ui-
tioſorũ nequaq̃ 165.ante M
Omnes quidẽ dormiemus, nõ ut re-
cipit eccleſia legit Faber 295.P
Oportet epiſcopũ unius uxoris eſſe
uirũ, quõ intelligendũ 134.C
Opus noſtrũ quõ ſit meritoriũ 12.O
et q̊d cẽſendũ ſit meritoriũ ibidem
Opa ĩprobe uilipẽdit Luther 19.O
Opa quãtũuis bona neminẽ ab infir-
mitate carnis liberare, nihilq; mereri:
Luciferianã ſapit hæreſim 51.H
Operibus humanis nihil deberi iterũ
male aſſerit Faber 186.T
Opera legis nunqt Chriſtus alicubi
docuerit exactius ſeruãda q̃ lex ipſa
docuit 66.67.R.T.&c.
Opera iuſti quõ dei ſint dona 67.V
Operibus iuſtis ꝑmiũ deberi contra
ſententiã Fabri probat 108.V
Opus hoĩs nullũ eẽ ita bonũ ut mere
atur ꝑmiũ ęternę uitę: temerarie aſſe
ritur 244. ante D.& folio eodem.D
Opus aut locũ aut uitæ genus nõ be-
atificare hominẽ, ſed ſolũ affectũ: er-
ronee ſcripſit Faber 245. poſt E
Operibus ſeu factis utrũ ſit fidendũ,
& quatenus &c. 269.M
Orationũ ſuffragia non catholice ui-
lipendit ac damnat Faber 89.Z
Orandũ nunqd paucis & in occulto
docuerit dominus noſter 251.B
Orãte uiro ſctõ et intelligẽte q̊d orat
non parua eſt poſtulatio 54.A
Origenes in multis cæcutiuit & ſeq̃-
ces in errorem traxit X.Y.49
Eũq; nõ bene ſequit Faber 55. D.&
iterum 110.D & alibi ſæpe.
Originale peccatũ eſt culpa 30.V
Originali pctõ ſubiecti, & filij iræ na
ſcunt oẽs ex mare & muliere geniti:
licet Faber aliter ſentiat 44.A
Originale peccatũ q nõ aliud cẽſent
q̃ imitationẽ Adæ, ut Faber et ſequa
ces eius: errant. 275.L
PAſſio Chriſti quõ ſit à deo pa-
tre & ab alijs 229.G.H
Pater tuus & ego dolentes &c.
uerbis temerarie additis nec ſatis pijs
dilatat Eraſmus 250.S
Patris ſoli⁹ teſtimoniũ, cũ ſol⁹ eſſe &
pater eſſe nõ poſſit, dicit Eraſm⁹ irre-
futabile, et ꝙ duo ſint abſolute: licet ĩ
maſculino ſe loq prudẽtibus ſatis in-
dicet: impitis tñ male ſentiẽdi occaſio
nẽ dare poſſit 262. H. Licet aũt unũ
ſunt: eſt tñ inter eos diſcrimẽ 263.N
Paulus interdũ iurauit 5.S
Paulus nõ fuit ſine lege 56.S

Paulus nõ in aliena ꝑſona, ſed in ſua loquit̃, dicẽs: Non em̃ q̊d uolo bonũ hoc facio &c. licet id Fabro forte O-rigine ſecuto uideat̃. 49.X.Y
Pauli non oẽs eſſe epiſtolas illi ab ec-cleſia adſcriptas: male & ſchiſmatice aſſerit Eraſmus. 234.A
Pauli in grꝫco ſermõe pitiã male par uifacit Eraſmus, & propriã cõmẽdat eloquentiam. 271.A.B
Pauli ad Romãos epiſtolã habere tã tũ difficultatis, quantũ utilitatis: non ſatis pie aſſeritur. 272.D
Paulũ uxorẽ habuiſſe temere aſſerit Eraſmus. 286.X.Y.Z
Pauperes & reꝝ omniũ inopes nõ ſo li ſunt ab apoſtolis ad fidẽ Chriſti uo cati. 105.M
Peccaſſe i Adã quõ dicãt oẽs. 29 S T
Peccata ante aduentũ Chriſti ꝑfecte delebant̃, & iuſtificatio fiebat ad ſa-lutẽ, licet Faber neget. 24.D
Peccata nobis ꝑ Chr̃m oĩno dimiſſa eẽ etiã q̊ad pœnꝫ debitũ, ut peccãtes nulla aut hic aut in futuro pœna ma neat, hꝫreticũ ẽ Fabri aſſertũ. 131. Q. R. & 132.V
Peccatũ in uiatore nullũ penitus eſt irremiſſibile. 172.H Et peccatũ in ſpiritum quod ſit. ibidem.
Peccatum eſt in uiatore remiſſibile ſi uelit reſipiſcere &c. 173.M
Peccata ꝑ ſacrificia non remittunt̃ q̊ ad culpã ſine pœnitentia. 192.N
Peccatores q ad nouꝫ legis ꝫſtimatio nẽ cenſent̃, etiã peccatores ad ueteris legis ꝫſtimationẽ cẽſendi ſũt. 267.A
Pelagianã hꝫreſim tẽet Faber. 28 Q.
Pelagianã q̊ꝫ uitã uidet̃ in multis ſe-ctari Faber. 79.R
Pertinaciꝫ quinꝫ ſigna. 173. ante M
Petri et Pauli paſſio quã beati Lini cẽ ſet Faber: eſt apocrypha: & ꝙ cõtige rit uno die & anno. 142.H
Petrus nõ ſolus accepit claues regni cæloꝝ. 174.N Dictus aũt eſt petra licet non ſolus, nec principalis. ibi. P Et ꝙ acceperit claues oſtẽdit̃. ibi. Q
Petri Malchũ ꝑcutiẽtis facinus qua tenus licitũ fuerit. 264.O
Petro adſcriptã epiſtolã ſecundam Eraſmus cuius ſit male in dubium re uocat. 290.L
Phariſæoꝝ & Eſſeoꝝ regulꝫ uiuẽdi non dãnant̃ tanq̃ malæ, ſed q eas non bene obſeruarunt. 155.L
Phariſæus orans non ſtabat uicinus propitiatorio &c. 252.E
Phariſæi nõ ita uiuebãt ut docebãt: nec eoꝝ cõſtitutiões, q̃ nõ erãt cõtra-riæ diuinis, erant dãnandæ. 269.P
Phariſæoꝝ ſectã ſeu ordinem ꝑperã definit Eraſmus. 286.V
Philippo aſcribit Eraſmus q̃ Natha-naëlis ſunt uerba. 259.T
Philoſophoꝝ ſcripta non oĩa ſunt tri bulis & lappis cõparanda. 1.B
Pietatem ſtultã inducentes, authore Fabro ueram impietatem inducunt in eccleſiam. 88.R
Pilatus non oĩa q̃ ad Chriſti liberatio nẽ fecit inſtinctu diaboli fecit. 185.Q Et ꝙ non habuerit in Chriſtũ pote-ſtatem ullã ab homine, male aſſerit Faber. 231.Q. ſicut ꝙ uirga fuerit di-uinæ iuſtitiæ cũ ſatellitibus ſuis. 232. ante S.
Plorare aut lugere pctã noſtra Chri-ſtũ aut angelos nõ eſt aſſerẽdũ ut Fa-ber facit & Origenes. 141.D
Pœnitentiã non delere peccata abſo lute, non bene dicit̃. 138.Q
Pœnitẽtiã eſſe nomẽ deſiderabile & nõ carnis afflictionẽ &c. didicit à Lu thero in alijs multis diſcipulo ſuo Fa ber. idꝫ uterꝫ falſo aſſerit. 151.Y
Pœnitentiã neminẽ ſaluũ facere, ſed ſolas pœnas quas ꝑpẽdit Chr̃s: & pœ nitẽtiã nõ eẽ niſi fidẽ de Chr̃o, & ſil̃ia abſurda aſſerit Faber. 212.I.K
Pontificẽ nihil debere curare q̊d ſit extra euãgelij limites, temerarie præ-ſcribitur à Fabro. 145.A
Potentiã ho͂s reuera non eſſe poten tiam, temerarie aſſeritur. 184.P
Præcepta decalogi obligabant anti-quos ad cauendã interiorẽ hominis occiſionem & cætera peccata mente perpetranda. 159.V
Præceptũ dñi primũ Faber temera-rie ĩ duo diuidit: & ultima duo ĩ unũ contrahit. 187. poſt Y. Male etiã di-cit non eũdẽ eſſe p̄ceptoꝝ ordinẽ a-pud Hebræos & Chriſtianos. folio eodem. Z. & ſequenti. B
Prædeſtinatũ & præſcitũ eſſe ad mẽ tem Fabri quid indicet. 65.O
Prꝫdeſtinationis myſteriũ incaute at tentat Faber ſine eccleſiæ doctori-bus. 75.S. Stulte aũt dicit ꝙ hoĩes p̄-deſtinant̃, nõ qa uolũt, ſed cõuertant ſe & prædeſtinantur. ibidem. X
Itẽ non minus temerarie ꝙ diuinæ naturꝫ alienũ ſit aliquẽ non p̄deſtina re. 77. Y. Et eos q non p̄deſtinati di-cunt̃ deus prædeſtinet. ibid. A
Prꝫdeſtinatoꝝ in arbitrio erat cõuer ti ad prædicationem apoſtoloꝝ & li berum. 78.E
Prædeſtinationem ex ſola dei gratiã pendere, & nequaq̃ hominis aſpice-re merita, temerarie rurſum aſſerit Faber. 123.N.O
Prꝫmioꝝ & mercedis nihil bonis o-perib⁹ deberi impiũ eſt dicere. 170.B
Prꝫmij cauſa certãtem p̄miũ amitte re abſurde dicitur. 270.V
Principũ officiũ p̄ſcribens Eraſmus, ueꝝ dei cultũ minoris facit. 257.Q
Promiſſoꝝ deus debitor eſt. 25.A
Prophetiꝫ malorum interdum pro-ſunt. 1.A
Prophetarũ bonorũ uerba multa fa-cta iã irrita, male dicit̃. 228.D
Prophetare non eſt agere, ſed agi, & ſimilia, improbe dicunt̃. 216.X
Proximi noĩe nõ intelligit̃ Chr̃s ſecũ dũ humanitatẽ in eo q̊d dicit̃, Diliges proximũ tuũ ſicut teipſum. 4.V
Pueri Hebrꝫorũ nõ orauerũt deũ ꝑ Chriſto etiã ut hõ erat. 180. E. Cla-mãtes aũt, Oſanna &c. aliq̊d egerũt & ipſi nedũ ſpirituſſanctus. 187.Y
Purgatoriũ male negat q dicit ꝙ oẽs ſub gratia ut par eſt uiuẽtes, in cœlũ conuolant. 42. ante S
Purificandi dies. 248.O.
Purificatione peracta, Maria & Io-

ſeph non in Bethleẽ, licet forte per Bethleẽ, ſed in patriã Mariæ Nazareth reuerſi ſunt. 249.R

Quadrageſimo non quadrageſimoſecũdo die à partu maſculi purificabat mulier. 248.O

Religionum rite inſtitutarũ obſeruatiões non ſunt pter Chriſti doctrinam. 88.T

Religionũ uarietas & uarii religioſorũ ſtatus immerito culpant. 90.A

Religioſorũ inſtitutiones & regulas ĩpie dãnat Faber. 131. p totũ. & 151. B & 174. ante O

Religiõis Iudaicæ quã ſectã uocat, profeſſores dicit Faber meliorẽ doctrinã difficili⁹ capeſſere ſolitos, idq́ꝫ ſe uererine tporib⁹ noſtris accidat. q̊d in odiũ religioſorũ dicit ordinum, ut multa alibi. 196. T. 199. A

Religioſorũ ueſtes & iſtituta amara irriſiõe ſed ĩpia ſugillat Eraſm. 255. F

Religionẽ Iudæorũ. i. ueteris legis obſeruãtiã, fuiſſe craſſam & ſupſtitioſam aſſerit Eraſmus. 285. añ L. & L.

Religiõe falſa tẽtus ꝙ ſit propior ueræ religiõi q̃ q nullo religiõis affectu fungit, non probe dicit. ibidem. M

Reſurrectio mortuorũ qualis futura ſit, & qd Faber nõ recte de ea aſſerat. fo. 116. C. D. & 117. per totum.

Reſurrectiõis corporũ diuerſitas uideatur. 119. Y

Retaliationẽ & iniuriæ illatæ aut dãni reparationẽ iure poſtulare non eſt nobis ſemper illicitũ. 162. F

Retinenda cuius & qualia ſint peccata. 235. V

Rex Iſraël aut Iudęorũ qualiter aſſerendus Chriſtus. 175. O. P

Sabbato. i. die ſeptimo, cœperũt diſcipuli uellere ſpicas. 170. G

Sabbatis inter natalẽ domini & purificationẽ an liceat carnib⁹ ueſci, & qualiter. 195. per totũ

Sabbati ſemper fuiſſe obſeruationẽ. folio. 268. I. K

Sacerdotum cælibatus male uilipenditur. 259. per totũ.

Sacerdotem ut abſoluat non eſt neceſſe in gratia eſſe. 233. ante V

Sacræ ſcripturæ intelligentiam Faber quia non rite quæſiuit non obtinuit. 214. Q

Saluari hominẽ per ſolã uolũtatẽ dei dicens Faber prouocat ad deſperationem. 66. ante R

Saluari poſſe nõ eſſe in uolũtate aut poteſtate aut opibus hoĩm, heretice dicit: ſicut ꝙ hõ nõ cooperet ad ſalutem ſuã. 71. H Saluari cõtra impœnitentes cenſet Faber. 208. Y

Samaritanã mulierẽ nullũ habuiſſe uirũ legitimũ, falſum eſt. 261. D

Sancti ueteris teſtamẽti, quia opera legis ſeruauerũt ſalui ſunt. 14. A

Sancti in terris & angeli in cælis nũqd unũ corpus conſtituãt. 126. A

Sanctoꝝ à cultu & ueneratiõe male dehortat Faber. 144. C. 137. M. 209. A. 215. V. 192. K. ubi oſtẽdit ꝙ licet eccleſia cẽſeat colẽdos, nõ tñ pari cũ deo cõditione habẽdos. Itẽ quõ ſint uia, ueritas, & uita noſtra. 219. K

Satanas non natura mendax eſt, ſed culpa propria. 250. Y

Satanæ tradere quid ſit. 278. V. X

Sciẽtia nõ omnis à deo data humiliat aut iuſtificat. 108. T

Scholaſtici theologi non ſunt prҽter mittendi ab ijs qui theologica tractant. 22. S

Scripturæ quõ ſint interptãdæ. 9. D & E. & 10. G. Qui eas aliter intelligit q̃ ſpirituſſanctus intelligendas ſignificauit: errat. 11. ante L

Sectas duas hoĩm, alterã cõfidẽtiũ in opibus, alterã in fide, ex Paulo & B. Iacobo male collegit Faber. 18. K. L

Septuagĩta pro lxxij. ſcripſit Eraſm⁹ eosq́ꝫ non recte dicit à dño miſſos ad faciendũ ſui periculũ. 252. D

Sermo pro uerbo aut filio. 247. I

Serui dño tm̃ fructificãtes nõ erãt apoſtoli, nec cҽteri ſcti. 8. B. Nec ſerui erãt ſancti ueteris teſtamenti ut ſerui ſunt q peccatis ſeruiunt. 52. O

Seruus hominis poteſt eſſe ſeruus Chriſti. 105. L

Seruire deo pro q̊uis fine aut p̃mio ſub deo non eſt nefas. 165. N

Sic eũ uolo manere legi poſſe, ſic tñ ut mortuus credatur. 234. Z

Symbolũ q̊d apoſtolorũ dicit, eorũ eſſe nemini dubitare licet. 236. F

Simeoni in purificatione quõ dñs p̃ſentatus dicatur: & utrũ fuerit ſacerdos nec ne. 249. P Q

Synagogҽ uir nõ erat Moſes. 37. X

Synagoga nõ cõſone cũ p̃dictis aſſeritur legi obnoxia. 39. C

Spẽ ſaluare & à cõfuſiõe defendere cõtra dicta ſua dicit Faber. 27. M

Sperandum quomodo ſit in effectu bonitatis dei. 20. Q. & in homine ut in Maria. 22. R. S

Spirituales ſic quoſdã ortos ut nunq̃ carnales fuerint, male ſentit Faber. folio. 125. Z

Spiritualis quis dicendus. 178. T. V

Spiritũ ſanctũ minorẽ patre eſſe indicant uerba Fabri. 56. G. Spiritũ ſanctũ poſtulare pro nobis ſcribit quidẽ apoſtolus, ſed non negat nos q̊q́ꝫ poſtulare & gemere. 58. M. Quid autẽ ſpiritũ ſanctũ poſtulare ſit. ibi. N. O

Spiritus ſanctus non eſt ſpiritus noſtri forma. 95. V. dari poteſt ante baptiſma. 121. D

Spũſſanct⁹ ſi dixerit, & nõ Dauid in ſpũ: Dixit dñs dño meo &c. q̃ hæreſis ſubſequatur. 182. L

Studia hũana addita diuinis nõ faciunt diuina minus pfecta. 198. Z (B

Templũ Iudҽis unicũ fuiſſe. 209

Tenebræ in morte Chr̃i q̊uſq́ꝫ ſe extenderint. 255. L

Tentat deũ Faber, intelligẽtiã euãgelij ſine p̃ceptore ſibi dandã prætẽdẽs etiam ſine ſtudio proprio. 147. L

Teſtis eſt mihi deus, iuratio eſt. 6. T

Thamar non p̃dicat in biblia tã iuſta & prudens ut à Fabro. 149. P

Theologica facultas nõ eſt ĩ ſuis determinatiõibus uilipẽdẽda. 3. E

Theologiҽ et religiõis piҽ ꝓfeſſores impie taxat Eraſmus. 262. F

Thomã fuiſſe iter alios apoſtolos in

diereſurrectionis cum appareret illis
dñs, negat euangelium 256.O
Timore coëgit .i. induxit Chrs pec-
catores ad pœnitẽtiã: et de timore ſer
uili pluſcula 53.R.& ſeq.
Timorem ſeruilem excludere uolẽs
Faber, nõ recte interptat uerbũ time
bis in decalogo 158. Propo. XVIII.
Timor ſeruilis non oĩs eſt nobis pro
hibitus nec ſtultus 200.B
Timere gehennæ dãnationẽ Chrs
ſuadet, Faber prohibet 169.Z
Traditiones patrum ſup religionib⁹
uilipendit Faber 174.N. Negatq́; e-
as nos mouere debere 186.S
Tradi Satanæ qd ſit apud Paulũ non
recte definitur 278. ante V
Trãſlationem epl'arum Pauli quã ſequi
mur Hiero. ipẽ nõ dãnaret. 3.K. calũ
niaſq́; imerito ibi. poſt M. et 4. P.Q
Trinitas ſctã eſt oĩm electorum uir &
ſponſus utriuſq́; teſtamenti 38.Y
Triplex differentia dilectiõis uolũta
tis & uitæ &c. non recipitur 227.B
VElle & nolle quomodo ſint in
deo 63.H
Velle hoẽm nihil &c. 226.A
Velle deum quouis mõ pctã 230.L
Vota ſctĩs dona offerũt deo 209.C
Verba Chriſti utrũ aliq̃ trãſierint, &
trãſierint ut prophetarum 228.E
Veſtiri nos à deo ſine labore & ſoli-
citudine ſtulte aſſeritur 366.P
Vetus teſt. euangeliũ uocat Eraſm⁹,
Dicitq́; plus habere terroris q̃ pmiſ-
ſionis lætæ &c. 266.T.V
Verba euãgelica nõ ſunt ab idiotis et
mulierculis nude legenda & diſcutiẽ
da ut quidam cenſent 224.V
Vim ui repellere Chriſtiano nõ lice-
re in q̃cũq́; caſu, nõ docuit Chrs, Pe-
trũ ab uſu gladij arcendo 253.G
Vindictã oĩno nullam eſſe repoſcen
dam erroneum eſt aſſerere 241.S
Vineã domini qui excoluerint 179.
B. in princi.
Virginẽ. Vide continẽtiam ppetuã.
Vitæ æternæ brauiũ ex ſemel acce-
pto ab eo errore cẽſet Faber nõ eſſe
debitũ, ſed gratis erogatũ 82. ante Z
Viuere deo qui et quomodo dicen-
di 68.X.Y
Et q̃ ſcti patres deo uixerint 69.A
Viuere ſcd'm uirtutes & nõ eſſe gra
tum deo, repugnat. 120.A.& ſequ.
VVitclefi errores 93.N
Vocũ æquocatio fallit Fabrũ 139.R
Voluntatem ſuam non dei facit pec-
cans 235.X
Vota ſctã ſtulte dãnantur 88.R
Vulgari lingua euangelia nõ ſunt di
uulganda 236.E
Vxorẽ ante coitũ licet ob religionẽ
dimittere citra uxoris culpã 213.M
Vxori ad fructũ pducendũ ineptæ
nõ eſt negandum debitum 101.A
Vxor adultera nõ deſinit eſſe uxor, li
cet poſſet repudiari 240.P.& iterum
243. poſt A
ZAchariã nõ Ioannẽ poſcẽtes
quos cẽſeat Eraſm⁹ ĩ deriſum
inſtitutionũ eccl'iæ 248.N

F I N I S.

ANNOTATIONES
IN EPISTOLAM IACOBI FABRI

adReuerendũ patrẽ dominũ Epiſcopũ tunc Lodoueñ. nunc uero Meldeñ. quæ præmittitur cõmentarijs eiuſdem Fabri in beati Pauli Epiſtolas: in qua occurrit hæc

PROPOSITIO I.

¶ Mentiũ ſuperno fauore deſtitutarum fœturæ tribuli ſunt ſentes & lappæ. Et fermè talibus omnia ſunt plena: cum eorum qui circa humana, tum qui circa diuina ſcripſere. Eos excipio qui non ex ſe, ſed diuino motu impulſi ad ſcribendum acceſſere.

CONFVTATIO.

HOc in primo limine Iacobus Faber non ſe- A
mel in bonos impingit mores, ut ſequẽs oſtẽ
det certo digeſtus ordine ſermo. Principio
cum uelit animã ſuperno deſtitui fauore, id
eſſe quod non habere dei gratiã, qua illi gra
ta ſit, quia ſcilicet crimen ſecũ nullũ admittit
quam charitatẽ uocat Apoſtolus dicens: Fi 1.Cor.15
des, ſpes, charitas &c. Indefinite prima pro
poſitorum particula loquens, negat ille criminoſos poſſe uel uerbo uel
ſcriptis aliorum utilitates promouere. Fœturę (inquit) id eſt ſermo aut
ſcripta eorum qui charitate dei uacãt, tribuli ſunt, ſentes & lappæ: qua-
ſi non poſſit ſpiritus domini & per ſuos inimicos regni ſui filios do-
cere quæ uera ſunt. Nõ ſunt certe noxiæ herbæ prophetiæ Balaam Nume.24
hoſtis domini: & quæ de domino noſtro Chriſto per dæmones &
Caiphã ſpiritus ſanctus locutus eſt. Tu es (inquiunt illi) filius dei. & Luc.4.&
rurſum. Scio q̃ ſis ſanctus dei. Hic uero dicit. Expedit ut unus mori Ioan.11
atur homo pro populo, ne tota gẽs pereat. Quid uerius? quid homi-
ni perdito conducibilius? & quanq̃ non fuerit dñs ſpiritus nequã in
ſui præconia producere uerba, permiſit tñ ut uera de ſe nõnulla ho-
minibus nunciarẽt. De ipſis uero hominibus quantũlibet prauis re-
cta tñ loquẽtibus, nõ ita. Porrò dilecto Ioãni apoſtolo dño dicenti,
Magiſter, uidimus quẽdã in nomine tuo eijcientẽ dæmonia, qui nõ Mar.9.&
ſequit nos, hoc eſt, nõ operatur quæ nos te imitãtes: & prohibuimus Luc.9

eum. Reſpondit, Nolite prohibere eum. Turbæ item impie uiuen-
tium prophetarum, pie tamen loquentiũ, cũ de ſana ſe iactabũt do-
Matthæi 7. ctrina dicẽtes, Domine dñe nonne in nomine tuo prophetauimus?
dictuꝝ ſe eis teſtat: Nunq̃ noui uos. Diſcedite à me omnes qui ope
Ad Phil. 1. ramini iniquitatẽ. Et beatus Paulus de pſeudoapoſtolis qui propter
inuidiã & contentionẽ euangeliũ prædicabãt, dixit. In hoc gaudeo,
ſed & gaudebo. Volens proinde idem Apoſtolus palam facere ꝙ
Matth. 23. crebro cõtingit eoꝝ qui dicũt & nõ faciũt, auditoribus utilẽ eſſe do-
ctrinã, ſub typo æreæ cãpanę, quæ audiẽtes ſuo uocat ad profectũ
1. ad Cor. 13. ſono: nihil tamẽ ſibi niſi attritionẽ cõparat: ait. Si linguis hominũ lo
quar & angeloꝝ, charitatẽ aũt nõ habeã: factus ſum uelut æs ſonãs
& cymbalũ tinniens. Tanq̃ diceret. Quantumuis iuſta præcipiã, do
ceam. recta, ceu prophetæ dei uel apoſtoli, aut angeli ſancti: ſi mei-
pſum non doceo, hoc eſt, ſi quę dico nõ operor: alios erudio, & me-
B met perdo. Ad hunc aũt ſcopũ ſunt ſacroꝝ doctoꝝ nõ pauca teſti-
monia, quæ ſtudẽs breuitati omitto. Nõ ſunt igitur tribuli, ſentes, &
lappæ, quæq; fœturæ (hoc em̃ uult dicti per Iacobũ ratio) mẽtium
dei fauore deſtitutaꝝ. Quàm ſit aũt de temeritate & uanitate ſuſpe-
ctũ, q̊d hac ſubiungit ſentẽtia: Tribulis ſentibus & lappis fermè ple-
na ſunt q̃ ſcripſere maiores, ſiue ĩ philoſophicis literis, ſiue in ſacris:
dẽptis q nõ ex ſe &c. Cæteꝝ unde hoc Iacobo? nũ ſcriptoꝝ qſq; cũ
recentũ tũ prioꝝ merito illi, utcũq; pro hoc ſermõe uel cõdolẽs uel
indignabũdus, dicere poteſt. Ego pro uiribus hęc aut illa differẽs pu
taui ad rei Chriſtianæ uſum cõferre in cõmune cũ cæteris quæ ha-
bui: & in hoc (q̃uis nihil mihi cõſcius ſim) abſit tñ ut pręſumã me ad
hoc ſpeciali & diuino impulſu fuiſſe permotũ. ex me ſiquidẽ ad ſcri-
bendũ acceſſi, hoc eſt ex naturali ratiõis dictamine, fide iũcta. Exiſti
maui ſi ita agerẽ, nõnihil utilitatis rei literariæ me præſtiturũ. Probe
quidẽ hęc Fabro proponeret alius qlibet ſcriptor. Nẽpe diuino mo
tu dũtaxat ad ſcribendũ impulſi dici proprie debẽt, q nõ quæ huma
no ſtudio didicerãt (deo tñ adiutore, ſine q̊ nil poteſt hõ q̊d rectũ ſit)
Ioan. 15. ſed quæ ſpũ dei infundẽte nouerũt mõ ſupnaturali, trãsfuderunt in
chartas: cuiuſmodi ſolũ exiſtimo ſcripta, q̃ in ſacro biblię canone ha
bet ecclia. Cæteri quotquot uenerũt poſt ſcriptores illos ut hoĩes nõ
ut ſcribæ ueślociter ſcribẽtis ſuas literas aliis tradiderũt, eo puri⁹ quo
humilius: quippe non ſinit uera humilitas habentẽ ſe de rebus dicere

quæ non ſatis nouit. Iam & Fabrum interrogo, quoſnã ita præten- C
dat non ex ſe ſed diuino motu impulſos ad ſcribendũ animos appu-
liſſe? Videat aũt ne forſan hic perſonã illius agat Phariſæi qui dice-
bat: Gratias ago tibi dñe qa nõ ſum ſicut cæteri hominũ. quaſi dice- Luc. 18.
ret: nõ ex me ad ſcribendũ de diuinis accedo, ut cæteri: ſed peculiari
ſancti ſpũs motu impulſus. Si profecto hæc de ſe nõ ille ꝑtendit: qd
in ſe nõ animaduertẽs dixerit de proximis ſententiã ferẽs, perſpicuũ
eſt: uidelicet plena eſſe tribulis ſua ſcripta, ſentibus & lappis. Talia
ſunt (ait) eorũ libri, qui ex ſe nõ ex diuino motu impulſi accedunt ad
ſcribendũ. Si uero id de ſe ſentit, ꝙ. ſ. (uti plane illius uident uerba ſo
nare) ad ſcribẽdũ nequaq̃ ex ſpũ ſuo acceſſit, ſed à diuino impulſus:
cæteri aũt (exceptis canonicis) ſcriptores ferè non ſic ut ipſe Faber: 1. Ioã. 4.
probãdi erãt certe ſpũs an ex deo forẽt. Nõ eſt (uti reor) ad hoc ipm
faciendũ diſcrimẽ perſpicacioris mẽtis aut cordis mũdioris, q̃ eſſent
cũ Chriſto in terris uiuẽtes ſancti dei Apoſtoli aquila Ioãnes, & Ia-
cobus eius frater. q tñ in hac diſcernẽdorũ ſpirituũ arte falſi nõnunq̃
fuere. Zelo etem̃ dei ſeſe mouere credebãt in Samaritanos q omniũ
ſaluatorẽ Chriſtũ cũ humili eius collegio: in propriã regionẽ nolue
rãt admittere (ꝙ illius facies eſſet eũtis in Hieruſalẽ) cũ eidẽ dño di- Luc. 9.
xerũt: Dñe uis dicamus ut ignis deſcẽdat de cælo & cõſumat illos?
bono nimirũ ſpũ hoc ſe poſcere autumabãt. qs aũt (cognita Samari-
tanorũ inhumanitate & duritia) errare credidiſſet ſanctos illos à deo
electos Apoſtolos? plane tñ errabant. Nã cũ ſpũ proprio cõcitati. i.
uitioſa animi paſſione exarderẽt in uindictã: diuino ſe impelli ſpiritu
opinabant. Sic em̃ habet ſacer beati Lucæ textus. Cõuerſus dñs in-
crepauit illos, dicẽs: Neſcitis cuius ſpũs eſtis. Maxime profecto iſti D
ſcriptori hoc in articulo uerendũ, ne id præſumptionis fuerit malũ
perpeſſus. Cũ em̃ dñs uetuerit in Matthæo dicẽs: Nolite iudicare Matth. 7.
& nõ iudicabimini: quod in his ſacrorũ doctorũ iudicio potiſſimũ
habet locũ quæ & recte & aliter fieri queũt, & incertũ eſt quonam
fiãt animo. ſunt certe talia ſemp in meliorẽ partẽ interꝑtanda. Hinc
& cõtra eos q ſec⁹ iudicãt inuect⁹ Aplus ait: Tu qs es q iudicas alie
nũ ſeruũ? Et Corinthios ꝓhibẽs ne ſic agãt. Nolite, inqt, añ tps iudi Rom 14.
care. Cõtra q̃ ſctã monita Faber hic palã egiſſe uidet. Iudicat ſiqui- 1. Cor. 4.
dẽ aliquos ſaltẽ ſcriptores ad ſcribendũ ſiniſtro fuiſſe motos oculo.
hoc em̃ uult dicens ex ſe ad ſcribẽdum motos fuiſſe, ſe uero diuino

impulſum ſpiritu. Certe neſcio ſi ualet in miſeri peccatoris cor aſcẽ-
dere periculo proximius iudiciũ. Cõmunis quidẽ eſt doctoꝝ & pia
ſentẽtia, ꝙ ſi quẽ ſpecialiter deus ad q̊duis ſubeundũ officiũ uocat:
1.Cor.14 aut iã illi dedit unde id ſi uelit exequi ualeat, aut cõtinuo pręſtat. Cũ
aũt nõ ſit diſſenſionis deus, ſed pacis, nõ eſt ſimile uero ipſum ut ſcri-
beret ſuo ſpiritu Fabrũ mouiſſe: qui aliter q̃ per ſanctos doctores ec
cleſiã ſuã imbuerit, in nõ paucis doceat. q̊d poterit ille ex ſubijciẽdis
noſſe, ſi adiuuãte dño, ſemet ſyncerũ præſtet hoꝝ quæ eo poſtulãte
ſcripta ſunt, lectorẽ: & præſumptuoſiſſimũ illud (q̊d ipm̃ dixiſſe au-
diui: nec tñ certo credidi) abhorruerit uerbũ: nihili uidelicet ducẽda
ſacræ theologiæ facultatis in ſchola Pariſieñ. (ſic uocãt theologorũ
cœtũ) decreta: ꝙq; nihil eiuſdẽ facultatis magiſtri in diuinis recte ſa
E piãt. Atq; ſi hæc aliq̃ñ Fabri cor inuaſit cogitatio: mox abijciat eã, ſi
nõ uult cum ea perire in æternũ. Homines ſunt (fateor) gradu theo-
logi in plurimis nõ ſatis ſuo digna operãtes nomine. Cæterũ ubi de
fide in cõmuni diſceptat̃ magiſtroꝝ cõſeſſu (experto mihi lector cre
de) ueritas uincit. Hinc caueat (precor) Faber, ne paruifaciat quæ ꝑ
eã fuerũt definita. ſed de his ſatis. Paris aũt fermè ſcrupuli cũ pręſcri
pto articulo ẽ, quod eidẽ ſubnectit dicẽs, uel ad uerbũ uel in ſenſu:
& ita uelim accipi, ſi qua id genus trãſcribi litera poſcat.

Propõ. 2 ¶Si humana mens fœtum edit uitæ ac ſaluti animaꝝ cõducentem,
cæleſtis doni manifeſtum eſt indicium. & rurſum.

Propõ. 3 ¶Si lecturi cõmẽtarios noſtros in epiſtolas Pauli, in eis ſpiritualis ui
tæ ueriq; animi paſtus percipiẽt indicia, humanos non debent attẽ-
dere authores, ſed intelligere deſuper ima fœcundantẽ uirtutem: ue
rumq; agnoſcere authorem qui omnia operatur in omnibus.

Prop. 4 ¶Inſuper qui intelligent has Pauli epiſtolas eſſe dei donũ, & q̊d ad-
iectum eſt eſſe dei donum: proficient: & demũ quoad hoc.

Propõ. 5 ¶Si Paulus huius diuinę ſciẽtię ſolũ inſtrumẽtũ ẽ: q̊d poſteriores q
cũq; niſi ꝑexile & tenue ſubinſtrumẽtũ: & cætera quę illic addũt.

Cõfutatio ¶Hæc ferè oĩa, ſi ꝑ ſe dicerent̃, nulla ad præcedẽtia & quæ ſequũ
F tur habita collatiõe, ſimplicia (fateor) uiderentur: certũ eſt eñi bonũ
quodcũq; creatũ donũ dei eſſe ſeu cæleſte: quippe & quæ præmiſi-
mus per Balaã dicta & cæteros dei aduerſarios, dona de cælo fuiſſe
nõ dubiũ eſt: pro q̇bus primo authori gratias debet eccleſia, nõ autẽ
hm̃õi inſtrumẽtis, ꝙ omnino citra eoꝝ meritũ ſuis beneficia filijs di

uina per illa præſtitit prouidẽtia: nos ſuꝑ eius oĩpotentia (qua attin-
git à fine uſq; ad finẽ) inſtruẽs ut ſciremus ꝑuerſoꝝ rebelles illi uolũ
tates haud euaſiſſe eius nutũ, ſed in quibus creator eaꝝ uult eſſe ſub-
ditas. Quia tñ huiuſmodi quatuor per Fabrũ aſſerta ad id reſpicere
uidẽtur, ut illinc ſtudiũ in his edẽdis cõmentarijs perſuaſum habeãt
omnes Dei donũ eſſe cuius fuerit ſolũ calamus: ꝙ ſcilicet per eũ ſpi
ritus (qui ad ſcribendũ ſuo illũ motu impulit) locutus eſt: Qui oꝑat̃ G
omnia in oĩbus. ſuſpecta merito hæc Fabro & cuilibet eſſe debent.
Vnde eñi conſeq̃ũ iſtuc: ut q Iacobi ſcripta dei donũ intelligẽt, pro
ficiẽt. Scio quia quod bene ille dicit dei eſt. quantũ tñ ſecũ eo ꝓfece
rint alij: ipſi uiderint. Quod ſi me impẽſius pręſumere dicet talia ſcri
bẽtẽ pro illius ſalute & alioꝝ (ſi forte opus alij habẽt) q̊d formidãdũ
occurrit enũcio, primo indignũ puto quæ ad beati Pauli textũ adie
cit Faber, ceu literã illius eodẽ ſermonis genere, dei donũ pręd icare:
Eſto ſane (deo ſtimulãte) & in uniuerſum recte (q̊d ueꝝ nõ eſt) ſcri-
pſiſſet: Lõge tñ diſpari gradu ab Apoſtoli doctrina dei donũ cẽſeri
debẽt ab eo q̊d hũano ſtudio ille & alioꝝ q̇ſq; deo etiã, ſed modo cõi
cooꝑãte ſcribit. Præterea hiſce dicẽdi ſchematibus fieri putãt incau H
ti (& ipſe ab omnibus hoc iudicari cupit) ut in nullo reꝑhendẽda cre
dant̃, ſed habeãtur pro certis quæ ſcripſit. hoc procul dubio ex illius
colligit̃ uerbis. nunq̃ eñi monet deus ut quis prauũ q̊dlibet aut agat
aut loquat̃ uel ſcribat. nõ laudo hãc ob cauſam, nec probo Fabri hac
in parte ſtylũ, q haud neſcius ſum cõplura illũ ſanæ doctrinæ aduer
ſa in eis tradidiſſe. Ipſe aũt recte docere ſeſe credebat, & gratum deo
præſtare obſequiũ. Cæteꝝ attendere oportuit beati Gregorij docu Li. Mora. 5. ca.
mentũ. Sæpe (inq̇t) opus noſtrũ q̊d cauſa dãnationis eſt, ꝓfectus pu 19
tatur eſſe uirtutis. Sæpe unde placari iudex credit̃, inde ad iracundiã
placidus inſtigat̃: Salomone atteſtãte q in prouerbijs ait: Eſt uia quę Pro. 14
uidet̃ homini recta: nouiſſima aũt eius deducunt ad mortẽ. Et utinã
atq; utinã quia uoluit Faber theologicis rebus decorũ ſermonis ali-
orũ q̊rundã inſtar addere, nõ diſceſſiſſet à cõi theologoꝝ ſenſu, ſed
tritas tenuiſſet ſcholaſticoꝝ ſemitas. tutæ eñi ſunt: à quibus proinde
quotq̊t uolẽtes delirauerũt (de ſenſibus loquor) ſuæ præſumptionis
nouerint ſe aliquãdo iuſtas daturos pœnas. Si profectꝰ intelligẽtię
quã ſequit̃ eccleſia elegantiã ſolũ cõmẽtarios ſcribẽdo pro ijs qui cu-
piũt eã, dediſſet illã, iam nõ eſſet q̊d in eis cogeremur redarguere, to

leraremus qdẽ animo bono ꝙ dicerent q in ſacris literis amãt uerbc ꝛ
rũ cultũ: aut Fabriſtæ, aut Eraſmiſtæ, ut nõnulli in ſcholaſticis Sco-
tiſtæ uocantur, alij Thomiſtæ: & ita de cęteris nomenclaturis. Illud
enim magnopere curandũ minime putarẽ. Quàm autẽ fuerit expe-
diens ſacras ipſas ſcripturas Fabro & illius ſtudij amantibus elegan-
tius noſtro æuo diſſerere & illis addere munditiẽ plus ſatis prudẽti-
bus cõpertũ eſt: de quo uiri duo percelebres (certo ſcio) nonnihil his
proximis ſcripſere diebus. Sileo propterea inde, & pergo ad alia.

¶ Annotationes in Iacobi Fabri Apologiam quæ
prædictam ſequitur epiſtolam.

¶ Quoniã quidẽ in hanc Fabri apologiã ſua legimus in Antapolo-
gia, Iacobũ Stunicã multa dixiſſe nõ contẽnenda: in quã etiã genera
tim nõnulla recens inter alios ſcripſit Petrus Sutor noſtræ Pariſieñ.
ſcholæ theologus & Carthuſianus profeſſiõe: q̃ Fabrũ ipſum opta
mus libero aĩo, & nequaq̃ addictitio lectitare, hic ſtatuimꝰ deſignare
ſolũmõ q̃ illũ ſcripſiſſe ꝓpter eũ dolemꝰ breuiſſimis ad hoc adiectis
cauſis. Nihil eñ nos illiꝰ libris gr̃a dei à recto iudicio reuocati ſumꝰ:
ipſi dũtaxat & minꝰ cautis ſubueremur. Ingratũ eſt itaqꝫ in eis primo
Propõ. 6 ¶ Singuli quiqꝫ docti & qui incolumi pollent iudicio, pro- (iſtud
be norunt editionẽ epiſtolaꝝ Pauli qua utitur eccleſia, nõ eſſe opus
Hieronymi: utpote qui eam confutat, redarguit, damnat.
Cõfutatio ¶ Si etiã quæ hic de Hieronymo loqtur Faber uera eſſent, nõ fuerãt
K certe euulgãda propterea ꝙ ſine fructu (niſi curioſam temeritatẽ, ſu-
perbãqꝫ ſingularitatẽ quis ducat pro cõmodis) grauiſſimã ille in ſan-
ctũ doctorẽ irrogat iniuriã: quid (quęſo) iſtud eſt, Hieronymus con
futat, redarguit, damnat textũ epiſtolaꝝ apoſtoli quo eccleſia iã uſa
eſt annos mille? Audeo tibi o Faber dicere ꝙ nec deo placent quæ
hic dixiſti, neqꝫ animæ tã ſanctæ doctoris Hieronymi grata eſſe po-
tuerũt, nec miꝝ hoc exiſtimes. Porro ſi eſſet adhuc nũc p̄ſens nobiſ-
cũ in carne Hieronymus, & de ſe (q̊d abſit ut unq̃ uel id cogitare po-
tuiſſet) quæ tu de eo dicis iactitaret, cũ omni libertate diceremus ei,
Exo. 21. & Deliras pater, obmuteſce. Si enim crimẽ eſt ingẽs mortali noſtrę car
Leuit. 20 nis parẽti maledicere & eiꝰ reuelare turpitudinẽ: nihil duci debet ec-
cleſiæ regeneratiõis animaꝝ matri quæ ſcilicet Chriſto eius ſponſo
filios generat imponere ꝙ pro lege tenet, & probat id q̊d dãnari iu-
ſte poteſt? quaſi ſpũs ſancti uero lumine orbata foret, cũ eidẽ ꝓmiſe

rit ſponſus ipſe Chriſtus, dicens: Ecce ego uobiſcũ ſum uſqꝫ ad con- Matthei ultio.
ſummationẽ ſeculi, quod de eccleſiæ prælatis pro ipſius ſecundum
euangelicã (quã tradebat) legẽ directiõe potiſſimũ uenit accipiẽdũ:
q̊d quidẽ dñi propheticũ repromiſſũ ſi (ut dicis) lex quã in huiuſmo-
di eccleſię regimine annos ſupra mille tenuit, uitioſa eſt & merito da
mnãda omnino (q̊d blaſphemũ eſt uel cogitare) falſum erit. Miror L
certe qua cauſa potueris induci, ut cũ tibi obiiciẽs dixiſſes, Sed inqui
es. Omnes tenẽt editionẽ uulgatã eſſe Hieronymi id reſpondendo,
ais: Refutamus oẽs tenere: immo uero ſinguli quiqꝫ docti & q inco-
lumi pollẽt iudicio probe norũt nõ eſſe Hieronymianũ opꝰ. Quiqꝫ
docti (inqs) & q incolumi pollẽt iudicio &c. (hic p̄cor) ſubſiſte pau-
liſper & ꝑpende q̃ incõſulte hoc literis mãdaſti. perinde enim id eſt
atqꝫ dixiſſes: Nos græciſſantes, & qui ſcripturis Dei humanæ ſapiẽ-
tiæ uenuſtatẽ adijcimus ſoli docti ſumus & incolumi pollemus iu-
dicio. Cur ita? quoniã uos ſoli hoc cõtra eccleſiæ iura profertis. Hic
præcipue de morũ tuoꝝ ago correctiõe Faber, nõ diſcepto de aſſer-
tione tua, quã omnino tamẽ falſam reputo & ratiões qbus es ad tuũ M
uſus propoſitũ, plene dilutas ꝑ præfatos Stunicã & Sutorẽ. Eſto me
cũ cæteris & indoctũ & iudicio læſum uel nũc cẽſeas. Certũ eſt aũt
Hieronymũ dũ adhuc iuuenis foret cõmentarios in prophetas ſcri-
pſiſſe: in qbus q̃d tũc per eccleſias multas legebaẽ nouũ inſtrumẽtũ
coarguiſſe probaẽ. hinc in nõ paucis minus ſolide tũc ſcripſit, ſenior
uero & expertior factus docuit rectius: unde tranſlationẽ (iubente
Damaſo papa) noui teſtamẽti correxiſſe teſtaẽ ſeſe beatus Hierony-
mus: & hoc haud inficiaris. quã aũt putas correxit, niſi q̃ tũc ceu uul-
gata paſſim in eccleſijs legebaẽ? Illã nimiꝝ emẽdaſſe omnino credẽ-
dus eſt. At cur ita? ut certe correctã extũc & unicã haberẽt eccleſiæ
oẽs trãslationẽ: q̊d factũ diuina prouidẽtia fuiſſe q adhuc nõ pie cre-
dit, eãqꝫ eſſe quã unice ueneraẽ, & ſequiẽ hucuſqꝫ eccleſia: ſchiſmatis
procul dubio ſemet formidãdo cõmittit periculo. Tantũ abeſt ut ſin
guli docti, & qui incolumi pollẽt iudicio aliud ſentiãt. Mihi pręter-
ea nõ leuius in moribꝰ offendiſſe Faber uideẽ ſubſequẽter annectẽs.
¶ Vulgata editio q̃ eſt in eccleſiaꝝ uſu adeo multiplici uitio ſcatet, Propõ. 7
ut nõ tã fidei græcę ꝑ ſctm̃ Hieronymũ reddita ſit, q̃ reddi indigeat.
¶ Atqui ſtupeo ego totus hæc aĩo uerſans. Quis eñ poſſet immo Cõfutatio
deſtius dicere: uitijs ſcatet biblia ꝑ eccleſiã omni honore dignata, per N

omnes ſanctos ab annis mille, & qdē doctiſſimos culta, explanatiōi-
bus eoꝝ ubi ſpiritu dei inſtigāte opus eſſe uiderint, declarata in oīi
ſui parte (de his loqr libris qui authoritatē meruerūt) ſumma uenera
tiōe amplexata: qs ex timoratis & peritis uiris hæc dicēti Fabro cre-
deret? Vehemēter certe uerēdū illi puto: ne in id maledictiōis neſci
Eſa. 5 ens corruerit: Væ q ſapiētes eſtis in oculis ueſtris & corā uobiſmeti
O pſis prudētes: Maledictū uere iſtud merito cenſeri debet, qn̄ homo
pauꝑ & miſer ſibi arrogat cōtra pręſcriptū diuinū: Ne ſis, ait ſpiritus
dei, ſapiēs apud temetipſum. & iteꝝ ꝑ Aplm̄ eadē ſapiētia idipſum
ꝓhibet: Nolite, inqt, eſſe prudētes apud uoſmetipſos. Quid eſſe po
teſt o bone Iacobe qd tā uigilāter & toties, ne fiat per ſuos ſcribas, ſpi
Prouer. 3 ritus dei uetat, dicēs: Ne ſis ſapiēs apud temetipſum, & nolite ſapien
Roma. 12 tes eſſe apud uoſmetipſos: niſi qa cōpertū cēties eſt, qui huiuſmodi
ſunt, uix eſſe à tali morbo curabiles: quod dicere non auderemus, ni
Prouer. 26 ſi ſpiritus ipſe infallibilis id nos docuiſſet. Vidi, inquit, hominē ſapiē
tem ſibi uideri: magis illo ſpem habet inſipiēs. Quis, obſecro, magis
accōmodate dici debet ſuis in oculis ſapiēs & apud ſemetipſum pru
dens q̄ qui ſoliuagus (ſpretis eccleſiæ ducū traditionibus) pro ſui ſto
machi guſtu per inuia pergit noua definiens, expuēs uetera, & nihil
maioꝝ ſuoꝝ decretis tribuēs, quaſi erubeſcibile ſit ad patrū regulas,
ſuas omnes dirigere actiones: niſi noua quædā pruriētibus hominū
ingerant auribus? Non eſt, crede, proculdubio in humana cōuerſati
one diſpēdioſius aliqd. Magis, inquit dn̄s, tali ſapiēti ſpem habebit
inſipiēs. Vere in oculis ſapientē ſeipſum eſſe prodidit Faber: & apd
ſemetipſum prudentē, cum ſuæ innixus peritiæ non detrectat uni-
uerſitatē ſanctoꝝ doctoꝝ, qn & generalē matris eccleſiæ cōſenſum
imperitiæ criminari, & læſionis iudicij aut hebetudinis. Bonū ſane
fuerat illi cū ſapientibus alijs regias currere uias: q̄ talibus pro lucris
ad Græciam transfretare: unde & quæ ſubiungo deuexit.

Prop. 8 ¶ Age præterea quomodo illa inerudita traductio tā facile ab uni-
uerſa recepta eſſet eccleſia, cum illa erudita & limata, qua nouū fidei
græce reddidit Hieronymus teſtamentū, nōdū ſit recepta.

Cōfutatio ¶ Et hoc finiens diſputationis negocium quaſi ſibijpſi congratulās
P Faber, ꝙ ſuo arbitratu palmam demeruit aduerſus cæteros omnes
diuinarum ſcripturarum tractatores, illis ſolus intelligentior factus
proclamat, & dicit.

¶ Hæc eo diligentius oñdimus q publicus erroratiōe traductionū
qbus paſſim utimur inductus, ab hominū mētibus falſo iam uulga-
ri rumore perſuaſus auelleretur, neq; ullas haberet falſa perſuaſio la
tebras. BED. ¶ Et ꝙ de ea traductione qua pro euangelijs eccleſia
utitur uniuerſa, quaſi futuroꝝ præſcius bn̄ ſibi imprecatur, dicens:
FAB. ¶ Cū emendatum ꝑ Hieronymū euangelioꝝ non habeat ec
cleſia textū, ſi quē de poſteris Chr̄us lux uera illuminet ad reſtituē-
da q̄ nobis periere, etiam in eo (qſquis is demum fuerit) erit gr̄a dei
honoranda. BE. ¶ Hoc quippe poſthac tuo ſenſu effeciſti: ſi id per
dei gratiam, a fructu ſumi poterit argumentum: de quo ſuis (ſi deus
permiſerit) agemus locis.

¶ Omnia hæc (niſi humanum quid opinando patiar: ſuper quo pru Confuta.
dentū libentiſſime audirē iudiciū) intolerabilē continet errorē. Nō Q.
em̄ poſſum capere qnā pacto ineruditū Faber p̄ſumpſerit dicere o-
pus. ſ. bibliā a milibus ſanctoꝝ, & quidē doctiſſimoꝝ patrū laudatū
ſumma deuotione receptū: & unice adamatū. Cæcutientes fuere i-
gitur ꝑ te Faber illi omnes, tu unus uidiſti. nō tibi (mihi crede) reue-
lauit deus qd tāta humilitate & ſapientia præditos uiros (Gregoriū,
exempli cā dixerim, Bedā, Iſidoꝝ, Caſſiodoꝝ, Haymonē, Alcuinū,
Rabanū, Remigiū, Bernardū, Anſelmum, alioſq; id genus innume-
ros) latuerit. Hi nimiꝝ & qui diuino ſpū eccleſiā ſuā pro ut uult di-
rigente poſt hos ad diuina differenda alio & humiliori ſtylo fuerunt
excitati (quod omnino pro ętatis eccleſiæ ratione oportuit) omēs &
ſingulas noui teſtamenti particulas pie ſunt & catholice interpreta-
ti, nec in quauis eaꝝ impium aliquid offenderunt: cuiuſmodi fuere
Guillelmus Altiſſiodoreñ. Alexander Halleñ. Thomas, Bonauen
tura, & cæteri laudati ſcriptores poſt Petꝝ Lōbardū doctorem nō
uulgarē. Tu ne hac oīm collectiōe ſcriptoꝝ ſolus uidiſti limipidi⁹?
Impenſiſſime (ſicut mihi dn̄s teſtis eſt) tibi pro his cōpatiēdum auſis
iudico: & uix me chriſtiana cohibet modeſtia ab rep̄henſione durio
re, mirū deinde eſt quod neſcio qua religione quaſi pro eccleſiæ ca-
pite Chriſto domino zelans hunc in modum ſcripſiſti.

¶ Chr̄m ſolū omnis honor decet, oīs gloria & gratiaꝝ actio. Prop. 10.
¶ Nō eſt noua opus mihi in iſtud ſcribere. Reſpicit em̄ ſanctorum Confuta.
uenerationem, de qua puto uideris quæ docuit tuus primo iā & me R
us amic⁹ Iudocus Clichthoue⁹: qbus cōſentanee hoc unicū te poſco

Rom.2 uerbũ, ut tuo. ſ. aſſerto cõcilies quod ſcripſit apoſtolꝰ. Et mirꝝ ꝙ ſcri-
Rom.2 benti tibi non uenit illud in mentẽ. Gloria autẽ, inquit, & honor &
pax omni operanti bonũ: Iudæo primũ & Græco. & præmiſerat ĩ-
quiens: Reddet deus unicuiqꝫ ſecundũ opa eius, ĳs quidẽ qui ſecun
dum patientiã boni operis, quęrunt. ſ. uitã æternã, gloriã & honorẽ.
Ioan.12 Chr̃us autẽ ipſe, ut in euangelio S. Ioãnes. Si quis mihi, ait, miniſtra
uerit: honorificabit eum pater meus q in cœlis eſt. En teſte ſcriptu
ra, gloria & honor Chriſti mẽbris, hoc eſt, iuſtis hominibus, non ab
alterutris mõ, ſed a deo impenditur. quod iniuſte fieri abſit ut ſuſpi-
ceris: illis nãqꝫ ex diuino pacto uti debita redduntur. Quõ igitur di
xeris quove intellectu, ꝙ ſolum Chriſtũ decet omnis honor, omnis
gloria & gratiarꝝ actio, tu uideris: qui certe totum dicit, ut eſt in cõi
prouerbio, nihil excludit: honor dulię creaturę debeť et gloria. alio-
Exodi.21 quin non iuberet, dñs dicens: Honora patrẽ tuum & matrem tuã ut
1. Petri, 2 ſis longæuus ſuper terrã, & per B. Petrũ: Omnes honorate, regem
Rom.13 honorificate. Et per apoſtolũ: Reddite omnibus debita: cui timorẽ
timorẽ, cui honorẽ honorẽ. Qui aũt creaturæ debeť honor & red-
ditur alterius prorſus ſecundũ ſpẽm eſt rõnis ab honore Chr̃o debi-
to. Non eum igitur duntaxat decet omnis honor & omnis gloria.
ſuperſtitioſum plane igitur fuit & manifeſta fallacis dæmonis illu-
ſio: ꝙ hac in re ſic docendos fideles credidiſti nolens cũ ſolida theo-
logorꝝ conuenire ſententia, ſed de his finis eſto: quæ productiora
q̃decreueram exiuerunt.

¶ Annotata in commentarios in Epiſtolam beati.
Paul. ad Romanos.

Prop. II. ¶ Cum Paulus dicit: Teſtis eſt mihi deus, iurantiſne affectus eſt? nõ
arbitror: ſed aſſerentis. Quid eſt enim, teſtis mihi eſt deus, niſi teſti-
monium mihi ꝓbet deus? Nunquid putas dñm iuraſſe cum dixit Iu
dæis. Teſtimonium perhibet de me q miſit me pater? nequaquam,
ſed ſancte affirmat: ita & Paulus ſancte affirmat cum dicit: teſtis e-
nim eſt mihi deus.

Confuta. S. ¶ Hęc fortaſſis nõ arguiſſem, ꝙ potius quaſi redolere uidẽtur de no
minum ſignificantĳs diſputationẽ, q̃ grammaticorꝝ partes ſunt, niſi
quid Fabrũ (ut ita ỽbum apoſtoli explicaret) mouerit ex dictis ali-
bi per eum cognouiſſem. ſ. quia omne iuramentũ illicitum falſo ſibi
perſuaſit eſſe: de q̃, ſi adiuuerit dñs, ſuo illũ mouebimus loco. Quod

autem ad præſens negocium ſufficere puto, iã eloquar. Affectu iu-
rantis plane dixiſſe apoſtolũ, teſtis eſt mihi deus, & ea ſermonis for-
ma re uera eum iuraſſe, nulli debet eſſe dubium: cum ita doceãt ſan
cti doctores & eccleſiæ magiſtri: id quoqꝫ literæ ratio poſcat. Initio
marginale gloſſema ſic ſuper hoc ỽbo loquens. Iuramentum, inqt,
eſt faciendũ in neceſſarĳs, cum pigri ſunt homines credere qđ utile
eſt. Non eſt iuratio in ſe bona: non tñ mala eſt cũ ẽ neceſſaria. Inno
cẽtius præterea huius nominis tertius uir cum in theologicis & o-
mnis diſciplinæ genere peritiſſimus, tum meritis præclarus, in epi- De iureiurã
ſtola una decretali, Apoſtolus, ait, iurabat cum diceret. Teſtis eſt do in anti.ca
mihi deus. & iterum: quotidie morior per ueſtram gloriam fratres. pi. Etſi Chr̃s 1. Cor. 15
Quia græca exemplaria manifeſtiſſimam iurationem eſſe oſtende-
runt. Hæc ille. In eo uero firmatur propoſitum: quod ex Auguſti-
no in expoſitione epiſtolæ ad Galathas, accepit Innocentius quod
de Græcis addit exemplaribus. ubi & etiam libro de ſermo. domi- Lib. I. de ſer.
ni in monte illa comperies. Et rurſus idem Auguſtinus, quoniam dñi in mõte
iurat, ait, qui adhibet teſtem deum diligenter conſiderandum eſt, ne ſub lr̃a R. Gala. 1
contra præceptũ dñi apoſtolus feciſſe uideatur, qui ſæpe hoc modo 2. Cor. 11
iurauit cum dicit: quæ autem ſcribo uobis ecce coram deo, quia nõ
mentior. Et iterꝝ. Deus & pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt bene-
dictus in ſæcula, ſcit quia non mentior. Sequitur: tale eſt iſtud. Te-
ſtis enim mihi eſt deus, cui ſeruio in ſpiritu meo. niſi forte quis tunc
cauendam eſſe iurationem uelit: cum per aliquid dicitur per quod
iuratur, ut non iurauerit: quia non dixit per deum: ſed dixit, teſtis
eſt deus. Ridiculum eſt hoc putare. Sic Auguſtinus. Denique i- T.
dem accommodatiſſime ad hoc loquens: Non uos, inquit, fallant q De ỽbis apl̃i
neſcio quomodo uolentes ipſas iurationes diſcernere uel potius nõ ſerm. 28. ſub lr̃a B.
intelligere, dicunt non eſſe iurationem quando dicit homo: ſcit de-
us, teſtis eſt deus, & inuoco deum ſuper animam meam uerꝝ ne di-
cere: inuocauit, inquiunt, deum, teſtem fecit deum: nunquid iura-
uit? qui hæc dicunt nihil aliud uolunt niſi inuocato deo teſte men-
tiri: ita ne ỽo ne quiſqs eſt praui & ꝑuerſi cordis. Si dicas per deum
iuras. Si dicas teſtis eſt deus: nõ iuras. Quid eſt eñ per deum, niſi te
ſtis eſt deus: ut quid eſt teſtis eſt deus, niſi per deũ? Quid eſt aũt iu-
rare, niſi ius reddere deo? Sic Augu. Vñ ſatis Fabro cõſtare poterit
q̃ hui⁹ erroris nõ ẽ primari⁹ autor. Vetuſſimus eñ eſt utpote, qui

ab Origene in ultima ſup Matthæũ hom ilia prodijt:quẽ & Mani
chæi in hoc ſunt ſecuti. Error itẽ eſt Valdenſiũ. uideat proinde q̃ ſit
erroneũ ſecutus magiſtrꝝ errans diſcipulus. In illis certe (iã prӕterie
rũt anni mille)etiam Fabrꝝ erroris æmulũ iuſte redarguit Auguſti.
Neq; exiſtimet illius ſe ſnĩa haud urgeri, uel ſummi pont. Innocen-
Lib.3.diſtin. 39. tij, aut gloſſemate citato: q̃nquidẽ poſt Petrũ Lõbardum, ſancti do
ctores, Thomas, Bonauẽtura. Reliq̃ q̃q; oẽs magiſtri, qui in diuina
rum ſtudio ſcripturarꝝ omnẽ ſuã contriuerunt ætatẽ, prædicti Au-
guſti. ſententiã uno tenent conſenſu: & ꝙ neceſſe ſit, reiecta opinio
ne hæretica, ad eorꝝ redire intellectũ ſicuti poſſum Fabro ſuadere,
V ita, fateor, perſuadere, ſi ſuũ non humiliet ingeniũ, nequaq̃ ualet ho-
minũ quiſpiã. Auſcultet igituranimo bono ut declinaret in apoſto-
lo pctm̃ fuiſſe, ꝙ ſi iurauerit infuiſſe putabat, literas eius ad ſua tra-
hens uota, Apoſtolus, inq̃t, dicens: teſtis eſt mihi deus, nõ affectu iu
rantis loquitur: ſed aſſerentis. Idq; eſſe, teſtis eſt mihi deus, q̃d teſti-
moniũ mihi præbet deus, & quẽadmodũ Chriſt9 dicendo teſtimo-
niũ ꝑhibet de me qui miſit me pr̃, minime iurauit: ita neq; hic Apo-
Ioan.5. ſtolus, ut donemus Fabro: q̃a per illa uerba teſtimoniũ perhibet de
me pater, nõ iurauerit Chr̃us: ſicuti nec dicens Iudęis. Vos miſiſtis
ad Ioannẽ, & teſtimoniũ perhibuit ueritati. Aut opera q̃ ego facio:
testimonium, ꝑhibent de me. Et ad apoſtolos, uos de me teſtimoni-
Ioan.15. um ꝑhibetis. Alio tñ uerborꝝ ſchemate crebro eũ iuraſſe cõpertũ ſa
tis eſt. Nec idẽ ſibi uolunt hæ loquendi formæ. Teſtis eſt mihi deus
& teſtimoniũ mihi præbet deus. & in hoc plane falſus eſt Faber, &
ſibi auſcultãtes fallit alioq̃n, ſicut per ſcripturas, certũ eſt: ubi & q̃le
de Chriſto perhibuit Ioannes teſtimoniũ utputa Ioannis capitibus,
primo & tertio, & de operib9 palã faciunt hoc oẽs fere euangeliorũ
apices. De apoſtolis ỽo ꝑ B. Lucã in acti. apoſtolorꝝ Nos doceat o-
portet, ubi deus teſtimoniũ ꝑhibuit, & q̃bus: ꝙ B. Paul9 ſine inter-
miſſione memoriã faciebat ſemꝑ Romanorꝝ in orationib9 ſuis. Hoc
enim ſeſe agere Paul9 ipſis iureiurãdo aſſerit, & uideo Faber, q̃ſo,
q̃ non admittit litera eũ quẽ excogitaſti ſenſum. Apoſtol9 q̊ ſibi Ro
manorꝝ animos ad eorꝝ profectũ cõciliet, eis impenſa aſſiduarꝝ pre-
cum beneficia proponit: quas quidã preces, ꝙ eſſent priuatæ crebri
us, & deo ſoli & Paulo cognitæ, hoĩm teſtimonio probare nõ pote-
rat, Expediebat aũt hoc certo credere ipſos Romanos, q̊ ꝑ amorem

ſuo adhærerent doctori, eiq; (ꝙ ad eorum uſum ſcriberet) & quidẽ
uere fiderẽt. Hanc obrem dñi eius profert teſtimoniũ ſperãs, ꝙ qui
fortaſſis ſimplici nõ adhiberẽt aſſerto fidẽ, ꝑ deũ iuranti, haud eſſent
increduli. Si enim uerbi apoſtoli ſenſus eſſet ſine iuramento, aſſertio
foret ſimplex: cui an crederent Romani: dubius omnino erat. Idcir
co ꝙ ſeipſo poterat agens, in teſtẽ ad hoc roborandũ uocauit deum
quod eſt (uti nos ſatis ex patrũ decretis, & ratione mõſtraſſe q̃tũ op9
eſt cõfidimus) ꝑ deum iurare. Siq̃s aũt ſcrupuloſius adhuc reſultet
dicens tecũ, idem prorſus eſſe, teſtis eſt mihi deus, & teſtimoniũ mi- X
hi p̃bet, nõ repugnarẽ impẽſius: ubi ad cuiuſq̃ facti cõprobationẽ q̃s
alterutra ỽborꝝ utereť ſpecie. Cæterum quod pergens dicis in uten
tibus ſecunda, ſcilicet teſtimonium mihi præbet deus non eſſe iurã-
tis affectum: cum ſolus hoc ille noſſe poteſt citra deum, qui ita loqui
tur, quis tibi B. Apoſtolum non iurandi habuiſſe reuelauit affectũ?
Iuramento quippe utendum ſiuit inculpate diuina ratio: ubi deeſt ꝑ
hominem teſtimonia probatio. Non eſt propterea mirum, ſi noſter
ſaluator dum diceret teſtimoniũ ſuis inſtitutis ꝑhibuiſſe Ioannẽ ba-
ptiſtam, apoſtolos, & opera, propter quæ etiam patrẽ teſtificatum ſi
bi aſſerit, non dicitur iuraſſe, cum de externo teſtimonio (uti liquet
aduertenti) in præmiſſis loqueretur uerbis.
¶ Quod uult apoſtolus in Romanis aliquẽ habere fructũ, ut in cæ- Prop. 12
teris gentibus cum Græcis tũ Barbaris, hoc non ſibi uult ſed Chri-
ſto dño, cuius eſt ſeruus. Seru9 enim nõ ſibi, ſed dño ſuo fructificat.
¶ Propter hęc nõ opæpreciũ cenſeo ut lõgo nos ſermõe, quæ in ſcri Cõfuta.
pturis innumerabiliter fere de ſeruo & dño deq; ſeruitute & liberta Y
te habentur, hic retexendo fatigemus: dico proinde paucis quid in
his me mouerit uerbis: iſtud certe eſt: ꝙ omnino damnare Faber, &
ſæpius uidetur, omnẽ deo impenſum affectiõe cõmodi hoc eſt pro
præmio ſeu mercede etiã ſpirituali & æterna cultũ, de quo nobis op
portune diſſerendũ erit, unde & nequis apoſtolũ uel pro animæ cõ
modis hic moueri ſuſpicetur: occurrit ingens, nõ ſibi fructũ uult ſed
dño ſuo Paulus. At quonã modo hoc? Cum & eccleſiæ editio & ea
quã ſe dicit Græcæ reddidiſſe ueritati, an iuſte & uere ipſe uiderit:
Fabri nequaq̃ admittant cõmentariũ, eſt ſiquidẽ huiuſmodi b. Pau-
li contextus, q̃tum ad rem facit. Sæpe propoſui, inquit Romanis, ue
nire ad uos ut aliquẽ fructum habeã in uobis ſicut & in cæteris gẽ-

tibus.nõ dixit:ut fructũ habeat in uobis p me dñs me⁹:ſed habeã in-
qt,quod fateor bifariã(ceu recte interlinearis expoſitio tetegit)acci
pi poteſt,hoc eſt ut fructificetis uos Romani,p meã ad uos p̃dicati-
onẽ,uel ut ego Paulus pro uobis impẽſo pietatis officio p̃miũ mihi
Io.15 acqrẽs.Nẽpe apoſtolis(referente Io.)dixerat dñs. Poſui uos ut ea-
tis & fructũ afferatis,& fructus ueſter maneat.Quod quidẽ priorẽ
Ioan.4 expoſitionis reſpicit formã,queadmodũ illud eiuſdẽ Io.Qui metit,
mercedẽ accipit,& fructũ cõgregat in uitã æternã.ſecundã manife
ſte prætendit.Falſum itaq; omnino reputari debet quod Faber aſſe
Z rit dicẽs. Paulus nõ ſibi fructũ uult,ſed Chriſto. Quid enĩ(quæſo)
eſt fructũ e re qualibet habere?nõne utilitatẽ ſeu cõmodũ eſt inde
pcipere,aut in ea & de ea delectari,& ita melius p eã eſſe fructũ ex
ipſa habenti? Quãdo igitur dicit Paulus non ſibi uult fructum ex
Ad phil.2. Romanis,ſed Chriſto, aut ut Chriſto fructum eſſe ſecundum for-
mã qua eſt æqualis patri.quod eſt(ceu ſchola theologorũ explicat)
Chriſto in quãtũ deus eſt. Si ita intendit nõ eſt hoc ſapere ſed plane
deſipe,chriſto nãq; ut deo ex omniũ creaturarũ bonis neq; cõmodũ
Lucæ17 obuenit ullum,aut lætitia,neq; utilitas:pluſquã ei⁹ æterno patri aut
Pſal.15
Ioann.15 ſpiritui ſancto:quod dñs ipſe teſtatur dicẽs. Cũ feceritis oĩa quæ p̃-
cepta ſunt uobis,dicite ſerui inutiles ſumus,ſcilicet dño tibi:qui bo
norũ noſtrorũ nõ eges.Nobis uero ſi quę pręcepta ſunt fideliter fue
rimus,& obedienter executi,quã maxime utiles erimus:ita ut de ſer
uorũ ordine ad amicorũ & filiorũ euehamur honorẽ.Iã(inquit) non
dicam uos ſeruos, qa ſeru⁹ neſcit qd facit dñs eius.Seqt.uos aũt di-
xi amicos.&c.& p̃miſerat:uos amici mei eſtis ſi feceritis quę ego p̃
cipio uobis.Intelligẽdũ maxime ſi ex amore iuſtitiæ feceritis: Qui
enim mãdata faciunt & corde & ope æternã timentes pœnã:uno q
dem modo ſerui dei ſunt uocandi & nõ reĳciuntur,ſed laudãtur in
ſcripturis propter ſperatũ fructum.q uero ſpe felicitatis in cælo cõ
ſequẽdę iuſſis audiunt:prudẽtes mercẽnarĳ ſunt eo,laudatiores ſer
uis,quo proximius ad filiorum accedũt pfectionẽ,qui eo nomine ſo
la amoris iuſtitiæ ratione agunt.Et ſerui tamẽ & mercẽnarĳ atq; fi-
lĳ,nõ modo ſibi inutiles nõ ſunt,ſed inæſtimabiliter utiles. Qui mi
ioan.12. hi(inquit(miniſtrat,ſiue ut ſeruus,ſiue ut mercẽnarius,ſiue ut filius
me ſequatur:hoc eſt in miniſtererio pdurans proficiat.& ubi ego
ſum,illic & miniſter meus erit:Quid autẽ ſeruo,qd mercẽnario ſi-

ue adoptionis filio fructuoſius utiliuſue,quã eſſe ſcilicet p felicita-
tis æternæ cõſortiũ,ubi eſt unicus & naturalis dei patris fili⁹? Si ṽo
intellexit Faber Paulũ uoluiſſe fructũ eſſe in Romanis Chriſto ut
homo eſt:tãetſi hoc noĩe etiã dei ſit ipſe ſeruus(uti mox dicet)nihilo
ſeci⁹ cõfitemur ſacroſanctæ illi naturę hũanę diuinitate hypoſtatice
& inſeparabiliter unitæ(cuius cauſa Chriſtus ipſe eccleſiæ caput ẽ)
ex ſingulorũ bonis mẽbrorũ felicitatẽ aduentitiã adaugeri.Verũ iti
dẽ de ſingulis pro ratione exiſtimandũ mẽbris,quod cõſiderãti faci
le innoteſcit.His itaq; paucis(qbus & poſſent in eũdẽ addi plurima A
ſcopũ(ſatis cõſtare arbitror quod p̃miſim⁹,nõ admittẽdũ ſcilicet quo
ad hoc Fabri cõmentariũ.Minus etiã appoſite ſubiunctũ eſt,ſeruus
nõ ſibi ſed dño fructificat,quaſi prophana gẽtium ſeruitutis lege,a-
poſtoli & fideles quicq; agãtur(lõge ſit hinc iſta cogitatio)nẽpe mo-
do prorſus aduerſo ſuas ſortiuntur naturas,illi mundi poteſtatibus
mancipia facti,& dei ſerui.In illis nõ cohæret ſeruituti libertas, &
uerum eſt quod dicitur:quia nõ ſibi ſed dño fructificãt. In his uero
ſicuti deo ſeruire regnare eſt:Ita(ut inquit glorioſa uirgo & martyr
Agatha)ſumma eſt ingenuitas in qua Chriſti ſeruitus cõprobatur:
cuius agi frenis(authore de conſalatione Philoſophiæ Boetio)ſum
ma libertas eſt.Hinc certũ eſt quẽq; pfectum chriſtianum eſſe dei Lib.8.de ge. ad literã,c.11
mercẽnarium ea cõſideratiõe qua præmiũ a deo ſeſe eius gratia ſpe parte op̃m 5
rat p miniſterium adipiſci.Itẽ & quoniã ſepius deo obœdit affectu
iuſtitiæ motus filius eſt rurſum eo intuitu operans:quia deus id iu-
bet ſeruus dicitur,nõ tamẽ illa ſeruitute quæ primo reſpicit pœnã
quæ eſt incipientium nullo tamẽ reſpectu deo utilis,eſt quiſpiã.Vn
de & Auguſtinus inquit,Dei dominatio nõ illi,ſed nobis utilis eſt
ille quippe noſtra ſeruitute non indiget,nos enim nõ illi ad ſuã, ſed
ad noſtram utilitatem ſeruimus.Nam ſi nobis indigeret eo ipſo nõ
uerus dominus eſſet, cum per nos eius adiuuaretur neceſſitas ſub
qua & ipſe ſeruiret.Et rurſum idem Auguſtinus.Non ſolum peco Li.10.de ci-
re uel qualibet alia re corruptibili atq; terrena:ſed ne ipſa quidẽ iuſti ui.cap.5 B
tia hominis.Deũ egere credendũ eſt:Totũq; quod recte colit de⁹,
homini prodeſſe & nõ deo.Neq; enim fonti ſe qſq̃ profuiſſe dixerit
ſi biberit,aut luci ſi uiderit.Libera igit(ut ſcripſit doctor ipe Aug.) Li. de uera ĩ
ſemp eſt noſtra ſeruit⁹ apud deũ:cui nõ neceſſitas ſeruit,ſed charitas nocẽtia c.24
Huncin modum in ipſo apoſtolo liberrima ſeruitus erat,& libertas pte ope.2

Ad cor. 9. ſeruilis, q dixit: Cum eſſem liber ex omnibus omniũ me ſeruũ feci.
Hiere. 30 Et ut inqt Hieronymus ſuꝑ illud Hieremiæ. Ne timeas ſerue meꝰ
Iacob. Paulus in principio ſuaꝝ epiſtolarũ hoc titulo gloriaꝛ dicens.
Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, & ut ſeruũ ſe Chriſti inq̃tũ homo eſt ꝟa
citer fatetur, Ita & ea parte idē Chriſtus a deitate ſeruus eiuſdē pro
nunciaꝛ. Ecce (inqt ꝑ Eſaiã) ſeruus meus, ſuſcipiã eũ: electꝰ meꝰ &c.
Quod aũt hoc de Chriſto ſit dictũ, hinc certũ reddiꝛ, qa mox in lite-
Eſa. 42 ra ſequitur. Dedi ſpiritũ meũ ſuꝑ eũ, iudiciũ gētibus proferet. Vbi
idē Hieronymus: Nõ eſt (ait) mirũ ſi ſeruus uocetur factus ex mulie
re factuſq; ſub lege. Qui cum in forma dei eſſet, humiliauit ſemeti-
pſum formã ſerui accipiēs. Nec modo Chriſtꝰ ipſe in ſcripturis ſe
Ad gal. 4. cundum aſſumptã ſerui formã diuinitatis ſeruus diciꝛ: ueꝝ quoq; &
Ad phi. 2
Eſa. 43 miſeroꝝ pctõrum. Audi eum ꝑ ipſum Eſaiã loquentē. Seruire (in-
quit) me feciſti humano generi ſub Iacob nomine loquitur, in pctĩs
tuis. Hoc eſt pro eorum expiatioue, paſſione & morte mea tuis cõ-
modis conſulens tam duram ſubij ſeruitutē. Et hæc firmãt ſolidiſſi
C me quæ ſcripſimus, Apoſtolici miniſterij curas dei lucris nõ cedere
aut deo fructificare: ſed eidē Paulo & qbus ipſe proderat: quod & a-
Li. de ciui. lia cõſideratione aꝑiri poteſt. beatus Auguſtinus, In domo (inqt) iu
dei 19. ca. 15. ſti uiuentis ex fide & adhuc ab illa cæleſti ciuitate peregrinãtis, etiã
in fine. qui imperãt ſeruiũnt eis quibus uidētur impare. neq; enim dominã
di cupiditate imperant: ſed officio conſulendi: nec principandi ſuper
bia, ſed prouidēdi miſericordia. Videat igitur Iacobus Faber q̃ in-
aduertēter huic ſpirituali & ſanctæ quin & liberrimæ ſeruituti ac-
commodat, quę neceſſarię & coactæ ac propterea oneroſæ & odi-
oſæ gentium competunt ſeruituti. De qua eorum (fatemur) leges
decernunt: quia qui iſtiuſmodi conditionis miſeræ ſerui ſunt: non ſi
bi ſed domino acquirunt.

Prop 13 ¶Cum dicit Paulus. Nõ enim auditores legis iuſti ſunt apud de
um, ſed factores legis iuſtificabuntur: non intelligendum quenq̃ ex
Ro 2 operibus iuſtificari poſſe. neq; enim dicit Paulus. Factores legis iu-
ſtificãtur, ſed iuſtificabunꝛ. Nõ eñ oꝑa iuſtificãt quẽq̃: ſed oꝑa ſi bo
na ſunt præparant ad dei iuſtificationem ſuſcipiendam.

Confuta. ¶Hic ſuis Iacobus dictis derogare humanis cœpit oꝑibus: neſcio
D qua in deũ minus cauta pietate ductus. Percũctari forſan qs poſſet
cur incauta eum ductum pietate audeã ſcribere: cauſam ille audiat.

uarios ſcripturæ locos primo occurſu quaſi maxime pugnantes Fa-
ber ſecum uideret. etiam in præſenti negocio. Quales una ex parte
ſunt, quod dicit Apoſtolus. Factores legis iuſtificabuntur. Et quod
B. Apl's Iacobus ſcribit dicens. Qui proſpexerit in lege ꝑfectæ liber Iaco. 1.
tatis & mãſerit in ea. non auditor obliniosus factus, ſed factor oꝑis:
hic beatus in facto ſuo erit. Et rurſus idē. Abrahã pater noſter, nõne Ca. 2.
ex oꝑibus iuſtificatus eſt. offerens Iſaac filiũ ſuũ ſuꝑ altare &c. & ſe-
qtur. Videtis, qm̃ ex oꝑibus iuſtificatur homo & nõ ex fide tm̃. Et
in hanc ſnĩam ſunt in ſacris literis multa. E diuerſo legebat in ſancto
Paulo. Arbitramur iuſtificari hoĩem ꝑ fidē ſine oꝑibus legis. Nam Ad Ro. 3.
ex operibus legis non iuſtificabitur oĩs caro coram illo. Galatis etiã
ſcribens, ait. Scientes aũt quia non iuſtificabitur hõ ex oꝑibus legis: Ca. 2
niſi per fidē Ieſu Chriſti. Et rurſum. Nos ĩ Chriſto Ieſu credimus ut
iuſtificemur, ex fide Chriſti & non ex operibus: ꝓpter quod ex operi Cap. 2.
bus nõ iuſtificabitur oĩs caro. Simile quoq; ſcribit ad Epheſios dicēs.
Gratia eſtis ſcluati ꝑ fidem, & nõ ex uobis: cum alijs pluribus ad ali-
os, quæ idem prætendere omnino uidebantur. Item & de peccatoꝝ Eſa. 42
remiſſione qua uno mõ iuſtificatur homo. Legitur Deũ dixiſſe. Ego
ſum q deleo iniqtates tuas, q̃ſi dicat. D. & non alius. Dauid proinde Pſal. 50
ad deũ ſolũ, & nõ ad ſummũ, aut ĩferiores ſacerdotes cõuerſus dice-
bat, Tibi ſoli peccaui. Dele iniquitatē meã, & iteꝝ. Oẽs iniquitates
meas dele. Quibus ſcripturæ documētis imbuti Scribæ legis docto-
res & Phariſæi: cum primum Chriſtum (ꝙ eum errantes puꝝ opina
bantur hoĩem, & nequaq̃ Deum) Paralytico (quem ſalutis eius ſoli-
citi procuratores ꝑ domus tectum in qua dñs turbis prædicabat, re-
uulſis tegulis ſuo iacentē grabato, in oĩm conſpectu ante dñm demi Matth. 9
ſerant) audiuerunt dicentem. Fili dimittuntur tibi peccata tua. Pro Marci. 2
cõſtanti ſe putantes ex lege habere, ꝙ ſolius Dei eſt peccata remitte Luc. 5
re, ſeu delere: cogitauerunt intra ſe dicentes. Quis eſt hic q loquitur
blaſphemias? qs põt dimittere pctã niſi ſolus Deꝰ? Et B. Iacobus di- Ia. 4
cit. Vnus eſt legiſlator & iudex, qui põt perdere & liberare. q̃ſi dicat Ezech. 18.
unicus, & non plures. Ex aduerſo aduerſo aũt ſacris in eiſdem literis
legebat. Cum auerterit ſe impius ab impietate ſua quã operatus eſt,
& fecerit iudiciũ & iuſtitiam: ipe aĩam ſuã uiuificabit. Item dixit ſpũs
ſanctus per Thobiam. Eleemoſyna ab omni peccato & a morte libe
rat. & ꝑ Sapientem. Quæſiuit (ait) oẽs nequitias: uſq; dũ perueniret

Thob.14. ad illos, ſ. Hebræos, defenſio: & ab oībus peccatis liberauit eos. Vbi
Eccle.47 ad literā de Cyro principe loquitur textus. Per ezechielem aūt apte
de hoīe loquēs, Si dicente me (inqt) ad impiū, morte morieris. &c. ſe-
Ezech.3 qtur. Ipſe quidem in impietate ſua morietur: tu aūt animam tuam li
beraſti. Et rurſum eodem loquendi gñe eidem dicit ſpeculatori: Por
ro tu aīam tuā liberaſti. Apoſtolus inſuper Corinthijs, Notū (inqt)
Eze.33 1.Cor.15 uobis facio euangeliū qđ prædicaui uobis, quod & accepiſtis: in quo
& ſtatis. ſeqtur, per quod & ſaluamini. Cui conſentanee Btūs Iaco-
bus, Suſcipite (ait) inſitum uerbum: quod pōt ſaluare aīas ueſtras. &
Iacobi.1. idem.5 iterꝫ alibi. Oratio fidei ſaluabit infirmū. & rurſum. Qui conuerti fece
rit peccatorem ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit aīam eius a morte. Qñ in
quā Faber (q ſcripturas explicandi officiū cogente nemine, ſed ultro
E ſubiuit) inter duorꝫ, quæ in citatis ex aduerſo ſententijs apparent, do
gmatū ut uidetur nō cohærentiū anguſtias ſe preſſum cerneret: a q-
bus emergere nō datur cuiq̄ niſi per multiplicis reſolutionē: incaute
dico Fabrum mordicus (ut aiūt) alterꝫ extremorꝫ tenuiſſe: ut ſimpli-
citer reijceret quos ſacer ſcripturæ textus admittit eiſdēq; utitur, lo-
quendi modos. Nemo (ait) ex opibus iuſtificari pōt. non enim opera
iuſtificant. Vnde fit illico neminē ſeſe uiuificare ſecundū aīam, nec a
morte liberare ſe poſſe, & ab oībus peccatis: Et p nihil hoīem poſſe,
niſi p Deum ſaluari. Cui olim damnatæ, ſed iā per Fabrum reuoca-
tæ aſſertioni repugnātes dicimus: Scripturas ſanctas, q ita loquitur,
euacuat, falſi eas criminatur: quod blaſphemiā manifeſte ſonat. Por-
ro enunciāt illæ. Hoīem per legis opera iuſtificari, beatū in ſuo facto
eſſe, & ex operibus Abraham iuſtificatū. Videtis (inqt) Iacohus, qa
ex operibus iuſtificatur hō. Et rurſus aſſerūt illæ, ſpeculatorē domus
Iſrael, id eſt eccleſiæ, ſi non ceſſat populo clamare quod mādat deus,
Mat.18 aīam ſuā liberare: & eleemoſynæ ab omni peccato et morte liberare
dicūtur. Euangeliū præterea orōnem et fraternā correptionē ſalua-
re hoīem plane docet. quæ oīa (et ſi per citatos eiuſdē ſcripturæ locos
liqdo cunctis explorata pñt eſſe) reſpuit tñ, nō uult ſimpliciter (dicit)
Paulus hoīem per opera iuſtificari: nequaq̄ opera iuſtificant hoīem.
Quid uis Fabro dicā? aut quid nobis reſultādo cōtra pōt obtēdere?
oīa (nec eſt hæſitandū) quæ pro eius uotis tāq̄ militarent: etiā in cam
pum de ſcriptura produximus. Lego, inquit quia ſolus Deus iniqta
tes delet, ꝙ ex operibus legis non iuſtificatur hō: et alia quæ in hanc

citata ſunt partē. Cæterꝫ qđ inde poterit cōponere? ſcripturas ne, ubi F
pro eius ſnīa uidentur facere, ueras eſſe fatebitur: ubi uero tota, ut di
citur, diametro diſcrepant refellendas cenſebit? Non eo uſq; delirat
Faber, ut hæc præſumat. Nō ergo debuit, pfecto quæ iā ad piā erant
per ſctōs primo & deinde per ſcolaſticos doctores reducta cōcordi-
am ſcđm uerꝫ ſpūſſancti intellectū: ſuo ſenſu de uirtutis ſemita, quæ
in medio cōſiſtit, ad diuerticulū delirādo reducere. Nō hæc ſcribēs,
o Iacobe memor eras, Chriſtū dñm eccleſiæ prælatis eorꝫ patres A- Ioan.20
poſtolos cōpellans dixiſſe. Quorꝫ remiſeritis peccata remittūtur eis:
& quorꝫ retinueritis retenta ſunt. Quis eſt hic, dicebant Scribæ &
Phariſæi, qui loquitur blaſphemias? qs pōt dimittere peccata niſi ſo Mat..
lus Deus? Illis plane & tibi quoq;, & quibuslibet in hoc tecū ſcrupu Mar.2, Lu.5.
loſius, ne quid durius dicatur, agentibus rñdemus. Deus ſuo mō ſo-
lus remittit peccata, a morte liberat, & perditū ſaluat hoīem: hoc eſt
authoritate ſumma & a nullo pendente. qa ſcilicet ad hoc nullius in- Ioan.5.
diget: nec niſi ex miſericordia utitur miniſtrorꝫ adminiculo. Remit- Ioan.20
tunt et delata ſibi a Chriſto poteſtate, cui pater dedit omne iudiciū,
eccleſiæ prælati. et qui hoc inficiari præſumit, Chriſtum ipſum facit
mendacem, qui ait: Quorꝫ remiſeritis peccata, miniſterio ſcilicet in-
dulto et conceſſa authoritate: remittuntur eis a Deo, qui probat ī cæ
lis, quod fideliter in terris chariſmatū illius diſpēſatores exequūtur.
Quibus et pollicitus eſt dicēs. Quæcunq; alligaueritis ſup terram, Mat.18
erunt ligata etiam in cœlo: et quæcunq; ſolueritis ſuper terrā, erunt
ſoluta et in cœlo. Se etiam a peccatis liberat et morte hō, & aīam ſuā Iacobi.5
ſaluat per iuſtitiæ opera: aut fallit nos ſcriptura dicēs. Eleemoſyna a
peccatis & morte liberat: & q conuerti peccatorem fecerit ab errore
uiæ ſuæ, ſaluabit aīam eius a morte. Vide iā cōſequens ne eſt ad hæc
ꝙ per opera, ſicut dicit Beatus Iacobus, iuſtificatur hō? conſequens G
oīno certe. Hanc ob rem in ueritate tibi dico, quia quod in ſcriptu-
ra multiplex eſt, neſcio quo ſpū actus, indiſtinctū præterire uoluiſti:
tibi haud paruam peperit confuſionem. Omnes etenim ſcripturæ ſa
cræ tractatores, ſcientes ꝙ ſeipſam illa per ſe explicat: ubi offenderūt
ſecundum literæ primam faciem locos diſcrepantes, omni quæſiue-
runt humilitate quo modo conuenientiam quam illi ineſſe fide tene
bant, alijs patefacere poſſent. nec erubuerunt interdum æquiuocum
reſoluendo, eiuſdē articuli plures proponere ſenſus: nequaq̄ tñ a pie

tate abhorrentes. Vos autem(uti uidemus) ueſtris perpetuis & non
H fractis orationibus unicũ in ſcripturis admittitis & proſeq cõtendi-
tis ſenſum. At quo uos hæc perduxerit nouitas: utinã & uos reiecta
ſingularitate, ſimplicioribus oculis intueamini. Neq; exiſtimes(te
precor Iacobe) nihil eſſe periculi, dum qs unũ (quem aliqua ſcriptu
ræ particula prætendere uidetur)ſenſum ptinacius ſequitur. Verbi
Ad Gal.2. cauſa, iſtud quod ex Apoſtolo præmiſimus. Credimus ut iuſtifice-
mur ex fide Chriſti, & nõ ex operibus. Dãnabilis utiq; ptinacia ſem
per eſt. Ex uerbis autẽ illis & ſimilibus Apoſtolus tantũ uolebat ad
conuerſionẽ infideliũ, ad legẽ Chriſti nouã, legis opera uel humana
quæcũq; nullatenus eſſe prærequiſita: nec tũ poſſe infidelẽ ſiue pga-
Lib. de gratia & libe. arb. cap, 6. gte ope, 8, num ſiue Iudæũ per opera ante piam de Chriſto fidẽ habitã, iuſtum
eſſe: ad quod gratia Dei uocãs et præueniens: et ideo mere gratis da
ta dicitur, cum fide ſufficiebat. quemadmodum in ſe exptus eſt ipſe
Apoſtolus, q cõtra propria merita uocatus eſt, Auguſtino teſte: qui
ait Apoſtolum Paulum certe ĩuenimus ſine ullis meritis bonis. im-
mo cũ multis meritis malis, Dei gratiã cõſecutum, reddentis bona p
malis. Hoſtis itaq; Dei cũ actu foret Paulus: eius nihilo ſecius præ-
uenientẽ ſuſcepit gratiã, q̃ bene utens et proprio liberi arbiterij ſui
ope ſe humilians, dixit: Domine, quid me uis facere? Qui igitur ex
illo Apoſtoli uerbo(ceu tu omnino uideris cõtendere fieri)pertina-
cius docet nequaq̃ p opera iuſtificari hominẽ: damnãdus is plane eſt,
qa cõtra ſcripturam loquitur, quæ dicit. Videtis quia ex opibus iuſti
ficatur homo. Qui uero cõtra nõ poſſe aliter iuſtficari hominẽ præ-
dicaret, q̃ per opera: itidem ille damnandus. qa cõtra ſcripturã Apo
ſtoli loquitur dicentis: Credimus ut iuſtificemur ex fide Chriſti, et
nõ ex opib9. Cur tã uarie inqs: quo mõ iuſte dãnari põt, q ſcripturã
tenet, et prædacat quod docet Apl's et ſcripſit? per opera ſcilicet ho
Lib. 8. Ethi. ca. 5. & Gratianus re narrat, 24. q. cap. Quidam autem, Elaie, 45. minẽ haud iuſtificari. Audias obſecro. Olim per eccleſiã, quod hic
ſcribimus factitatum fuiſſe, eſt ſatis cõpertum. Sanctum Iſidorum
Hyſpalenſem legimus in Catalogo hæteticoꝶ, quẽ collegit(uti pu-
tamus)ex Epiphanio, Philaſtro, Auguſtino, et eccleſiæ actis, hũc
in modũ ſcribẽtẽ. Collitiani hæretici a quodã Collitio nomĩati fue-
rũt: q dicũt Deũ nonfacere mala, cõtra illud qd ſcriptũ eſt, Ego dñs
creãs mala. & ſeqtur. Floriani a Floriano: q ecõtrario dicũt deũ cre-
aſſe mala, cõtra hoc quod ſcriptũ eſt. Fecit deus omnia bona. En dã-

nat eccleſia dicẽtes deum nõ facere mala, damnat quoq; dicẽtes deũ Gene, 1.
creaſſe mala. An forte nõ ſunt idem facere et creare? Idẽ profecto ſi
bi uolũt omnino hoc in negocio. Quid igitur dicendũ? id ſane quod
et tibi dictũ cupimus et intellectum: uidelicet multiplex pro ſcriptu
raꝶ ſana intelligentia, cum loca occurrunt quæ aperte ſecundum li-
terã diſſonãt(cuiuſmodi ſunt pro hac re citata p nos in ſuperioribus)
ibi querendum eſſe, & diſtinguendũ. Alioquin homo qui hoc negli
git: crebro eum ſequitur ſenſum quẽ nõ uoluit literaꝶ diuinaꝶ au- 1. Cor. 14.
thor ſpiritus ſanctus; qui non eſt diſſenſionis deus: ut ſecundum ean
dem intelligentiam p ſanctos Paulum et Iacobũ ſcribi feciſſet, quæ
palam pugnare uidentur. Et ſimile ferendum eſt iudicium de alijs
præmiſſis ſcripturæ locis, alijsq; innumeris, quæ ſecum ſtare et co-
hærere adinuicem ſecundũ corticem minime poſſent. Qui itaq; ſuo
ſibi cõplacens ingenio indefinite, ſeu in uniuerſum capit, quod dei
ſpiritus vult definite et ſecundum partẽ, aut alias cõtra eiuſdẽ ſpiri-
tus ſenſum trahit ſcripturas: inter hæreticos eſt cõnumerãdus. quod Super epi. ad Gal. ca. 7. Et tranſcrip. Gratianus, 24. q. 5, capi. Hæreſis
beatus Hieronymus his docuit uerbis. Quicunq; aliter ſcripturam
intelligit q̃ ſenſus ſpiritus ſancti flagitat, a quo ſcripta eſt: licet ab ec-
cleſia nõ receſſerit, tamẽ hæreticus appellari poteſt: et de carnis ope
ribus eſt eligens quæ peiora ſunt. Si itaq; Apoſtoli uerbũ q ait, Fa-
ctores legis iuſtificabũtur: contra eius intellectũ ad alienũ detorſeris
ſenſum, dicens nequaq̃ illũ uoluiſſe quempiã p opa iuſtificari poſſe:
ex pſcriptis uales, ſi uoles, errorẽ tuũ cõuijcere. Et qm̃ in hoc(ceu in
alijs cõpluribus) hæreticũ Lutheꝶ es ſecutus, uel ille te: nõ opus eſt
ad huiusilli et tibi cõmunis erroris confutationẽ me particularius in
cumbere. qꝫ iam doctiſſimi uiri et noſtrates et alienigenæ, efficaciſſi-
mis ipſum eliminauerunt armis. Duntaxat hanc finiẽs cauſam dico,
ex adiectis per te pro huiuſmodi aſſertionis incautę fundamento, re-
cte illius peremptionem poſſe confici. Nempe cum hoc ſcripſiſſet
Apoſtolus ad uerbum: factores legis iuſtificabuntur, et tuo non cõ
grueret ſtomacho: id quod plane prætendere uerba uidentur homi-
nẽ ſcilicet ex operibus aut per opera iuſtificari poſſe: dicis illud nul-
latenus beatum Paulum uelle. quod ut mõſtres. Neq; enim(ais)di-
cit Paulus, factores legis iuſtificantur, ſed iuſtificabuntur: tanq̃ dice-
res: ſi ita Apl's ſcripſiſſet, factores legis iuſtificãtur: in illius cõfiterer L
ṽbo qꝫ p opa iuſtificatur hõ. et dialecticã nõ attẽdiſti regulã quæ ex-

plicat(nõ dico facit) aſſertionẽ de futuro ueram eſſe non poſſe, quæ
unã de præſenti non eſt habitura uerã. Niſi dubio procul hæc aſſer-
tio(q̃ reijciendã cõtendis) factores legis iuſtificantur, aliquãdo uera
fuit: falſum Apl'ſ(quod blaſphemũ eſt etiã cogitare) ſcripſit, dicens,
factores legis iuſtificabuntur. alteꝝ ſiquidẽ ſine cõtrouerſia fit ex al-
tero. Præterea loquendi per futurũ tẽpus forma, plus multo aduer
ſari tuæ uidetur ſententiæ, q̃ ea quã de præſenti detrectas. Dicẽdo
enim, factores legis iuſtificabuntur: magis innuere uidetur Apoſto
lus. legis obſeruantiã neceſſariã fuiſſe, ut poſt illã homo iuſtificetur:
q̃ ſi modo præſenti diceret, factores legis iuſtificãtur. Sat ſiquidẽ ad
huius uerificationẽ eſſet: legis opera iuſtificationẽ comitari. Deniq;
id quod fateris, ſcilicet ꝙ opera ſi bona ſunt præparãt ad Dei iuſtifi-
cationẽ ſuſcipiendã: pro modo enunciandi & philoſophico & ciuili
necnõ theologoꝝ efficit qđ tu inficiaris. quæ enĩ ſubiectũ quodlibet
diſponũt ac præparãt, ut in illud ꝓducatur forma, quæ abſq; tali præ
paratiõe haud generaretur: illius plane dicũtur cauſæ, ꝙ eã ſua ratio
ne ꝓducũt. Huiuſmodi aũt præparatiua ſiue diſpoſitiua, ad efficien-
tis cauſæ genus reduci, nemo nõ admittit. Probe igitur ex hoc Opa
bona præparãt facientẽ ad iuſtificationẽ ſuſcipiendã: colligitur. per
opa iuſtificari hominem. quod theologi intelligendũ eſſe docent di-
M ſpoſtiue ſiue præparatiue ſicut dicis, aut meritorie. Et ſecundũ hũc
ſenſum accipiũtur ſcripturæ ſuperius ex Thobia. Ezechiele, Paulo,
Iacobo, & cæteris per uos citatæ. Haud dubie ergo tenendũ eſt &
docendum: ꝙ deus iuſtificat hoĩes, fides iuſtificat: homo iuſtificat,
opera iuſtificãt. qui autem propterea ꝙ fides nõ eo modo quo Deus
iuſtificat, neq; homo, neq; opera: ꝑtinacius agens locutionẽ hãc de
deo admittit, uel de fide, de homine uero & operibus reijcit: eũ pla-
ne errare ſatis præcedentia cõuincere puto, q̃bus nec obſtare ualent
q̃s de ſole oculũ illuminãte, & pupillæ reuelatiõe, profers analogias.
Quibus prætermiſſis ad periculoſiora quæ ſcribis ſubinde accedo.
Prop. 14 ¶Operũ iuſtitia eſt: & qui adimplet ea quæ Deus mãdat, iuſtus eſt.
N Sed hæc iuſtitia(ut ea de q̃ loquuntur Philoſophi)non eſt niſi quæ-
dam eius, de qua loquitur Paulus, diuĩæ iuſtitiæ perexilis umbra. Et
ex oppoſito etiam opera mala nullos faciunt extreme miſeros, ſed
præparant ad extremam exteriorum tenebrarum miſeriam.
Confuta. ¶Quid hic Iacobus ſuo nouo theologiã docendi mõ uelit, ſi pitoꝝ

aliquis urgeret illũ ut clarius explanaret: forſan quæ edicere cona-
retur, paꝝ cũ ueritate & ſecũ hærerẽt. Triplicẽ hic nobis primũ pro-
ponit iuſtitiã. unã opeꝝ: q̃bus adimplet homo quæ deus mandat. a-
liam de qua Philoſophos fuiſſe locutos teſtatur. tertiã uero diuinam
uocat: de qua & locutũ fuiſſe Aplm ꝓnunciat. Hoc ego in primis eũ
flagito, quænã haꝝ triũ ſuaꝝ iuſtitiarum eſt illa de qua Chriſtus ad
Aplos dixit: Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra pluſq̃ Scribaꝝ & Pha- Mat. 6
riſæoꝝ, nõ intrabitis in regnũ cœloꝝ. & iteꝝ Videte ne iuſtitiam ue
ſtrã faciatis corã hoĩnibus. aut illa de qua Apl's ad Corin. Augebit, 2. Corin. 9
inq̃t, incrementa frugũ iuſtitiæ ueſtræ? Dicat precor nũ iuſtitia hæc
q̃ inuit dñs neceſſariã ad regni ingreſſũ: & illa de q̃ Apl's loq̃tur, me-
rito diuina dici debet, & eſt? q's hoc ibit ĩficias? eſt tñ opeꝝ. Niſi inq̃t
abũdauerit iuſtitia ueſtra &c. Eo ſane cõminatorio ſermõis genere,
ad q́d Aplos & eoꝝ ſucceſſores in populi regĩne prelatos, excitatos
uult dñs & ꝓuocatos: niſi ad mãdatoꝝ & cõſilioꝝ obſeruantiã? quæ
aũt a diuinis ꝓficiſcuntur uirtutibus opa, fide uidelicet, ſpe & chari-
tate: nõ dixerimus diuina? ¶ Nõ ferunt exiguæ uires noſtræ ut iam
appoſite expendamus hic quæ de immẽſo iuſtitiæ cumulo poſt diui O
nas literas ſacri diſſeruerunt doctores. Quod fateor pulcherrimũ fo-
ret: At nobis ꝓ noſtra pœnuria id multũ reputamus: ſi q̃ poterimus
pauciſſimis, eoꝝ q̃ in Fabri ſcriptis ueluti minus recta ſignauimus,
cur id egerimus cauſas proferamus. ¶Dico itaq;, Opus humanum 1. ad Cor. 2.
quodcunq; ſecundum circunſtantias quas per rationis lumen in mo
ralibus inuenere philoſophi, factum: ſi in deum referatur, quemad- Td col. 3
modum ꝑ Apoſtolum fieri mandauit, cum dixit: Siue manducatis,
ſiue bibitis, uel aliud q́d ficitis: omnia in gloriã Dei facite. & rurſum:
Omne quodcunq; facitis in uerbo aut in opere. oĩa in nomine dñi
noſtri Ieſu Chriſti facite. iuſtitia eſt | q̃ adimplet hõ quę Deus mãdat, ioan. 15
aũt fieri monet uel cõſulit. Et ita opeꝝ iuſtitia eſt & diuĩa, hoc eſt dei ioan. 5, 1. Corint. 4
grã facta: queẽadmodũ cõtra Pelagianos locis probat Auguſt. q̃pluri 2. Corint. 3
mis ex his. ſ. & innumeris alijs ſcripturæ locis: Sine me, inquit ꝑ Ioã.
dñs, nihil poteſtis facere. et prius dixerat: Non poteſt homo quicquã
niſi fuerit ei datũ deſuꝑ. Apoſtolus uero: Quid habes: inquid. quod
nõ accepiſti: ſi aũt accepiſti: q́d gloriaris q̃ſi non acceperis? Itẽ ad eoſ
dem. Nõ quia idonei ſumus cogitare aliquid a nobis q̃ſi a nobis(hoc
eſt nõ cooperante ut primo authore dño) ſed ſufficientia nrã ex Deo

Roma.8. eſt. Ad Romanos aũt. In omnibus ſupuincimus ꝑ eũ q dilexit nos.
Quæ ſcripturæ noui teſtamẽti uerba, & cætera in eandem ſn̄iam nõ
Deutero.8 pauca, quæ iam nõ occurũrt: in illo Dei ſermone ad populũ Hebræ
um per Moyſem, radicem habent. Non dicas (ait) in corde tuo: forti
tudo mea & potentia manus meæ fecit mihi uirtutem magnam: ſed
memoraberis dn̄i Dei tui: quia ipſe tibi dat fortitudinem facere uirtu
tem. Cum igitur ꝑ hanc opeꝝ iuſtitiã, quam diuino munere facit hõ
fidelis, adimplendo quæ Deus mandat, æternũ mereatur præmium:
dn̄o dicente: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata: diuina omnino
dici debet. Si aũt per Philoſophoꝝ iuſtitiam Faber intelligi uelit ope
Paralip.6. ra externa quæ honeſta uidentur, & moraliũ effectus uirtutũ: cum ta
men idcirco minime ſint, ſed uitioꝝ, ꝙ in unius Dei gloriã non diri-
guntur: & eam ob cãm nequaq̃ in illius oculis (q ſolus nouit corda fi
lioꝝ hoĩm) iuſtitiæ deputanſ, cũ eo fatemur hmõi exterioꝝ opeꝝ iu-
ſtitiã nõ ẽe uerã, ſed certe neq; ꝑ quã adipleat hõ quæ Deus mãdat.
Quod nõ ſemel ſcripſit Auguſt. ſed ſemel ſit ſatis pro deſiderata bre
Particula. 106 li. de uera innocen. ꝑte ope. II. uitate eum huc uocaſſe. ait ergo. Omnis infideliũ uita peccatũ eſt, &
nihil eſt bonum ſine ſummo bono, ubi enim deeſt agnitio ueritatis
æternæ & incõmutabilis, falſa uirtus eſt etiam in optimis moribus,
hoc eſt quãtumlibet iuſtũ apud hoĩes cenſeatur opus: ut eſſet patriæ
aut innocentum defenſio non ꝓpter Deum ſaltẽ mediate facta: & qc
quid egerunt optimi etiã Romanoꝝ principes infideles, de qbus ue-
Math.6 re dixit dn̄s. Quia receperunt mercedem ſuam. Si uero aliter Faber
loquitur: uideat an iuſte. Pro eo aũt quod creberrime idẽ doctor Au
guſtinus aſſerere uidetur: hoĩem uidelicet ſine Dei charita: aut gra
tia recte agere nullatenus poſſe, contra eoſdem Pelagianos, quẽad-
Cap.26.27. &.28 modũ ſit accipiendũ, tandẽ, argutis rõnibus ipſoꝝ Pelagianoꝝ preſ-
ſus declarat perſpicue, dũ in libro de patientia fatetur poſſe in hære-
tico aut ſchiſmatico (quos certum eſt ex charitate quæ gratum Deo
reddit habentem non operari) eſſe laudabilem patientiã, & quæ Dei
donum eſt, multaq; in peccatoribus talia comperiri facta, recte & ex
Dei gratia gratis data. qualia re uera ſunt quæcunq; in mortali uno
aut pluribus exiſtens homo facit, ut inde liberetur: & alia etiam quæ
quis proxime ad peccatoꝝ ſuoꝝ obtinendam non dirigat abſolutio-
nẽ, propter deum tñ agit. quem fide nouit, & per ea nulli obuiat præ
cepto. Huiuſmõi aũt opera (quæ theologicæ ſchola ꝓbe uocat mora-

liter bona, & ne uenialia qdem peccata: non tñ dicit eſſe meritoria. ſ.
uitæ æternæ, ſed aliorũ duntaxat bonorũ, perpulchre ibidẽ confert
Auguſtinus muneribus q̃ filijs concubinarũ dedit Abrahã, q̊s in ꝑ̃-
cipuis bonis hæredes habere noluit, q̃ de re ita habet Geneſeos te- Cap.25.
xtꝰ. Dedit Abrahã cũctaq̃ poſſederat Iſaac: filijs ãt cõcubinarũ largi
tꝰ eſt mũera, & ſeparauit eos Iſaac filio ſuo. E quibꝰ Auguſtini ꝟ-
bis liquido conſtat ipſum, cũ dicit hominẽ abſq; charitate aut gratia
dei bene agere non poſſe: non intelligere niſi de gratia q̃ gratis dari
dicitur, id eſt, citra omne meritũ: non autẽ de gratia gratum deo fa-
ciente, quæ proprie charitas dicitur eſſe, de qua quidem proclamat
apoſtolus dicens. Si diſtribuero in cibos pauperꝝ oẽs facultates me- 1.Cor.13. S
as, & ſi tradidero corpus meũ ita ut ardeã: charitatẽ aũt nõ habuero:
nihil mihi prodeſt. ſ. ad æternæ beatitudinis conſecutionẽ. Sed iam
uideamus, ueꝝ ne eſt quod Faber ſubnectit dicẽs. Qui adimplet ea
quæ deus mãdat, iuſtus eſt. Sed hæc iuſtitia nõ eſt niſi quædã eiꝰ (de
qua loquitur Paulus) diuinæ iuſtitiæ perexilis umbra. Ecce tanquã
unica eſſet diuina iuſtitia, de qua loquitur apoſtolus: nos hic docet.
Et qm̃ (ut ꝑ̃miſi) impar ego ſum tãto negocio, q̊. ſ. omnes reſolui iu-
ſtitiæ rami aut ſpẽs poſſent: hic ſolũ ipſum Fabrũ, ut de paucis agã,
rogo utrũ eadẽ ſit diuina iuſtitia nũero, de qua Romanis ſcripſit B. Rom.1.
Paulus dicens. Iuſtitia eñ dei in eo ſcilicet euãgelio, reuelatur ex fi Rom.3
de in fidem, & rurſum ibi. Qui. ſ. peccatores cũ iuſtitiã dei cognouiſ Rom.6
ſent: non intellexerunt &c. itẽ. Sine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt. 1.Cor.1.
& iterum: Serui facti eſtis iuſtitiæ. &c. Itidẽ & de qua Corinthijs lo 2.Cor.5
quens: Chriſtus, inquit, factus eſt nobis iuſtitia. & rurſus: Eum qui Rom.4.
non nouit peccatũ, pro nobis peccatum fecit deus, ut nos efficere- Gala.5.
mur iuſtitia dei in ipſo. Rogo ꝑ̃terea ſi diuina eſt iuſtitia, de qua pari 2.Cor.9.
ter ſcripſit ipſe apoſtolus dicens: Credidit Abrahã deo, & reputatũ 1.Tim.6
eſt illi ad iuſtitiam. & quod præmiſimus. Augebit incrementa fru- 2.Tim.3
gum iuſtitiæ ueſtræ. Item Timotheo: Sectare iuſtitiã. & iteꝝ. Oĩs 2.Tim.4.
ſcriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad erudiendũ in iuſtitia. & ubi T
de ſe loquitur dicens. Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Si diuinã fa
tetur Faber, q̃rere ꝑgo, eadẽ ne eſt cũ illa cuius præcedentes ſcriptu
ræ particulæ meminere? Cæteꝝ a Fabro cur hæc poſtulo, q ſuper
primo citato ꝟbo, ſcilicet iuſtitia dei reuelatur in eo, ſic exꝑ̃ſſe ait. Iu
ſtitia dei Chriſtus dn̄s eſt. Manifeſtũ aũt puto ꝑ id qđ ſecundo loco

dicit apoſto.ſ. Qui cũ iuſtitiã dei cognouiſſent: ipſum de Chr̃o non
eſſe locutũ. Illi ſiquidẽ q̃s aſſerit dei iuſtitiã cognouiſſe: nequaq̃ co-
gnouerunt Chr̃m. Quo fit ut aliam dei iuſtitiam de qua in priori lo
q̃tur uerbo apoſtolus, oporteat eẽ ab ea, de qua in poſteriori. Vñ nec
illud Faber de Chriſto exponit. & facile identidem de cæteris addu
ctis locis monſtrari poſſet, aut eoꝝ cõpluribus. Quid uult ergo Ia-
cobus faciat lector de ſuo dogmate, quo ait. Iuſtitiã qua homo ad-
implet quæ mandat deus, diuinæ iuſtitiæ de qua loquitur Paul. um
Iuſtinia. lib. 1. Inſti. bram eſſe perexilem? Ecce non tm̃ deum qui iuſtitia eſt increata (de
Pſal. 10 qua exponi debet quod legiſlator dixit. Iuſtitia eſt conſtans & perpe
tua uoluntas ius ſuum unicuiq; tribueus: & de qua Dauid. Iuſtus
dominus & iuſtitias dilexit: & alia in eandem ſententiam innume-
ra) diuinã iuſtitiam dicit apoſtolus: ſed & Chr̃m ut homo eſt. Quin
& nos dei iuſtitiã uocat: ut nos, inquit, efficeremur dei iuſtitia. Sed
& fidem, ſpem, atq; charitatem theologas, id eſt, diuinas uirtutes
(per quas deus hominem de legis ſuæ neceſſitate re ipſa iuſtificat,
hoc eſt, de iniuſto facit iuſtum) diuinam appellat ſauctus Paulus iu-
ſtitiam. Vnde ergo ſibi ſuaſit Faber, ut tanquã de unica & uniuoce
loqueretur Paulus, & diceret. Iuſtitia qua adimplet homo quæ deꝰ
mandat, umbra eſt perexilis diuinæ, de qua loquitur apoſtolꝰ? Veꝝ
cum de tertio per nos expreſſo diuinæ iuſtitiæ modo, hoc eſt, theo-
logicaꝝ ꝟtutum cõmunicatione, magis loqui putari poſſit, quas cer
tum eſt ad iuſtitiam opeꝝ (qua ſcilicet homo adimplet quæ mandat
deus) concurrere, augeriq; per quodcunq; opus tale: alioqn nõ poſ-
ceret dñm eccleſia dicẽs. Da nobis dñe fidei ſpei & charitatis augmẽ
Parte ope. 18. cap. 3 tum. quid noui nouo ſuo nobis theologizandi modo afferat, uiderit
diui Auguſtini ſermonis memor, qui in lib. de gratia dei contra Pe-
Philip. 3 lagium, illud apoſtoli ad Philippẽ. tractãs. Vt inueniar in illo nõ hñs
meam iuſtitiã q̃ ex lege eſt, ſed eã quæ ex fide eſt Ieſu iuſtitiã ex deo
diſcrimen aſſignat inter hominis iuſtitiã, & illam q̃ ex deo, his ꝟbis.
Tm̃ inter legem diſtat & gratiã: ut cũ lex non dubitetur eſſe ex deo
iuſtitia tñ q̃ ex lege eſt non ſit ex deo: ſed iuſtitia q̃ per gratiã cõſum-
matur, eſt ex deo. quia ex lege iuſtitia dr̃: quæ fit propter legis man
datũ. Iuſtitia ex deo dicitur, quæ datur per gratiæ beneficiũ, hoc eſt,
dum agit hõ non pœnæ legis formidine, & ſeruiliter: ſed ex charita-
te libenter. præceptũ quippe liber facit, q libens facit. Vñ liq̃do col-

ligitur quod præmiſſum eſt: uidelicet opus de ſe bonũ, ſed ſine ſini-
ſtro factũ: iuſtitiã diuinã non eſſe, ſed hoĩs, de qua locuti ſunt genti-
lium Philoſophi. Opus aũt omne quod hõ recte facit, hoc eſt ſecun
dum oẽm, quæ neceſſaria eſt, circunſtantiã: per q̃d adimplet q̃ man
dat deus: ex deo eſt, & dei eſt iuſtitia. Quod eodẽ lib. firmat idẽ Au
guſt. ingens. Fidelibus & pie uiuentibus additur gr̃a, qua reſiſtant
fortiter tẽtatori: cum tñ gratiã etiã primitus accepiſſent, ut dei face-
rent uoluntatẽ. Et Iulianũ hæreſi fœdatũ Pelagiana cõpellans, No-
ueris, inquit, non officiis ſed finibus a uitiis diſcernendas eſſe uirtu- Cap. 22. Par/ ope. 8. lib. 4.
tes. Officiũ eſt quod faciendũ: finis propter quod faciẽdum eſt. Cũ cap. 3. ſub li
itaq; facit hõ aliquid ubi peccare non uidetur, ſed non propter hoc tera E.
facit propter quod facere debet: peccare conuincitur. Sic ille. In q̊
luculenter hominis iuſtitiam quæ re uera ſolum iuſtitiæ eſt imago,
a dei iuſtitia quæ in homine eſt diſcernit, & paucis. Ad quod iterum
addit paulopoſt dicens. Vere uirtutes deo ſeruiunt in hominibus, a
quo donantur hominibus. Pro rei huius autẽ ſumma ſcire oportet: X
eſſe non poſſe in homine dei iuſtitiam ſeu uirtutẽ (idẽ ſane ſibi hoc ĩ
negocio uolunt duo hæc ꝟba) niſi duplicem, in gñe loquendo. Pri-
or eſt quã deus in animã ſe ſolo creãdo immittit: cuiuſmodi ſunt uir
tutes illæ tres diuinæ, fides, ſpes, & charitas, & ſi quæ aliæ ſunt infu
ſæ, ut nõnulli pie de ſpũs ſancti donis credunt: & hæ oẽs ſe ꝑ habitꝰ
modum hñt, permanentq; in aĩa etiã nihil prorſus agente: uti in ple
no ſomno, & paruulis baptizatis. Poſterior ꝟo eſt quam cũ ipſo ho
mine deus operatur in homĩe, cũ prioris iuſtitiæ, id eſt, infuſoꝝ ha-
bituũ concurſu. quod aliud omnino eſſe nõ põt niſi (ut dictũ eſt) col
lectio operationũ hominis fidelis laudabiliũ, & inde genitoꝝ habitu
um: qui recte uirtutes uel iuſtitiæ acquiſitæ dicunt, ſicut & operati
ones ipſæ, non ꝙ eaꝝ nõ ſit autor deus: q̃a de eis loquens dicit apo-
ſtolus. Deus eſt qui operatur in uobis & uelle & operari pro bona Philip. 2.
uolũtate ſua. ſed quia rationis ſtudio & conatu uolũtatis deo obtem
perans & cooperans libere & delectabiliter homo ea ſibi parit, pro-
pter quæ uere laudẽ meretur & præmium. Ea itaq; parte qua hęc a
libero hominis proficiſcuntur arbitrio: merita ſunt quibus ſecundũ
ueritatẽ merces debetur æterna. Ea ꝟo, qua a dei miſericordia exci
tante & tã ꝑ prædictos habitus infuſos, q̃ alias coagẽte procedunt:
Dei dona dicunt. Et proinde ſcripſit Auguſt. in Enchir. dicẽs: Vitã Y

Parte ope. 8. cap. 107. Rom. 6 æterna, q̃ certa merces eſt operꝝ bonorꝝ, grãm dei appellat apoſtolꝰ:
cũ ait. Stipendia peccati mors: grã autẽ uita æterna, & paulopoſt In
telligendũ eſt igitur, etiam ipſa hoĩs bona merita, eſſe dei munera, q-
bus cum uita æterna reddit: quid niſi grã pro grã redditur? Ex his, q̃
certa cuiq; eſſe debẽt, intueri ſi uult Faber ualet, q̃ arbitrarie & gra-
tis nobis iuſtitiarꝝ differentiã ſuo more præſcribendo, dixerit unam
eſſe operꝝ, aliã philoſophorꝝ, & diuinã tertiã: nihil diſcernẽs inter pri
mam & ſecundã: ſed utrãq; diuinæ ſolum eſſe umbrã perexilẽ. Por
ro ex præmiſſis liquet uel tardioribus, iuſtitiã quã Philoſophorꝝ ille
uocat, haud ueram eſſe. Idcirco umbrã perexilẽ ueræ iuſtitiæ homi-
nis fidelis, q̃ & diuina per ſupius dicta uocari debet, & iure optimo
dici poteſt. Iuſtitiã autẽ operꝝ qua fidelis hõ adimplet q̃ mandat deꝰ,
quod ut docuit Auguſtinus poſt B. Paulum, nõ contingit, niſi cum
ex toto recte operatur, cur diuinæ umbrã uocauerit, miramur. qñ;
uti deductum eſt, nihil prorſus aliud prætendere hic poteſt, niſi ꝙ di
uina a ſolo deo in homine fit, quæ eſt infuſæ ꝟtutes. & iuſtitia ope-
rum, qua adimplet hõ quæ mandat deus: nõ a ſolo deo, ſed ab eo &
homine fit, una cum ipſa infuſa & diuina iuſtitia. Niſi autẽ eſt obli-
tus, etiã ex philoſophia didicit, ꝙ habitus ſecluſis actibus nihil ani-
mã mouẽt: nec propter illos niſi quatenus, quoad acquiſitos dico, a
ſecunda iuſtitia, id eſt, deo placentibus operibus proferuntur, laudẽ
meretur homo uel præmium. Videat igitur quare habitus ꝟtutum
uerarꝝ, & opera quibus ęternum debetur præmium ab eis profecta
& miro mõ, ut inquit Auguſtin. auctiores nos ſua productione faci
entia, cum & nõ exiſtẽtium ſint gñatiua, umbrã perexilẽ appellaue
rit: Cum ex ſcriptura certum ſit q̊d hic dicimus: Iuſtitiæ ſcilicet ope-
rũ, quibus ueluti prius neſcio qua ductus opinione Faber derogat,
regnum cœleſte, id eſt, felicitatis æternæ p̃mium, corrñdere & debe
Pſalm. 61. ri, nõ ſuæ infuſæ diuinæ iuſtitiæ, niſi eo quẽ diximꝰ mõ. Reddes, ait
Mat. 16. dño pſalmographus, unicuiq; iuxta opa ſua. & Chrũs, referente B.
Mat. 20. Matthæo de ſeloquẽs. Filius, inquit, hoĩs tunc reddet unicuiq; ſecũ
Ro. n. 2. dum opa ſua. Procuratori q̊q; in parabola iuſſit pater familias dicẽs.
Redde opariȷs mercedẽ ſuã. Romanis etiã idẽ ſcribit apoſtolꝰ inqui
ens. Deus reddet unicuiq; ſecundũ opa eius. Q̃ ſi adbuc nobis pro
ſua & aliorꝝ ædificatione hæc afferentibus minus auſcultat, nec uo
lẽs accipit hãc operꝝ, quæ uti diximus, a deo ſimul fiunt & homĩe, iu-

ſtitiã diuinã uere uocari: Apoſtolum precor audiat. Omnis (inquit) Ad hebræ. 12
diſciplina, hoc eſt omnium uerarꝝ exercitiũ ꝟtutũ, in p̃ſenti q̄dẽ uide
tur nõ eſſe gaudiȷ, ſed mœroris: poſt autẽ fructum pacatiſſimũ exer
citatis per eam reddet iuſtitiæ. Hæc perpendat Faber: & ſi uera loq
mur, etiam reuocet illud, p̱ quod haud parum incõſulte cõprobari
putat, quæ reprehendimus ſcilicet: Ex oppoſito, opa mala nullos fa-
ciunt extreme miſeros: ſed pręparãt ad extremã exteriorũ tenebra-
rum miſeriã. Videat precamur quid ex ſuo hic fiat aſſerto. Vt pro-
bet enim operũ iuſtitiam humanorũ gloriam nõ mereri, neq; eis de-
bitam eſſe, ſed ad illã duntaxat præparare: aſſumit & aſſerit, ꝙ mala
opera extremam non commerentur miſeriã: ſed ad eam ſolum præ- Z
parant. hoc plane Fabri prætendit argumentũ. Aut ſi hoc pro ratio
ne prioris aſſertiõis dictũ minime uelit: ſed p̱ ſe eſto. Nobis tñ dicat
oportet, quid ſermo iſte ſuus prætẽdat: mala opa nullos faciunt ex-
treme miſeros. Nõ audiſti Iacobe ex diuo Chryſoſtomo, neminem
lædi niſi a ſeipſo? nõ legiſti q̄bus id cõuincat ſcripturis & ratiõibus? Tomo operum. 6
Num pœna quã dicis exteriorẽ, aut alia quælibet, ſuſtinentẽ extre
me facit miſerũ? Miſerũ certe hominẽ extreme facit: quod ei extre-
me nocet. quid aũt id ſit: An quod deus iniquitatis ſeu iniuſtitiæ &
inordinationis punitionẽ, uniuerſitatiſq; pulchritudinẽ creat, id eſt
malũ pœnæ: de quo p̱ Amos prophetã: Si (inquit dei ſpiritus) erit
malũ in ciuitate, quod dñs nõ fecerit. An puerſum ac turpiſſimũ ho Amos. 3.
minis opus, quod totũ fœdat uniuerſum deturpatq;: hoc eſt pecca-
ti deformitas: quæ eſt priuatio modi, ſpeciei, ſimul & ordinis? Impro
portionaliter (tibi dico) ab homine pro recto fidei & rationis dicta-
mine malũ culpæ, id eſt facinus aut flagitiũ, uel unicũ, fugibilius eſt
q̃ ſit omniũ extererior pœna dãnatorꝝ. Nẽpe ſi ponatur deus animę
iuſtæ, quæ nulli eſt obnoxia debito, tantã infligere pœnã (hoc enim
abſolute poſſet) quantũ Iudæ proditoris ſuſtinet anima: nunquid ex
treme eſſet miſera? nullatenus. Culpa igitur uere miſerꝝ authorẽ ſu
um extreme facit p̱ ſe, & iuſte exteriorꝝ tenebrarũ cõmeretur pœ-
nã, eamq; demeritorie facit, quia uerum eſt quod dño dixit Dauid: Pſal. 108
Iuſtus es dñe. & rectum iudiciũ tuum. & iterum deus iudex iuſtus. Pſal. 7
Hinc & apoſtolus de pctõribꝰ: quorꝝ inq̄t iuſta eſt dãnatio. & Chri- Ad ro. 3
ſtus, qui iudicaturus uiuos & mortuos, referẽte Ioãne de ſe dixit. 2. Tim.
Sicut audio iudico: & iudicium meum iuſtum eſt. Hæc longius q̃ Ioan. 5

exordientes proponebamus, ſumus proſecuti. Verum nos inde nō
piget, quod per ea, pro reuulſis & cōfutatis alia multa quæ ſubijcie
mus his affinia facile reputabuntur, & decernentur.

Prop. 15 Ro. 5 ¶Eſto quiſpiā opa legis per uitā cuſtodierit, ex illis quidē operib⁹
iuſtus erit, ſed legali iuſtitia: Sed ex hoc nondum iuſtificatus, nondū
iuſtitiam habeus ex qua uitam habere poſſit æternam.

Confuta. A ¶Hæc expoſitio Iacobi quid afferat lucis ut cōtextus apoſtoli ob
ſcuritas magis ſit lectoribus puia: non uideo. Et quoniam proxime
præcedente cōfutatione reor me attuliſſe, unde iuſtitiaꝝ legis. opm
& diuinæ plene poſſit natura dignoſci: ad quæ lectorē (ſi ea mente
non teuet) remitto: A Fabro quæro ſolum. Moyſes, Aaron, Ioſue,
Regum 19 Samuel, Dauid, Helias, Heliſeus, Eſaias, Daniel cum ſeptē milibus
quos ſibi dominus reſeruarat, qui nō flexerunt genua ſua corā Baal
zelatores Macchabęi, Ioachim, Anna, Zacharias, Helizabeth: alijq
ꝗ id genus iuſti innumerabiles: nonne legis opera per uitā ſuam cu
ſtodierunt: & duntaxat illius legis? Alioquin doceat nōnulla eoꝝ fa
cta, aut non mandata per legem, aut nō ſuaſa. Superuacuū omnino
eſſet horum per ſcripturas ſanctitatem ut monſtremus laborare: cū
de poſtremis ſcriptum teneamus. Erant (ait beatus Lucas) Zacha-
Lucæ ca. 1 rias & Helizabeth iuſti ambo ante deum: incedētes in omnibus mā
datis & iuſtificationibus domini ſine querela. Singulos itaqꝫ quādo
(uti opinor) iuſtos non negat Faber legali iuſtitia uideat quod adie-
cit. Nondū (inquit) qui ita egit iuſtificatus eſt, nondū iuſtitiā habet
ex qua uitā habere poſſit æternam. Prænominati legis opera ſolius
faciendo, dubio procul & iuſtificati fuerunt, & iuſtitiā auditore deo
ſibi acquiſiuere, unde uitam meruerunt æternam. Quomodo ergo
nos Faber docet: nihil diſcernens inter legis obſeruatores? Oporte-
bat ſane quo de his emergeret lector anguſtijs, non omittere quod
prius ſignatū eſt reſoluere, ſcilicet multiplex quod in his latet uocu-
lis, Opus legis, legis iuſtitia: & dicere op⁹ legis nōnūq̄ accipi pro ob
ſeruātia eius ꝑ exteriores opationes quādo ſcilicet exteri⁹ nihil omit
tebat Hæbreus eoꝝ quæ aut mādabat lex aut monebat: ſed ſiniſtra
intētiōe: hoc eſt uel qa ſibi ꝗ ſic ageret, & non gratiæ dei tribuebat
uel ꝗ opabatur duntaxat ut tēporalia (quæ primo uidebat promit-
tere lex) aſſequeretur bona, uel pœnā quā infligebat euitaret: nequa
q̄ opa illa referēdo in deum legis authorem, & eorundem tēporaliū

bonoꝝ (ꝑ quę ęterna ſignificari uolebat) largitoris gloriā. Et huiuſ-
modi opera (uti ſuperius docuimus) in dei oculis peccata erant uir-
tutum ſpecie palliata quoad homines. Et de his uerum eſt quod o-
perantem iuſtum faciunt tantum iuſtitia legali, hac ratione uocata.
hoc eſt: homo iudex qui cor non intuetur, ſic operantē exterius quā Eze, ca, 20
talibet praua intentiōe, pro iuſto habebat. Sic deus ipſe benedictus
dicitur dediſſe eis præcepta non bona, & in quibus nō eſſet uita: qa
ſcilicet quāuis in ſe optima forent, quoniam tamen multi non man
datis dei operantes ſequebātur intentionem, ſed peruerſos reſpicie
bant fines: non ex operibus iſtiuſmodi promiſſum conſequebantur
æternæ uitæ bonū: uerum propter ſiniſtros intuitus in ſuū malum
bona dei cōuertebāt præcepta. Huiuſmodi aūt finibus opera legis
facientibus, factorum lex dicitur, & litera occidens eſt. Aliter legis
opus eſt factum, quo legis obſequendo operatur homo quod præ-
cipit aut cōſulit tam actu cordis interiore, q̄ externa opatiōe: hoc eſt
omnia in deum referendo ſpōte, quemadmodū Dauid qui dicebat: Pſal. 5,
Voluntarie ſacrificabo tibi, & iterum pro talibus rogabat dicēs. Vo Pſal, 118.
luntaria oris mei beneplacita fac domine. De primitijs etiā dn̄s lo- Exod, 25,
quens præcepit dicendo. Ab omni homine qui offert ultroneus, ac
cipietis eas. Et qui ita quę uolebat lex operabatur (ſicut tradit Aug. Parte ope, 6
li. de ſpiritu & litera) licet in lege eſſet, nō tamē ſub lege: quia ſcilicet
non eū ut ageret cogebat lex: ſed inducebat amor. Cuicunqꝫ autem
ſic operanti, lex ipſa, lex fidei erat, lex gratię & ſpiritus. Alioquin de
uno eorum quomodo ſcripſiſſet Lucas. Homo inquit (de Symeo- Lucæ 2, C
ne loquens) iſte iuſtus erat & timoratus, expectans conſolationem
Iſrael, & ſpiritus ſanctus erat in eo. Quando igitur Moyſes, Heli-
as, Daniel, Anna, Helizabeth, cæteriqꝫ prænominati, & alij iuſti, le
gis opera ad mortem uſqꝫ cuſtodiēdo, animas ſuas fecerūt ſaluas: ui-
deat Faber qua ſcripſerit conſideratione. Eſto quiſpiam opera legis
per uitam cuſtodierit, ex hoc nondum iuſtificatus eſt, nondū habēs
iuſtitiam, ex qua uitam habere poſſet æternā. Non puto autem eū
poſſe quempiam monſtrare, qui per totam uitā ſuā primo explicā-
di modo, id eſt per ſola exteriora opera, legē ſeruauerit. Ex toto em̄
Faber loqtur, quaſi unicus foret opa legis faciendi modus. Vnde fit
quia nō dabilis eſt qui legē omnē per exteriora tm̄ opera; tota cuſto
dierit uita; & falſum ſit plane, & ſcripturæ diſſonum quod aſſeruit.

Quãq̃ aũt quæ ꝓſcripſimus de duplici legis opm genere, priore uitioſo, altero laudabili, uideat Iacobus ꝓtẽdere, ſubiungẽs. Iuſtitia illa legis dicit, hæc fidei. Illa opm: hæc gratiæ. Illa humana eſt: hæc diuina. Illius homo: huius deus author eſt. In his tñ bis offendit lectorẽ. Primo ꝙ implicita in apoſtoli ſenſibꝰ nõ explicat, nõ apit clauſa, neq̃ obſcura illuſtrat. Neſcit eñ lector ꝑ Iacobi cõmẽtariũ, qnænã illa ſit, & hæc. quod mõſtraſſe lucide ſatis putamus. Dein ꝙ in errorẽ ſecũ eũ ꝑtrahit, dicens. Huius, ſcilicet diuinæ iuſtitiæ. deus author eſt. Putat eñ lector ipſe, ꝙ ut prioris (quę reꝫ a ſicut docuimꝰ ĩiuſtitia eſt & delictũ) ſolus homo eſt opator: ita poſterioris ſolus deꝰ, quaſi ꝫbi gratia, iuſtitiæ diuinæ, id eſt opm iuſtoꝝ quæ in Symeone iuſto fuerunt: nõ eſſet ipſe author. quod plane hæreticũ eſt: & iuſte ſecundũ rẽ inter Lutheri dogmata reprobatũ. Qualiter ꝓterea accipi debeãt ſequẽtia, ubi ait Faber. Illa ſcilicet opm iuſtitia, ad terrena & tranſitoria: hæc ad diuina & æterna iuſtificat bona. Illa ꝓparat: hæc cõſummat. Ergo illa uia: hæc finis. & cætera quæ illic ſcribit: nec ille certe docere ſine ꝓuio poſſet magiſtro, nec ea ſtatuere, cum fere ſint omnia aut falſa aut impropria, & ſiue fructu folia. Pro quo nouerit certum eſſe, qa nullũ opus hõis quod pctũm eſt: cuiuſuis boni etiam terreni meritoriũ eſt. Opa igitur legis ſecundũ primã notionẽ ꝑ nos deſignatã, cum ꝫe delicta ſunt, nequaq̃ dici debẽt uia ad diuinã iuſtitiã: id eſt mereri ut ſic agentẽ deus faciat nõ ſolum exteriori ope: ꝑuerſa tamen uoluntate: ſed & ex amore iuſtitiæ, quę lex ꝓcipit obſeruare: nec ꝑ illã falſam iuſtitiã ad uerã pręparari: niſi forſan ſicut de factis ex timore pure ſeruili, quando ſcilicet pœnæ formidine manus a perpetrãdo malo cohibet, nõ animus: dici ſolet, ꝙ etſi peccata ſint occaſio tamen eſſe poſſunt futuræ ꝫtutis. Cæteꝝ quoniã alibi timorẽ huiuſmodi ſeruilẽ ſcribis Faber eſſe homini in nullo utilẽ, ſed & pernicioſum: conſtat hæc illius non cohærere dogmata ſecum.

Prop. 10 ¶Ex fide iuſtificamur quemadmodum ex operibus. ex his remotius: ex illa uicinius. hæc minus illa magis neceſſaria. Nam ex operibus ſine fide nunquã quis iuſtificat. At cõtra, ex fide ſine opibus iuſtificatur quis. Neq̃ fides opera iuſtificant: ſed præparant ad iuſtificationem. quandoquidem unus eſt deus qui iuſtificat &c. Sequitur paulo poſt. Opera igitur ſunt ut præparantia & purgantia uiam, fides autem ut terminus & aditus quidam diuini ingreſſus.

¶Ex manifeſtis ſcripturæ ſententijs, cõfutatione propoſitionis. xiij. monſtratum eſt hos loquendi modos: fides hominẽ iuſtificat: opera facientem iuſtificant: homo hominem iuſtificat. vt hunc: Deus eſt q iuſtificat impium: ſimpliciter eſſe admittendos: neq̃ poſſe a quoq̃ niſi perperam declinari, q̃uis aliter deus atq̃ aliter reliq̃, ipſam hominis iuſtificationẽ operentur. quemadmodũ in philoſophia recipitur hoc documentũ: homo & ſol hominẽ generant. Eodem itaq̃ uitio quo illic has reiecit aſſertiões: Homo ex operibus iuſtificari poteſt: Opera hominẽ iuſtificant: & hanc impræſentiaꝝ ponit: Neq̃ fides neq̃ opera iuſtificant: quæ (uti præmiſimus) quia ſcripturæ aduerſatur: eſt plane hæretica. Nec eſt hic opus repetere ſemel hanc ob cauſam dicta quibus id comprobatũ eſt. ſuo ſi ambigit qs loco illa legat: nec negligat quod Auguſtinus libro de prædeſtinatiõe ſanctoꝝ cap. vij parte operũ. x. de his loquens: Ex fide (inquit) Apoſtolus hominem aſſerit iuſtificari. non ex operibus: quia ipſa fides prima datur ex qua impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur: in quibus iuſte uiuitur. & paulo poſt. Nec (ait) in Cornelio bona fuerunt opera ante fidei donũ qua in deũ omnia ſua referebat: q̃uis adhuc Chriſtũ neſciret. Hæc ille. quæ palã aduerſantur Fabri aſſertionibus. Fidei enim finis proximus ſunt opera: quibus (inquit) iuſte uiuitur nõ immediate per fidem. Vicinius igitur: & magis per opera iuſtificamur, quam per fidẽ. Sed paucis intueamur, ſi ſecũ & ueritati quæ hic reſumpſit Faber cõſpirent. Hæc duo ille ſcribit. Ex fide ſine operibus iuſtificatur quis: &, Neq̃ fides ueq̃ opera iuſtificant. & premiſit. Ex fide iuſtificamur quemadmodũ ex operibus: quæ ſeſe interimere penitus uidentur. At ut illi detur nõ ea ſibi obuiare ꝙ nõ ſecundũ idẽ illa uult eſſe dicta. Nam dũ dicit: Neq̃ fides neq̃ opa iuſtificant: hoc (licet erronee) ſimpliciter aſſerit: propterea ꝙ neq̃ fides neq̃ opera ſunt (ſicut putat) iuſtificatio. Cum uero dicit: Ex fide iuſtificamur queẽadmodũ ex operibus. & rurſum: Ex fide ſine opibus iuſtificatur quis: Hec nult dicta haꝝ loco. Ex fide & operibus ad iuſtificationẽ preparamur. Ex fide ſiue operibus quis ut iuſtificationem ſuſcipiat præparatur. Senſus (fateor) iſti non opponuntur. Quid autẽ cõtineant ueritatis: ex antea ꝑ nos deductis ſatis liquere puto. Nempe per ſcripturæ locutiões ĩeuitabiliter dicere cõpellitur, deũ iuſtificationẽ eſſe: actiuam ſcilicet primã, & principalem. Fidem & opera itidem Confuta. D

iuſtificationem eſſe, ſed meritoriã: & demũ charitatem ſeu gratiã, iu-
ſtificationẽ eſſe hominis formalem. Per illum ſiquidem diuinũ habi-
tum re ipſa & ſecundũ legem datã neceſſaria deus de iniuſto facit iu
ſtum. Nec opa modo & fides, iuſtificatio in ſcripturis dicũtur: Iuxta
illud Danielis ad dñm. Neqꝫ enim in iuſtificationibus noſtris, ꝓſter-
nimus preces noſtras ante faciem tuam. & illud Pſalmiſtæ. Inclinaui
Pſal.118. cor meũ ad faciendas iuſtificationes tuas. Verꝝ quoqꝫ & ea per quæ
ad fidem & opera exercenda mouemur & inſtruimur, hoc eſt ipſæ li
teræ ſacræ: Iuſtificationes crebro nuncupãtur. In iuſtificatõibus tuis
Pſal.118 (ait Pſalmiſta) meditabor. & rurſum. Cantabiles mihi erant iuſtifica
tiones tuæ. & ſæpius ita ſcripturã uocat. Q; ſint aũt ſibi aduerſa hæc
duo: uidelicet Operibus iuſtificamur remotius: fide uicinius. Hæc id
eſt opera, minus ꝗ̃ illa ſcilicet fides, magis neceſſaria eſt. & quod col-
ligens ſubiunxit Faber his uerbis. Opera igitur ſunt ut præparantia
& purgantia uiam: fides aũt ut terminus & aditus quidam diuini in-
greſſus. Cæcutiens (opinor) deprehẽderet. pugnantiã dubio procul
hæc claudunt aptam. Nempe ſi opera præparant & purgãt uiam, &
ſit fides terminus: euidens eſt & tempore & natura, opera ipſa præce
dere in negocio iuſtificationis: fidem uero ut medium ſeu uiã, neceſ-
ſe eſt ante ſuum finem uel terminum eſſe. Si præterea in hoc iuſtifi-
cationis progreſſu, fides uicinius agat ꝗ̃ opera, magiſqꝫ neceſſaria ſit:
ea quoqꝫ ſine operibus ſufficere poſſit, non contra: conſequens omni
no eſt, fidem operibus eſſe priorem. Adde ꝙ maxĩe contraria uiden
tur hæc. Fides in iuſtificatiõe terminus eſt humanorꝝ operꝝ. & quod
his quæ trãſcripſimus præpoſuit Iacobus uerbis, dicẽs: Neqꝫ credas
ſufficere ut continuo iuſtificatus ſis, ſi fidẽ habes. Porro quando ope
rum fides terminus eſt, & aditus qdã diuini ingreſſus: Deus aũt cuili
bet agenti quod põt, nõ ſolum præſto adeſt ut per grãm ſuam illũ iu
ſtificet, ſeqꝫ donet eidem: uerꝝ (ut in Apocal: Ioannes refert. cap. iij.)
ſtat ad oſtium & pulſat: ut ſi quis aperuerit, ſcilicet per piũ uolũtatis
cõſenſum intret. &c. Non ſtat igitur pro Fabri documentis ſeu prin
cipijs, quempiam habere fidem, & nõ cõtinuo iuſtificatũ eſſe. Erro-
neum aũt eſt & damnatum: dicere ꝙ opa humana præparent & pur
gent uiam ad fidem, dicente Apoſtolo, Omne quod non eſt ex fide,
Roma.14 peccatũ eſt. Item. Fides eſt ſperandarꝝ rerꝝ ſubſtantia, & argumentũ
Ad Hebr.11. nõ apparentiũ, hoc eſt totius mortalis iuſtitiæ principiũ. Hinc & idẽ

Apl's. Credere (inquit) oportet accedentẽ ad deũ: quia eſt, & ꝙ inq- Ibidem.
rẽtibus ſe remunerator ſit: quia ſine fide impoſſibile eſt placere deo.
Ad hæc certe conſentaneæ ſupius ex Auguſtino monſtratũ eſt: lau
dabilẽ nullã eſſe poſſe in homine uirtutis operationẽ: niſi proficiſca-
tur ex fide, qua in deũ agens illam ordinet. Q; ſi hæc nobiſcũ, ut de
bet, admittit: uideat ꝗ̃ extraneæ & inerudite ſcripſerit, dicens. Opa
igitur ſunt ut præparãtia & purgantia uiã: fides aũt ut terminus, &c Prop.17
¶Paulus ad iuſtificationẽ primas & uicinas partes dat fidei: neqꝫ uult Roma.4
(quod aliqui putant) in opibus confidendũ eſſe, quaſi poſſint ex illis
iuſtificari: & qui opatur ex operibus ſit iuſtificatus, quaſi opera iuſti
ficent: non ita eſt.
¶Hæc fere ſunt, quãtum dextro lectori ſat eſſe reor, ex ſuperioribus Confuta.
confutata: non eſt proinde amplius eis iam immorandum. Firmat E
autem quod paulo ante diximus: fidem uidelicet totius bonitatis
moralis principium eſſe. Id quod hic ſcribit Faber: Paulum ad iuſtifi
cationẽ primas & uicinas ꝑtes dare fidei. Verꝝ omnino diſſonũ eſt ei
qđ etiã dixit: ꝙ. ſ. in iuſtificationis negocio (ut hic ſcribit) ad iuſtifica
tionẽ opera præparant & purgant uiã: fides uero terminus eſt. Quod
uero addit: Aplm nolle in opibus eſſe confidendũ: an ſit recipiendũ,
non poſt multa diſquiremus.
¶Viuam fidem iuſtificatio ſeqtur: ut oculũ ſanũ ad ſolem cõuerſum Prop.18.
¶Pro hac Fabri aſſertione, non immerito forſan eũ (illuminatio. Confuta.
dicerent multi ſimilem illis eſſe, de quibus Apl'us ait Timotheo ſcri G
bens. Quidã aberrantes cõuerſi ſunt in uaniloquiũ: uolentes eẽ legis 1.Tim.1.
doctores, non intelligentes neqꝫ quæ loquuntur, neqꝫ de qbus affir-
mant. Viderit ille quatenus hæc ad eũ ꝑtineant. Vtinã qñ legis do-
ctorẽ ſeſe exhibuit, illi hanc dñs gratiã cõtuliſſet, ut prætextu ſuaui-
loquij neqꝫ prauiloquia neqꝫ uaniloqa effudiſſet: ſed eſſent ut ſuauia,
ita et catholica iuxta & ſalutifera cuncta, quæ diſſerendo de diuinis
ſcripſit. tñ abeſt ut illius mordeamur gloria. Cæterꝝ ꝙ iſtud aſſecu-
tus ipſe non ſit, uel hoc in breuiſſimo articulo palã demõſtrat. Porro
neqꝫ fides uiua eſt. aut opa quælibet: neqꝫ homĩ (teſte Aplo) ad ſalu- 1.Cor.13
tẽ, ꝓſunt (ubi ſuperius monſtratũ eſt) ſi non adſit charitas. Si (inqt) ha
buero oẽm fidem, ita ut montes transferam, &c. & ſi diſtribuero in
cibos pauperum omnes facultates meas: & ſi tradidero corpus me-
um, ita ut ardeam: charitatem autem non habuero: nihil mihi ꝓdeſt.

Citra charitatem igitur fides & opera, quantũuis in deum referan-
tur, in homine mortua ſunt. Vnde fit ut uirtutum omnium, tum ha
bituũ, tum inde emanantium operationum, ſola ſit charitas (ut ita di
camus) uita, & uiuificans illa. Quam qui non habet, etſi quibuſcũq;
cæteris polleat uirtutibus & gratijs: iniuſtus eſt & dei inimicus. ad-
ueniente uero illa: de iniuſto iuſtus, pius de impio fit, & de peccati
morte rediuiuus, de hoſte quoq; dei amicus conſtituitur: qui eã uel
Ephe, 2 primo recipit, uel qui perditã recuperat. Quod uolebat Apl's dicẽs
Epheſijs. Vos cõuiuificauit, cũ eſſetis mortui delictis & peccatis ue
ſtris. Modum autẽ paulo poſt ſpiritualis huius uiuificatiõis explicat
dicens: Gratia enim ſaluati eſtis. & nõ pauca in hanc ſententiã ſcri-
bit Apoſtolus. Quando itaq; ipſa charitas cum uirtutũ tum animæ
H uita eſt, & formalis (quod & ſuperius dictum eſt) iuſtificatio: uideat
Faber q̃ ignoranter falſum ſcripſit, dicens: Fidem uiuã iuſtificatio ſe
quitur. perinde nimiꝶ eſt atq; diceret: prius uiuit homo q̃ uiuat: qđ
euidentẽ ſonat repugnantiã. Nempe ſi nõ eſt fides uiua, niſi ſit cha-
ritate formara: charitas uera ſola eſt qua iuſtificatur peccator, ceu ꝑ
animã formaliter uiuificatur corpus: quid eſt dicere, fidem uiuã ſe-
quitur iuſtificatio: niſi fidei iam per charitatẽ uiuenti aduenit chari-
tas ut iuſtificetur homo: Qꝫ accõmoda autẽ ſit de ſano oculo ad ſo-
lem conuerſo, ſequente illuminatione analogia: animaduertenti faci
le poteſt occurrere. Homo etenim quantũcũq; ſanos habeat oculos:
liberũ habet, radijs ſolis eos recluſos opponere: & ſic illuminari: aut
clauſos tenere, lumineq; ſic priuari. Cieri uero nequaq̃ ualet, ut in
Rom, 5 cuiuſq̃ anima ſit uiua fides: & non ſit illa iuſtitiæ illuſtrata. Charitas
(inquit Apoſtolus) diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ q
datus eſt nobis. Neceſſario enim ſunt in anima hæc omnia ſimul:
hoc eſt, unũ abſq; reliquis eſſe nõ poteſt: uiua fides: charitas, & ſpiri-
tus ſanctus. quocũq; autẽ admiſſo crimine: perdit anima & charitatẽ
& ſpiritũ ſanctũ. De fide uero ſecus eſt: quia manet, ſed mortua. So-
1, Cor, 13. lo etenim pertinaci cõtra ſe errore, ꝑimitur fides: illa, de qua loquẽs
apoſtolus ſcripſit. Et ſi habuero oẽm fidem. & rurſum. Spes, fides, et
charites, tria hæc: maior aũt hoꝶ eſt charitas. Ad hunc inſuper erro
rẽ ſpectat, quod de ſancto patriarcha Abraham paulopoſt ſubiũgit
git Faber. dicens: Fidem igitur et credulitatẽ Abrahæ ſubſecuta eſt
dei iuſtificatio. Qui hoc legit ſimpliciter Fabro credens: putat cũ eo

iuſtificatũ fuiſſe primo Abrahã, poſteaq̃ (ut Geñ. xv. c. recitatur) deo
filiũ hæredẽ ꝓmittẽti fidẽ accõmodauit. qđ ſi ueꝶ eſt: añ hac iniuſtus
erat. qđ eſt ſcripturæ cõtrariũ: ceu ex capitibus. xi. xij. xiij. & xiiij. li-
bri eiuſdẽ cõſtat. Fatemur aũt nos eũ q iã eſt iuſtꝰ, hoc eſt cuius fides
per charitatẽ uiuificata eſt; ꝑ ſnĩa angeli ad Ioãnẽ, poſſe magis ac ma
gis iuſtificari. quod fit ꝑ opera meritorie, per auxeſim eiuſdẽ charita
tis formaliter, & a deo charitatis ipſius augmentũ meritis reddente,
principaliter. Veꝶ hæc (cum tñ ſint ueriſſima) nõ ſapiunt Fabro. cur
autem hoc: uiderit ipſe. Prop. 19
¶ Duæ ſectæ olim erãt. Prima confidentium in opibus: ut quæ ſen
tentia eoꝶ ſufficerent ad iuſtificandum. Secũda confidentiũ in fide,
nihil opera curantiũ: hanc confutat Apoſtolus Iacobus: illã Paulus.
Et tu (ſi ſpiritu ſapis) neq; in fide neq; in opibus, ſed in deo confide. Confuta.
¶ Neſcio in primis ubi Faber hoĩm ſectam uſq̃ fuiſſe legerit, q ita ĩ K
opibus cõfiderẽt: ut ea ad iuſtificatõem abſq; fide ſufficere putarent.
Quoſdam uero fuiſſe qui citra opera ſatis eſſe fidem docerent: ſcri-
bit Aug, Miſſa (inquit) mihi ſcripta nonnulla, quæ ita diſtinguerent 2, Retra. lib.
a bonis opibus chriſtianam fidem: ut ſine hac non poſſe, ſine illis aũt cap. 38, parte
poſſe perueniri ſuaderetur ad æternam uitam, qbus reſpondẽs librũ oper. 8
ſcripſi, cuius nomen eſt de fide & operibus, Et eodem libro, Cẽſer t, Ca. 1. pte o-
ait, ſcilicet ſcriptoꝶ ad eundẽ Auguſtinũ miſſoꝶ authores: ut etſi fi- perum. 6.
dei gratia regeneratus recte operari noluerit: chriſtiana tñ fide reten
ta, ſine q̃ in æternũ periret, in quolibet ſcelere, immunditiaq; ꝑmanſe
rit, ſaluũ eum futuꝶ &c. Ecce Auguſtino referente, q opinati fuerũt
fidẽ ſine opibus ad ſalutẽ ſatis eſſe: illo (uti crediderim) deluſi Chriſti Marc, ult.
uerbo, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: opera ſine fi-
de nullatenus ad hoc prodeſſe cenſent. quia ſcilicet adiecit dñs dicẽs: Heb. 11.
Qui uero nõ crediderit, cõdemnabitur. & iteꝶ. Sine fide impoſſibile
eſt placere deo. Sectam hanc quã dicit Faber tenuiſſe, ad ſalutẽ opa
citra fidẽ ſufficere: putari poſſet effinxiſſe potius q̃ in codicibꝰ illã de- L
ſcriptã cõperiſſe: ꝙ nõnihil ſuo id reputabat cõducere inſtituto. Qꝫ
aũt ad hoc addit: Iacobum ſcilicet Apoſtolum ſecundã cõfutaſſe hæ
reſim, & apoſtolũ Paulum eã quã primã nobis fecit: prorſus eſt ſchiſ
maticũ ac hæreticũ, nedũ falſum: ſi cũ excluſiõe (uti Iacobi poſcit ſen
ſus) loq prætẽdit: ſic ut alterutram ſolũ alter cõfutet. Id uero eũ uelle
oĩno inde colligitur, ꝙ dicit. Primas ſalutis ꝑtes fidei tribue, ex Pau

lo:& opera fidei iunge, ex Iacobo. Porro cū hæc duo: Opa neceſſa-
ria ſunt ad ſalutē, & ſine fide ſufficiunt, & fides ad id exigitur, & citra
opa ſat eſt: q̄ ī Fabri claudūtur ſectis, ſibi maxime ſunt obuia: alterꝝ ſi
dūtaxat cōfutaret Iacobus alterꝝ probare conuinceretur. Eſt ſiquidē
uериſſimū, & ex philoſophia notoriū: qa unius oppoſitorꝝ cōproba-
tio, alterius reprobatio exiſtit. Et de Aplo Paulo itidē diceretur. Si
eīm refellit hanc beatus Iacobus: fides ad ſalutē neceſſaria eſt, & citra
opa ſufficit: & ſanctus Paulus cōfutat hanc: Opera ſunt ad prome-
rendā uitā beatā neceſſaria: manifeſte ſunt ſibi obuij. quod aſſerere
(ut diximus) hæreticū omnino eſt & blaſphemū. Vnus eni atqꝫ idē
ueritatis ſpiritus per utrūqꝫ Apoſtolū eſt locutus: decernens & hu-
ius & illius literis: Neqꝫ fidem ſine opibus ad iuſtificationē ſeu ſalu-
tem ſufficere: neqꝫ opera citra fidem: ſed utrūqꝫ neceſſariū eſſe, ꝑ ad-
ultis fidelibus. quod eſt nō Aplm Iacobū alterā harꝝ ſolā confutaſſe
ſectarꝝ, & alterā beatū Paulū: ſed utrūqꝫ reuera utrāqꝫ dānaſſe. Qui-
precor uerbis potuit beatus Paulus clarius ac certius utrāqꝫ hic deſi
gnatam ſectā cōfutare q̄ hiſce. Nō ei auditores legis iuſti ſunt apud
deū: ſed factores legis iuſtificabūtur. & rurſum. Neqꝫ circuncīſio ali-
Galat. 5. M quid ualet, neqꝫ præputiū: ſed fides q̄ ꝑ charitatē operatur. En docet
1. Cor. 13 Apls palā, fidē una cū operibus homini ut ſaluetur eſſe neceſſariam.
At neqꝫ illā ſine charitate ſufficere: locis pauloāte citatis teſtatus eſt
Si inqt linguis hominū loquar &c. ſi habuero omnē fidē, ita ut mon
tes trāſferā. &c. charitatē aūt nō habeā: nihil mihi prodeſt. Idemtidē
Cap. 1. & ſctūs Iacobus utrāqꝫ reprobans ſectā: tradit neqꝫ fidē citra opera,
Cap. 2. neqꝫ cōtra ad ſalutē homini ſufficere, dū ait: Eſtote factores uerbi, &
nō auditores tantū, fallentes uoſmetipſos. &c. & iterꝝ. Fides ſine opi-
bus mortua eſt. & paulopoſt ſeqtur. Vides quoniā fides coopabatur
operibus illius, ſcilicet Abrahæ: & ex opibus fides cōſummata eſt.
1. Iohan. 2. His etiā cōcordat beatus Ioannes inquiens. In hoc ſcimus quoniam
cognouimus deū: ſi mandata eius obſeruauimus. ſeqtur. Qui dicit
ſe noſſe deū, & mandata eius nō cuſtodit: mēdax eſt, & ueritas in eo
nō eſt Per hæc plus q̄ ſatis cōfutatū reor qd Faber ſcripſit: uidelicet
alterā duarꝝ ab eo poſitarꝝ ſectarꝝ ꝑ Iacobū Aplm cōfutatam fuiſſe,
& ꝑ Paulū alteram: ad intellectū mox expreſſum. Reliquū eſt inda-
gamus recte ne lectorē quodam q̄ſi paradoxo exhortetur: neqꝫ cum
Aplo Paulo, neqꝫ cū Iacobo, ſed ut nouus Apoſtolꝰ medius īcedēs.

Et tu (iqt) ſi ſpū ſapis: neqꝫ ī fide neqꝫ ī opibus: ſed ī dño cōfide. Hoc Pſal. 107.
Lutherū Faber docuit: aut ille fabrum. Quod pijſſimum, qd cæleſte
ac diuinum iudicat: ſcripturas, ꝑſpiciēs q̄ clamāt: Bonum eſt cōfidere Pſal. 245.
in dño, q̄ cōfidere in hoīe: bonum eſt ſperare in dño, q̄ ſperare in pri
cipibus. & rurſum. Nolite cōfidere in principibus neqꝫ in filijs hoīm:
in qbus nō eſt ſalus. Et prius monuerat ipſe Dauid, uel potius ꝑ eum Pſal. 54.
dei ſpūs: ingens. Iacta cogitatū tuū in dño: & ipſe te enutriet. Per ali Hier. 18.
um aūt manifeſte idē, ꝓteſtatur Spūs, dicens. Maledictus hō q confi
dit in hoīe. Hæc & ſimilia ſcripturæ (quæ nō pauca ſunt) Faber attē
dens (ut opinor) uerba: ꝑmiſit Aplm Paulum ſecum huius eſſe ſnīæ.
Neqꝫ ait, uult Apls quod aliqui putant, in operibus cōfidendū eſſe,
quaſi poſſint ex illis iuſtificari. Cæterꝝ ꝙ ſacra hæc dogmata eminꝰ N
tm̄ cum Luthero ſalutauerit Faber, eorꝝ ui mīme ꝑſpectat: q̄qꝫ ſup-
ſtitioſa utrunqꝫ pietate fefellit, qui ſe in angelū lucis transfigurat: uel
modo ſi non eſt ſtupidus poterit aduertere. Sciens etenim antiquꝰ il- .II, Cor.
le Sophiſta, nō poſſe primo aut Fabro, aut Luthero, uel cæteris per
eos imponere: ſi aperte ſuggeret humana opa nihil penitꝰ eſſe ducen
da: nō in illis ſudandū: illa deū non reqrere ab hoīe. ꝙ ꝓuidebat tā pa
tenti mendacio reclamantes ſcripturas cōfeſtim illos oppoſituros: q-
bus iubet dñs: Quodcūqꝫ pōt manus tua inſtāter opare: qa nec opus Eccle. 9.
nec rō. &c. erunt apud inferos, quo tu, ꝓperas. Et ꝑ Moyſen hoī pri-
mo denunciatū fuiſſe nobis innotuit, ꝙ ī laboribus & ſudoribus uul Geneſ. 3.
tus ueſci deberet pane ſuo. Per Ioēm uero plane dñs locutus ē dicēs.
Si diligitis me, mandata mea ſeruate. & itē. Si præcepta mea ſeruaue Ioan. 14.
ritis: manebitis in dilectiōe mea. Apls inſuꝑ ſe & in Galatis uniuer- Ioan. 15.
ſos ad opa cōcitat dicēs. Dū tps hēmus, opemur bonū. & Philippeñ. Gala. Philip, 2.
Cū metu, ait, & tremore ſalutē ueſtrā opami. Has inquam callidus
preuidens diſputator reſponſiones, ſi plane reijcienda eſſe opera con
tenderet: ad artificioſiſſimum ſeſe cōuertit & perplexū ſophiſma: qd
apparens profecto nō parꝝ eſt, ſed re uera nō exiſtens argumentum.
Dęmonis ipſius plane propoſitū iſtud fuit, hoīes ad ociū pertrahere
ſimul & luxū: pedetētim inducto operꝝ, laborꝝ, & ſudorꝝ ſpretu. Ad L
hoc aūt efficiendū, qbus per Lutheranos & Fabrū artibus uſus eſt,
q̄qꝫ aſtutis (precor) aniaduerte lector: hoc eſt tecū recogita, quēad-
modū ſcripturas recolligere illos docuit (q̄s frequentes eſſe fateor) q
bus innui uidetur ꝙ ſola fide iuſtificatur peccator. ꝙ per opa nequa
q̄ ualet iuſtificari homo: ꝙ operꝝ iuſtitia tm̄ umbra ē ueræ iuſtitiæ: